

ПРАЦІ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ
PRACE UKRAINSKIEGO INSTYTUTU NAUKOWEGO
TRAVAUX DE L'INSTITUT SCIENTIFIQUE UKRAINIEN

TOM — XXIX — VOLUME

Серія фільольогічна, книга 4. — Serja filologiczna, zeszyt 4.
Série philologique, livraison 4.

Д-р ВАСИЛЬ ЛЕВ

**УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД
ХРОНІКИ МАРТИНА БЄЛЬСЬКОГО**

D-r BAZYLI LEW

**UKRAIŃSKIE TŁUMACZENIE
KRONIKI MARCINA BIELSKIEGO**

BASILE LEV
DOCTEUR ÈS LETTRES

**UNE TRADUCTION UKRAINIENNE DE LA
CHRONIQUE POLONAISE DE MARTIN BIELSKI**

ВАРШАВА

1935

WARSZAWA

Prace ukraińskiego Instytutu Naukowego.

- Tom I. Serja statystyczna, zeszyt 1. Ludność ukraińska Z. S. R. R. Rozprawy T. Olesiewicza, O. Pytela, W. Sadowskiego, i O. Czubenki. Cena zł. 6.
- Tom II. Serja statystyczna, zeszyt 2. Tymoteusz Olesiewicz. Tablice statystyczne ludności ukraińskiej Z. S. R. R. według spisu 17 grudnia 1926 roku. Cena zł. 20.
- Tom III. Serja ekonomiczna, zeszyt 1. E. Głowiński, K. Maciejewicz, W. Sadowski. Zagadnienia współczesne życia gospodarczego Ukrainy. Cena zł. 6.
- Tom IV. Serja filologiczna, zeszyt 1. Dr. Konstantyn Czechowicz. Aleksander Potebnia. Ukraiński myśliciel-lingwista. Cena zł. 6.
- Tom V. Serja prawnicza, zeszyt 1. Prof. A. Łotocki. Ukraińskie źródła prawa kościelnego. Cena zł. 12.
- Tom VI. Serja pamiętników, zeszyt 1. A. Łotocki. Stronice przeszłości. Cena zł. 8.
- Tom VII. Serja ekonomiczna, zeszyt 2. W. Sadowski. Praca w Ukrainie Radzieckiej. Cena zł. 6.
- Tom VIII. Serja pamiętników, zeszyt 2. Wspomnienia. L. Wasilewski, M. Galin, S. Stępowski, A. Topczyński, Tabouis. Cena zł. 6.
- Tom IX. Serja podręczników, zeszyt 1. Prof. D. Doroszenko. Dzieje Ukrainy w zarysie. T. I. (do połowy wieku XVII). Cena zł. 8.
- Tom X. Serja filologiczna, zeszyt 2. Dr. Mykoła Puszkars. Najmłodsza palatalizacja spółgłosek w języku ukraińskim. Cena zł. 5.
- Tom XI. Serja ekonomiczna, zeszyt 3. I. Iwasiuk. Spółdzielczość kredytowa na Ukrainie. Cena zł. 5.
- Tom XII. Serja pamiętników, zeszyt 3. A. Łotocki. Stronice przeszłości. Część II. Cena zł. 15.
- Tom XIII. Serja historyczna, zeszyt 1. A. Docenko. Wyprawa zimowa r. 1920. Cena zł. 15.
- Tom XIV. Serja filologiczna, zeszyt 3. Iwan Ziłyński. Mapa dialektów ukraińskich z objaśnieniami. Cena zł. 2.50.
- Tom XV. Serja historyczna, zeszyt 2. Wojna ukraińsko-moskiewska 1920 r. Część I. Operacyjne dokumenty Sztabu Armji Ukraińskiej Republiki Ludowej. Pod redakcją generała W. Salskiego, zestawili generał P. Szandruk. Cena zł. 15.
- Tom XVI. Serja prawnicza, zeszyt 2. Prof. A. Łotocki. Autokefalia. Tom I. Cena zł. 8.
- Tom XVII. Serja historyczna, zeszyt 3. Djarjusz helmana Orłyka. Przygotował do druku Jan z Tokar Tokarzewski Karaszewicz. Cena zł. 6.
- Tom XVIII. Serja podręczników, zeszyt 2. Prof. D. Doroszenko. Dzieje Ukrainy w zarysie. T. II. Cena zł. 12.
- Tom XIX. Serja prawnicza, zeszyt 3. Prof. A. Jakowliw. Traktaty ukraińsko-moskiewskie w XVII-XVIII st. Cena zł. 8.
- Tom XX. Serja ekonomiczna, zeszyt 4. Prof. inż. I. Szowheniw. Gospodarstwo wodne w dorzeczu Dniepru na Ukrainie. Cena 4 zł.
- Tom XXI. Serja pamiętników, zeszyt 4. A. Łotocki. Stronice przeszłości. Część III. Cena zł. 15.
- Tom XXII. Serja pedagogiczna, zeszyt 1. S. Siropolko. Oświata publiczna na Ukrainie Sowieckiej. Cena zł. 10.
- Tom XXIII. Serja ekonomiczna, zeszyt 5. Prof. W. Iwanys. Gospodarstwo energetyczne Ukrainy i Północnego Kaukazu. Cena zł. 5.
- Tom XXIV. Serja filozoficzna, zeszyt 1. Prof. D. Czyżewski. Filozofia H. S. Skoworody. Cena zł. 8.
- Tom XXV. Serja historii literatury, zeszyt 1. S. Smal-Stocki. T. Szewczenko. Interpretacje. Cena zł. 10.
- Tom XXVI. Serja ekonomiczna, zeszyt 6. W. Sadowski. Robocizna w gospodarstwie rolnem Ukrainy. Cena zł. 6.
- Tom XXVII. Serja ekonomiczna, zeszyt 7. B. Iwanicki. Lasy i gospodarka leśna na Ukrainie. Tom II (w druku).
- Tom XXVIII. Serja prac Komisji dla badań zagadnień polsko-ukraińskich, zeszyt 1. Leon Wasilewski. Kwestja ukraińska jako zagadnienie międzynarodowe (w języku polskim). Cena zł. 5.
- Tom XXIX. Serja filologiczna, zeszyt 4. Dr. B. Łew. Ukraińskie tłumaczenie kroniki Marcina Bielskiego. Cena zł. 3.

Warszawa, Służewska 7, m. 4.

*Високоповажаному Гр. Директорові
Володимирові Дорошенку*

ПРАЦІ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ *актор*
PRACE UKRAIŃSKIEGO INSTYTUTU NAUKOWEGO
TRAVAUX DE L'INSTITUT SCIENTIFIQUE UKRAINIEN

ТОМ — XXIX — VOLUME

Серія філологічна, книга 4. — Serja filologiczna, zeszyt 4.
Série philologique, livraison 4.

Д-р ВАСИЛЬ ЛЕВ

УКРАЇНСЬКИЙ
ПЕРЕКЛАД ХРОНІКИ
МАРТИНА БЄЛЬСЬКОГО

ВАРШАВА 1935 WARSZAWA

**ПІДГОТОВКА ЕЛЕКТРОННОГО ВИДАННЯ:
«ІЗБОРНИК» <http://litopys.kiev.ua/>
27.IX.2006**

Редагує: секретар,
Проф. Р. СМАЛЬ - СТОЦЬКИЙ

Друкарня ОО. Василіян у Жовкві

I. ВСТУП

1. Переклади Хроніки М. Бельського на східньо-словянські мови.

Популярність польського хроніста, хоча не найбільшого в свою епоху, Мартина Бельського була немала не лишень серед поляків, але й українців. Завдячує її Бельський тому, що перший написав «Хроніку світа» в рідній мові. Через це зробив її доступною для ширших кругів польського громадянства, а головню для тих, що не присвоїли собі знання латинської мови, модної серед ученого світу в часі гуманізму. Рівночасно подобався Бельський ще й тим, що сприяв реформації, так милій великій частині польської шляхти й міщанства. Спеціальний протестантський підхід до представлювання подій, особливо церковно-релігійних справ і його критичний погляд на католицизм з'єднав Бельському симпатію широких диссидентських кругів. Крім цього М. Бельський був знаний як філософ з практичною засадою: »przecziv prawdze gozumi piec».¹⁾

Яко критик, чи ворог католицизму мусів Б. подобатися теж українському православному громадянству, тим більше, що видрукував свою хроніку саме тоді, як на добре зачинала розгорятися релігійна боротьба православя з католицизмом у Польщі. Тому поляк, що, мовляв, об'єктивно критикує релігію свого народу, стає знаменитим атутот у руках православних і є сильною зброєю в полемічному письменстві.

Хоча Б. не був найліпшим хроністом свого часу, його хроніка стає важним джерелом для сучасних польських та українських хроністів (передусім останніх). В парі з упадком українського культурного життя після татарських нападів та в литовсько-руську епоху йде також упадок українського хронікарства. Воно тратить на оригінальності тимбільше, що знаходить готові джерела в польським письменстві такі як хроніки Бельського і Стрийковського.²⁾ Вони стають цим важним джерелом відомостей та релігійним оружжям саме тоді, коли змагаються взаїмні впливи української й польської культур і рівночасно релігійний та суспільний гнет українців з боку поляків. Вже сам Б. завдяки повище зга-

¹⁾ Докладну й вичерпуючу студію про Б-го дав I. Chrzanowski п. н. Marcin Bielski. Wyd. II. Warszawa 1926. Książnica Atlas.

²⁾ Гл. С. Пташицкий: Западнорусские переводы хроникъ Бѣльскаго и Стрыйковскаго. Новый Сборникъ статей СПб 1905. ст. 372-384.

даним прийомом, застосованим у його хроніці зискав симпатію серед православних, а його хроніка стала джерелом для українських хронік або перекладів.¹⁾ Не дивниця, що дочекалася його хроніка кілька перекладів на українську, білоруську або російську мови.

Зі згаданих досі перекладів є такі:

Космографія, описаніє всего свѣта, собрана изъ разнихъ писателей по повеленію польскаго Короля Сигизмунда Августа, Мазовецким шляхтичем Мартыномъ Бѣльскимъ; а съ польскаго на русскій языкъ переведена Литовскимъ шляхтичемъ Амброжіємъ Брежевскимъ 7092 (1584) года.²⁾ Відпис у скорописнім рукописі з р. 1671, що обіймає 1347 карт знаходиться в Архангельську.³⁾ Цей переклад мав стати підставою інших перекладів і копій усіх трьох руських націй.⁴⁾ І так в Петербурзькій бібліотеці є такий рукописний переклад. У Кракові, в бібліотеці Музею Чарторійських є два переклади: український ч. ркп. 1273. та московський ч. ркп. 1417, у Львові в бібліотеці Народнього Дому в збірці А. С. Петрушевича ркп. ч. 59 є теж перекладом вибраних місць хроніки М. Б. Крім цього окреме опрацювання історії Олександра Великого дочекалося кілька перекладів або перерібок із хроніки М. Бельського. Саме в 1929 р. Степан Гаєвський видав заходом «Комісії видавничого письменства» в Києві три редакції «Александрії»; третя редакція базується якраз на хроніці Б.⁵⁾

В цій розправі приглянуся малознаному перекладові, що є в рукописній збірці бібліотеки Музею Чарторійських у Кракові, ч. 1273.

2. Палеографічний опис рукопису ч. 1273 Музею Чарторійських у Кракові.

Рукопис Музею Чарторійських ч. 1273,⁶⁾ це гарна книжечка формату 15,2 см X 9,5 см, нагадує радше який молитовник,

¹⁾ М. Грушевський; Історія української літератури. Т. V. 184.

²⁾ Joachima Bielskiego dalszy ciąg Kroniki polskiej, zawierającej dzieje od r. 1587 do 1598. Wydał i oprac. J. Sobieszczański. Warszawa 1851. str. I. ss. А. И. Соболевский: Переводная литература московской Руси XIV-XVII. вѣковъ. Сборникъ отдѣленія русскаго языка и словесности И. А. Н. т. 74. стор. 53 ss.

³⁾ Є. Викторъ: Описи рукописныхъ собраній сѣверной Россіи, стор. 31, 84.

⁴⁾ А. Поповъ: Обзоръ хронографовъ русской редакціи. Москва 1866, т. II. стор. 87 ss.

⁵⁾ Ст. Гаєвський, «Александрія в давній укр. літературі», Київ 1929. Переклад із хроніки М. Бельського опертий на тексті з хроніки М. Максимовича з додатком варіантів із трьох списків: Боболінського зі збірки В. П. Науменка і бібліотеки б. Печерської Лаври.

Крім цього огляд перекладів хроніки М. Бельського дали: 1) А. Поповъ, Обзоръ хронографовъ русской редакціи, Москва 1866, т. II. 87-111; 2) А. Є. Викторъ, Описи рукописныхъ собраній въ книгохранилищахъ сѣверной Россіи. СПб. 1890.

⁶⁾ На велику стихію укр. живої мови в перекладі рукопису вказав мені проф. М. Возняк, за що складаю йому за це прилюдну подяку.

числить 110 карт. Виконаний на звичайнім папері, тонкім, що не пропускає фарби. Водний знак пізнати щойно із двох суцільних листків зігнутих у хребті. Є якимсь невідомим гербом. Письмо виконане темnobронзовою, майже чорною фарбою, півуставне, дрібне. Подиву гідна праця, якої завдав собі писар при так стараннім а дрібнім почерку, виконанім майже без похибок у тексті. Йшло тут про економію паперу. У двох місцях, а саме на стор. 134-135 і 144-145 на маргінесах довкруги карток дописав писар частину перекладу, яку відай забув подати при списуванні. Щоб заощадити місце, пише так дрібним письмом, що на перший погляд видається прикрасою-мережкою. Таке письмо, виконане мабуть при допоміжці скла, належить до унікатів не лише тодішньої епохи але взагалі в історії палеографії. Жадних прикрас ані заставок немає, тільки ініціали й титули важніших розділів виконано киноварією і не штучним вязописом.

Абстрагуючи від пізніших дописок на вільних сторінках весь рукопис виконаний дрібним півуставом, гарним, одною рукою. Перші 20 сторін написані ще дрібнішими буквами ніж наступні карти. Букви без мистецьких прикрас. Деколи а має продовжену прямо-вісну палочку. Велике **З** рідко пишеться на взір латинського Z (нпр. Знакы 82.) і зазначається як і, и, ѣ, жі = й. Часом замість правильного т, ш, є 7 (продовжене в горішнє поле. нпр. ш7о 48, 134, сшл7и (sciać) 163. З вязаних букв трапляється ау (ау, причім виноситься над стрічку середній приголосний) і тр = 7_р (нпр. с7_ргоу^{ть} 23.).

Над стрічку виносить писар небагато букв, мабуть через те, що серед дрібних стрічок є дуже вузький відступ.

В письмі слова звичайно нерозривні. Однак часто робить писар відступи на відділення окремих речень, означуючи їх точкою. Поправок яснішою дещо фарбою дуже мало.

Цілий рукопис оправлений в дощечки, потягнені шкірою, доховався в зовсім добромому стані.

3. Зміст рукопису.

В катальозі рукописів Музею Чарторийських у Кракові назвав Коженювський наш рукопис по змістові: *Slejdán. Kronika świata i Pocieja Hipasego o unii (rękopism ruski)*.¹⁾ Крім короткого змісту в цім катальозі подав автор ще подрібніший загальний опис на окремих картках, які вклеїв на початку рукопису. Отже в склад рукопису входять на його думку: 1) Третя книга Єздри, 2) опис двох посольських поїздок Герберштайна у Москву, 3) переклад хроніки Слейдана та 4) лист Потія про унію. Також Коженювський згадує про нотатки на вільних сторінках.

¹⁾ J. Korzeniowski *Catalogus codicum manu scriptorum musei principum Czartoryski cracoviensis* (1909.) Vol. II. pag. 155. Властиво другий том уложив Станислав Кутшеба (Kutrzeba).

Цим рукописом займався опісля С. Пташицький і ствердив, що опис посольства Герберштайна та хроніка — це українські переклади певних частин із польської хроніки Бельського з третього видання 1564. р. Загалом подав він подрібніший перегляд вибраних частин із польської хроніки, означаючи відношення українського перекладу до польського оригіналу.¹⁾ Мимо цього не лишень хроніка але й усі частини рукопису заслуговують на більшу увагу як під оглядом змісту так і мови.

До каталогового опису слід додати, що кожна частина рукопису, хоча виконана в однім часі та одною рукою, має окрему пагінацію чорною фарбою арабськими числами, а загальну пагінацію олівцем дав таки сам Коженъовський. Отже книги Єздри вміщені на сторінках 1-20 (загальна пагінація 1-20), Посольство Герберштайна 21-25 (21-25), хроніка 1-192 (29-220), лист Потія 1-40 (221-258). Перед кожною частиною є на попередній сторінці кустодія, що згоджується з наступною частиною, виконаною тою рукою, яка дала окрему пагінацію.

Нотатки, що знаходяться на вільних сторінках і маргінесах в тексті, дасться так угрупувати:

1) На стор. 28 є замітки історичного змісту про XVI і XVII вв., писані українською й польською мовою старанним скорописом, ясною фарбою.

2) На тій же сторінці чорною фарбою дрібнесеньким уставом нотатки про XVII і XVIII ст.

3) На внутрішній сторінці задньої окладинки ще дрібніший гарний устав. Нотатки з обсягу економічних відносин XVIII ст.²⁾

4) На тій самій окладинці і стороні в долі кілька нотаток про ті самі справи, виконаних ясною фарбою, незугарним пів-установом, зближеним до скоропису.³⁾

5) Нотатки на маргінесі листу Потія, виконані дрібним півустановом бронзовою фарбою, дещо яснішою від головного письма. Цей почерк зближений найбільше до першого письма мимо того, що тут півустанов, а там ранній скоропис. Є це критичні уваги на лист Потія, руки православної особи.

Всі кустодії, а також наголовок листу Потія й окремі пагінації писано почерком другим (чорна фарба, дрібний устав-друк). Також тою самою рукою та чорнилом виписано на останній сторінці хроніки (192 (220)) імена папів, що панували від Григорія XIII (1583. р.) аж до р. 1735 (аж до ~~кінця~~ ^{вкінці} року). Після цього є число № 256 — що це значить, не знати. В долі цієї сторінки над кустодією є число чорнилом 113, яке повторяється на стор. 227. Почерк і фарба вказують, що ці нотатки (друга група й подані вище) писав якийсь Петро Косс, що й підписався на першій сторінці рукопису над наголовком книг Єзди по грецьки й українськи:

¹⁾ Гл. оп. cit ст. 374 ss,

²⁾ Пор. М. Возняк: Три статейки з полемічного письменства. З. Н. Т. Ш т. 99, ст. 2.

⁸⁾ Cf. *ibidem*.

т8 Петро Косс
№ ab orbe 7243

Петро Коссъ
№ ХБ 1735

По середині є монограмовий підпис. Той сам підпис з датою 1735, дещо більший є на стор. 25, а біля нього Jassys.¹⁾ Треба догадуватися, що цей Петро Косс, дістав уже готовий рукопис, який повстав ще в XVI. ст. Сам поробив кустодії та окрему пагінацію. Може й він дав опрарити рукопис, через що обтято на маргінесі деякі нотатки. Однак опісля пропала з нього частина, що йшла після листу Потія. На це вказує кустодія при кінці цього листу: лѣта Р. хѣа ,афке. У своїй статті згадує про це Пташицький. Він подає також зміст на сторінках 265-268, що містять 12 главу книги Єздри та: Слово о сѣѣй тройцы сѣого Григорія еїпа Нисійского і Григорія Богослова і вкінці принагідні нотатки на стор. 268.²⁾

Оці 2 картки (стор. 265-268), яких нині нема в рукописі, знаходяться в збірках рукописних д-ра Івана Франка. У »Причинку до студії над Острожською Біблією«³⁾ займається він книгами Єздри, що з огляду на свій пророчий зміст були улюбленою лектурою українського громадянства. Тут саме описує уривок тексту з XII главою III. книг Єздри, списаний на двох картках (властиво на 1. і частині другої сторінки; решту займають згадані »слова«). Це є картки з того самого рукопису ч. 1273.⁴⁾ Дивне лише, що Пташицький бачив їх уміщених при кінці рукопису, а не при книгах Єздри. Можливо, що автор рукопису списав цю частину зі »словами« окремо, бо на стор. 20. рукопису, де кінчиться XI. глава книг Єздри, є вільне місце. Видно пізніше щойно постановив дописати останню главу кн. Єздри, додаючи ще »слова« (поучення).

Слід ще згадати про лист Потія. Це т. зв.: »Уния альбо викладъ переднейшихъ артикуловъ ку зъодноченью Грековъ съ Костелом Римскимъ належащихъ«, що вийшла у Вильні безіменно в 1595 р. Описав її проф. М. Возняк в розправі п. н. »Три статейки з полемічного письменства«.⁵⁾ Він порівняв текст рукопису з виданим текстом у друку, подаючи огляд загальних прикмет мови рукопису. Занявся теж згаданими вище нотатками, щоб виповісти здогад, що рукопис повстав правдоподібно в перемиській землі. — Належить ще зазначити, що зміни в мові, а згідно в графіці, подані проф. М. Возняком у згаданій статті, не різняться від мовних ознак решти рукопису.

¹⁾ Cf. М. Возняк op. cit. стор. 1.

²⁾ С. Пташицький Op. cit. стор. 374.

³⁾ Записки Н. Т. Ш. т. 80. стор. 5-18.

⁴⁾ Ці дві картки дав д-рові І. Франкові Олександр Сушко, який дістав їх від о. Аристарха Крижанівського, львівського Василянина, що помер у 1906 р. Звідки дістав їх згаданий монах, не знати.

⁵⁾ Записки Наук. Т-ва ім. Шевченка, т. ХСІХ. стор. 1-50.

4. Уклад і зміст переложених місць польської хроніки.

З черги займаюся розглядом частин, що є перекладом польської хроніки. Насувається питання, що спонукало автора рукопису прилагодити переклад вибраних місць зі згаданої хроніки. Сам уклад цих місць дає відповідь.¹⁾

Замітне, що автор рукопису помістив окремо (на стор. 21-25) частину хроніки М. Бельського про посольську подорож Герберштайна до Москви. Однак не цілого розділу Б. III., вибрав лише ті місця, в яких описано життя і звичаї московського народу. Мабуть робив це зі спеціальних симпатій до Москви.

Переклад хроніки займає найбільшу частину нашого рукопису. У вище згаданій розвідці ствердив Пташицький, що переклад зроблено з III видання «Хроніки Світу» Мартіна Бельського, та усталив найраншу дату повстання твору, а саме смерть папи Григорія XIII. 1585 р.²⁾ Крім цього дав короткий огляд змісту, цитуючи початкові речення поодиноких розділів рукопису. Подані паралелі з оригіналом доказують, що український переклад повстав із Б. III. Не підкреслив однак, які саме місця вибрав наш перекладач із польської хроніки. Тимчасом цей вибір веде до певних висновків. Перекладаючи тільки виїмки з Б. III., Шл. вибирає такі місця, що зацікавлювали не лишень його, але й читача. Він відступає від шаблонного опису подій від сотворення світу. Пропускає сам початок про біблійний опис сотворення світу та жидівську історію, а починає від четвертої римської монархії. Дальше згадує про народини Богоматері. Докладніше задержується при пророцтвах Сибіль. Перекладає їх у цілості. Віршовані в Б. III. перекладає римованою мовою, написаною однак *per extenso*. Після Сибіль іде кінець розділу про св. Івана Хрестителя та чуда, що діялися після його смерті. Тепер вплітає в римську історію коротку згадку про народження Христа, про св. Петра й Павла і других апостолів. Історія мучеників, св. мужів та Отців Церкви, подана на тлі панування римських імператорів, переміняється в дещо схематичне вичислювання світських і церковних володарів та короткий огляд їхнього володіння. Її переплітають дрібні вставки про збурення Єрусалиму, про жидів, філософів і такі постаті як св. Олена, Арій і т. п.

Дещо докладніше описує Шл. історію пізнішого середньовіччя. Поява слов'ян на тлі загальної (себто римської) історії, первопочини України та Польщі, а дальше повстання Туреччини. Автор не лише пильно використовує з Б. III. хронологічні факти, але й бере відомості з космографії, що становить другу, окрему частину твору Бельського. З історії турків, побіч подій,

¹⁾ Хроніку називатиму дальше Шлейданом (Шл.) а також її автора, розділ про Герберштайна означатиму Г., «Унію» Ш-П., Польську Хроніку — Б. III. (видання III. 1564 р.). При цитатах даю загальну пагінацію, зроблену Коженьовським зл. Кутшебою.

²⁾ Пташицький. *Op. cit.*

зв'язаних з Магометом, вибирає місце про їх звичаї, хоробрість і витривалість. Відай мають вони бути заохотою для своїх земляків. Але й не оминає важкої турецької неволі. В тому місці перекладає теж Шл. уступи з Б. III. що критикують відємні сторони шляхти. — Опісля знова вибирає перекадач місце з Космографії Б. III. про перших словянських апостолів, Кирила й Методія і розділ *о руси сѣой* та її мирні й воєнні зв'язки з Польщею. В дальшій розвою подій найбільше уваги звертає перекладач на історію папів, причім вибирає лишень найзамітніші факти з їх панування і їхнього відношення до церкви та світських володарів. Ці факти обмежуються переважно до відємних сторін верхників церкви. — В історію папів, перекладену з перших двох книг Б. III. вставляє вістки про взаємовідносини Польщі й України, а притім згадує ширше про перемиські землі. Також подає моралізуючі оповідання та інтересні вістки для пересічного читача, як божу кару на прегарній а лінивій жінці венецького князя Домініка, про секту Адамітів, про винайдення стрільного пороху і стрільби, про спалення Гуса, здобуття турками Константинополя. Згадки про народження дитяти з двома головами, зрослі близнюки, саранчу з грецьким письмом на крилах, яка навістила Волощину, Поділля, Великопольщу й Німеччину, попереджують важну подію, а саме реформацію Лютра.

Джерелом для історії реформації Лютра є для нашого перекладача третя книга Б. III., затитулована хронікою Шлейдана. (Це частина твору німецького хроніста Слейдана.) Такийже наголовок дав і наш перекладач і звідси пішла назва «Хроніка Шлейдана». Він обмежився до перекладу вибраних місць про реформацію Лютра та ворожу або прихильну участь у ній світських володарів. Опис так важкої, на думку Шл. події переходить у вичислювання папів з їх найважливішими, головнo відємними поступками; притім автор згадує про рухи анабаптистів.

Хроніку допроваджує Шл. до 1559 р., а крім цього на останній сторінці 192 (220) подає згадку про реформу календаря, заведену папою Григорієм XIII. Цей вістки немає в Б. III. Написав її перекладач мабуть на підставі хроніки і полемічних творів.

Такий короткий перегляд змісту рукопису вказує, що це є рід одної з багатьох компіляцій укр. письменства, яка мала дати хронікарську та релігійно-полемічну лектуру для нашого громадянства. Пророча книга Єздри, «Унія» з висновками про Антихриста і критичним поглядом на папство, реформація та релігійно-моральні уваги з одної сторони й історичні факти з другої сторони творять гармонійну цілість, аналогічну до Ізмарагдів чи збірників; також мають актуалізувати сучасне життя. Про критичне чи неприхильне відношення до католицизму свідчить те, що перекладач користується хронікою Бельського, званого з ворожого відношення до католицької Церкви. Може бути, що Шл. користувався якимсь уже готовим укра-

їнським перекладом хроніки Б. так як друкованою «Унією». Дата «Унії», посунена три роки вперед, вказує на час повстання рукопису. Автором міг бути чернець чи світський духовник, але не завзятий полеміст. Про місце повстання натякає вже проф. М. Возняк.¹⁾ Ще більше даних достарчить опис мови.

II.

МОВА Т. ЗВ. ШЛЕЙДАНА.

Крім церковної мови книг Єздри, всі частини рукопису списані одною мовою, живою, книжною, що не різниться в головних формах від тогочасних памяток. Докладний переклад лишив на собі багато польонізмів. Вплив церковщини дуже малий, більше виступають льокалізми. Світський зміст рукопису багатий у слова, яких не стрічаємо в церковному тексті. Правопис чужих слів ілюструє в приближенні тодішню їхню вимову.

Правопис. 1) **Правописні знаки.** Кілька уваг про ортографію рукопису конечно потрібні для пояснення деяких явищ мови. Дуже рідко стрічається великого Ж на означення u. На означення i межи приголосними служить буква и, після м'яких приголосних та перед голосним йотованим (спалюталізованим) i пишеться знаком і. Після голосного пишеться и (з точкою й дужкою над ним) для відрізнєння й (лише з дужкою), що означає i після голосного або i після приголосного. Букву z пишеться напереміну зі знаком з для означення z, а также ф і д для f. Рідко пишеться dz: dzkonowъ (dzwonow) 90.

2) **Правописні правила.** Вже в порівнанні правопису й мови рукописного тексту «Унії» з друкованим зазначив проф. М. Возняк систематичне вживання ѡ замість ѣ, як ознаку пізнього середньоболгарського правопису.²⁾ Цей правопис приміненій у цілім рукописі. Також писання ѡ (звичайно після голосних) замість ѡ, ѡ (без преїотації) є знане цілому рукописові. Слід притім зазначити, що порівнання друкованого й рукописного текстів «Унії» п проф. Возняком становить гейби вступ до розгляду мови памятки. Тому буду покликуватися на відповідні місця його розправи.

А. Звучня.

В нашій памятці, так як і в інших сучасних, не легко доведеться ясно определити деякі явища звучні. Брак н. пр. відповідного та здецидового зазначування правописом м'яких приголосних, що не належать до складу, видно теж у Шл. Таксамо вимова та писання и, ѣ, е (i, e, e,) не розмежовуються взаємно що до графіки.

¹⁾ Гл. Ор. сіл. стор. 6.

²⁾ М. В. Три статейки з полемічного письменства, стор. 6.

3) Глухі (Єри). а) Глухі не все задержують традицію церковно-словянської мови, а навіть не відповідають послідовно правилам сербського чи болгарського правопису, хоча м'яккі єри заступають часто тверді. Може й означають палятальну вимову приголосних. В давніх сонантах або групах г, і + ъ, ь заховується староцерковний правопис, або пишеться так як вимовляється; відай і вимовляли тільки згідно з живою мовою, слова зі старою традиційною ортографією. Часто при зустрічі двох чи більше приголосних замість традиційного ^пєру писано над буквою паєрка: цѣ^прккѣ 15, твѣ^прѣдого 81, по^птрѣ (starl) 79, вѣ^пткѣ (wilkom dat pl.) 70, вѣ^птгарское княжѣ (Bułgarskie) 110, вѣ^птгарією 115, вѣ^птглансѣ (rzucili się) 35, вѣ^птглан сѣ 131. Ѡвѣ^прѣша (obraca) 99, Ѡвѣ^прѣша 90/91, Ѡвѣ^прѣтяю 90, Ѡвѣ^прѣноушь 99, Ѡвѣ^прѣншли 132: дрѣ^пжаль dzye-rzał) 70, дрѣ^пжали (trzymali) 98, дрѣ^пжиль (trzymaj) 96 (bis), по^пмѣ^птчи (potłuc) 79, ѡ^птѣ^плки (vtłukli) 125, мѣ^прли (marli) 186, вѣ^птканѣ^пхцаю 247.

б) Рефлекси карпатських говорів - ыр - зам. ры - відбилась у рідких випадках: ¹⁾ рѣ^пкѣ дѣ^пржачѣю 33, рѣ^пкѣ дѣ^пржали 33.

в) У приростках та прийменниках із приголосним у визвучі вимовляв перекладач о (= ѡ), а писав ѡ, або голосного, напр.: розѣ^псѣлѣ (rozesłał) 51, 126, вѣ^пстѣ^пхноу (westchnął) 38, вѣ^пспѣ^пваны (skażonych) 108, вѣ^пспѣ^пкѣ 63, на вѣ^пшико 88, вѣ^п вѣ^плошѣ й вѣ^п грѣ^пцѣ^п вѣ^пзмѣ^пте 186, вѣ^пспѣ^пкѣ 239; также: вѣ^плоу^пгѣ (według) 165, 175, 26, 27, ²⁾ вѣ^пложивѣ^псть (zeliwość) 23.

г) На погляд неправильна вокалізація глухих в кількох лише випадках зраджує мабуть вимову автора: ѡ^п вѣ^псѣ^п zewsząd 136, ѡ^п вѣ^псѣ^п (od wszęch) 94, на вѣ^псѣ^пкоє прѣ^пложѣ^пньєстѣ^пко, по вѣ^псѣ^пдѣ^п 238, вѣ^псѣ^п цѣ^пркѣ^пй 241.

г) М'який єр ѣ виступає найчастіше на кінці слова; не все згідний він з вимовою: не сѣ^пу^птъ такѣ^п слѣ^ппи 252, мѣ^пчѣ^п 184, най^пдѣ^пшь 247, по^пжирѣ^птъ 235, гнѣ^птъ повѣ^птъ 182, порѣ^пзиль

¹⁾ П. Бузук: Нарис історії української мови, Київ 1927, стор. 41, ув. 1. І. Верхратський: Про говір галицьких Лемків, Львів 1902, стор. 48-49. І. Ориєнко: Псавтир половини XVIII в. в лемківськїм перекладі. Записки Наук. Т-ва ім. Шевченка, т. 99, стор. 107 (11) § 8.

²⁾ Cf. вѣ^пдѣ^пвоу^пмѣ^пнѣ^п в Пересопницькій Євангелії. П. Житецькій, Описаніє Пересопницькой рукописи XVI. в. Київ 1876. стор. 31.

182, прїа̇шєль (gen. pl.) 188, чоуль 188, діа̇воль 254, йконь (gen. pl.) 252; рідше в середині слова: іа̇блєки (iabliki) 94. (може тут польська вимова), жєнє мьєстиславокоу 136.

4) **Повноголос.** Вплив польського оригіналу на мову перекладу зазначився виразно в повноголосі так, що повноголосних українських форм є менше ніж польських. Другий але слабкий вплив лишила церковнословянська мова.

Заслугують на увагу такі форми повноголосся: *о́дмірети* 90, *о́дмірети* (zetrzeć) 82, *о́дмірети* (odeprzeć) 73, 115, *звиречи* (zrzuciwszy) 116, *выверечи* 12, *о́дмірети* 111.

5) Здовжені о, ё в замкненому складі. Часто виступають здовжені голосні о̄, ё̄ в перехідній формі з дифтонгу в монофтонг (о̄ ≥ u — s, ё̄ ≥ i — u ю).¹⁾ Випадків з ю є тим більше, бо часто стоїть воно в місці s: ва^вс^вдоу (błędow) 163, до скон пан^воу (do swoich panow) 2, 22, капла і^нвоишо^ву (kapłan Jowiśow) 49, о^го^гу^рк^кі (ogorki) 94, ѡ^м о^мвоу^дк^с 232, проти посло^му (przeciw posłom) 23, скон пан^мс (panom) 22, да е^н поган^мс 254, проти тоу^вро^му (przeciw Turkom) 174, 111, тоу^мрк^с (Turkom) 152, покоу не прійде^лть й покоу не ѡ^тб^лв^лис^ла.. потоу с^лд^лний д^лнь не боу^мде^мть 254, — о^гу^гроу (Wę-grom) 143, попоу (Kapłanow) 48, 49, 62, 152, і попоу^м (kapłan-
nom) 42, непрі^міателю^м nieprzyiaciōlom) 38, непрі^міателю^м тво^вн (nie-
przyiaciōlom twoim) 73, монитарю (Monitaryow) 54, ѡ^вбы^вчаю (oby-
czaiow) 32, для зв^вы^вчаю^лк^л (dla zwyczaio^лw) 174, ѡ^в домоу^м ф^лар-
не^лсію (od domu Farnezyow) 191, зак^м ѡ^в с^лю (zamkow ywsi)
178, слав^хны ѡ^вц^лю 229, к^мз^мю (ksieźey) 169, реме^мсл^мю (rzemiosłom)
99, цесарю^м (Cesarzom) 39, 40, 43, 55, 113, риц^мерю^м 36, н^мк^ми^мцю
(Niemcom) 56, кролю^м 140, к^мс п^мк^мн^мз^мю (pieniądzom) 46, ѡ^ни (iey)
55, 108, 133 (bis), ѡ^н сво^ню^н д^нк^нв^нц^нк^н (y swey corce) 189, сво^ню
(swoiey) 118, ѡ^н всю^ню^н н^нк^ни^нц^нко^нй з^нем^нли (y wśey zyemi Nie-

¹⁾ А. Соболевский: Лекции по истории русского языка. вид. IV. — стор. 25-28.

¹⁾ Шахматов-Кримський Нариси стор. 110-111, Бузук Нарис 42-43 і 50-53.

mieckey) 175, вѣ сѣюѣи вѣрѣкѣ (w swoey wierze) 182, ѿ вѣрѣкѣ сѣюѣи^и (swey) 247, 71, а на ню крѣтъ^и (na ktorey krzyżyk) 24. ѿ сѣюѣи^и ѿкрѣстѣкѣ (w swoim okrucieństwie) 163, 110, ѿ ню^и (o nim) 188, 189, при ню^и 68, 104, 150, 184, по ню^и (po nim) 51, 54, 86 (bis), 114, 124, 126, 128, 129, 130, 192, розвѣкѣюль 58, ѿблѣюль^и (obległ) 36, 38, выкѣю^и (wywiodł) 74, спалѣю (spalon) 54, збавѣюль^и бѣпи не можѣтъ (zbawion być nie może) 185, 93, 147, збавѣюль^и (zbawion) 65, докѣюль (dowiodł) 68, вѣюль (przywiogł) 70, 108, зкѣюль^и 109, 47, назначѣю^и 86, пѣшѣи на мѣкѣ^и (pożwę na miecz) 184, пѣшѣи^и (plotkami) 63.

Закінчення **-шм, -юм** в *dat. plur.* речівників ілюструють морфологічний стан говорів, в яких нині маємо закінчення **-ім**, нпр. **курім, гусім, конім.**³⁾

6) Позірна **вокалізація зміцнених глухих**, чи згідно поява голосного межі двома (трьома) нескладовими приголосними є й деколи в Шл.: к^ць єдинесік^к (w jedności) 68, 187, скипеп^рь (sceptrum) 62, радєтк^о (radzyectwo) 81, селєвєстр^ь (Sylwestr) 62, селєвєстра 62, 237, селєвєс^т_{ра} 244.

7) π **Группа *ir***, ур. **Группа *ir***, ур **заховується з перевагою *ir***:
 выдира справоу (wydyerał) 38, ѡмираль (vmierał) 60, ѡбири змѣ-
 шати (vbioru) 69, кыкирано (wybierano) 104, кыбирали (wybierali)
 150, ѡбирати (obierać) 140, на кыбиравши (nawybierawszy) 137, на
 кыбираниѣ (na wybieranie) 150, при кыбиранию (przy wybieraniu) 104
 (bis), 107, 117, грѣхѡу маишѣмѣ пожираеть 235.

8) **Голосний а.** В обсягу голосного **а** заходить його виміна з **о**, головню в чужих словах (гл. відповідний розділ).

Позатим заміна *о* на *а* появляется лиш у деяких словах: *манастирь* 80, 102, 127, 137, в *манасти*^р 36. 106, — але є й *мона-*^р*сти* 81, 103. *ѡблегла ѡпак*^ч (*obległ Opoczke*) 21.

9) **Заміна о — у.** Перехід ненаголошеного **о** в **у** не трапляється; натомість є під наголосом у слові **корѣна**, як прояв чеського впливу: **корѣна** (korona) 108, **корѣнѣ** (korone) 109 (bis).

¹⁾ І. Верхратський: Говір Лемків 25-28.

112, 62, корѣноѹ 133, корѣнѣ (korone) 184, корѣны двѣ (korony dwie) 184, — але й рѣдко: коронѣ (korony) 62, также в утворених словах: корѣунова (korunowan) 126, корѣнованѣ (koronowan) 113, коронованѣ (kóronowan) 183, корѣнована 133, корѣнацѣ (koronacye) 151.

Один раз заміна **и** на **о** в чужому слові: борѣгѣдѣйскымъ (Burgundiyskim) 151.

10) Голосний **і**.

Звук **і** пишеться не лишень при допомозі знаків **и**, **ѣ**, **ї**, але **ѣ**, залежно від того, якого голосного континуує він у нашій пам'ятці, а дальше залежно від сусідства звуків та від морфологічної форми.

а) **і** як континуант давнього **ѣ**, (***ѣ**). Сліди переходу **ѣ** ≥ **і** дуже часті **і**, здається, коли б не традиція церковної мови з ви-

мовою **ѣ** як **іѣ**, **і** традиція т. зв. книжної укр. мови, (**ѣ**)**ѣ** звучало лиш як **і**. Одначе впливають тут і акцентуаційні відносини та морфологічні форми деклінації.

Найбільше випадків переходу **ѣ** ≥ **і** є в відміні прикметників і займенників, у формах, gen. sg. fem, nom. і асс. plur., де це **і** завжди стоїть після голосного та в положенні без акценту; мабуть цей факт заважив найбільше на таку зміну звукову:

до **и**дѣи **м**алѣи **и** великои 30. **ѡ** **и**нои **м**ѣре (od inney matki) 114, **скѣ**тскѣи **ч**ти 118, **вы**гранѣи **б**итвы (wygraney bitwy) 140, **ѣ**динои **м**атери **ѡ**убоги 43, **ѡ**роды **н**епосполитои 153 (vrody niepospolitey) **крѣ**кѣ **л**юдскѣи (krwie ludzkiey) 81, **ч**елѣды **в**шикои **п**ренѣишии 24, **с**воѣи **н**еѡукои **р**ѣси 246, **в**ашѣи **ч**иношти 239, **с**вои **к**олосы (swoie włosy — асс. pl.) 51, 62, **м**ои **т**овары (moie towary — асс. pl.) 128, **с**таны **к**апѣлѣскѣи **з**аконничѣи (stany kapłańskie zakonnicze) 176, **ѡ**бразы **п**огаскѣи 84, **з**олотѣи **ц**ѣвкы 133, **ѡ**бзирали **с**ѣ **к** **п**ѣсѣи **с**коры (psie skore) 37, **к**ѣ **и**ныи **р**ѣцѣи (w inne ręce) 109, 148, **ѣ**днакѣи **ч**асткы 94, **к**раснѣи **п**олапы 38, **ж**анѣи **п**екѣсы 86, **ск**лѣнѣи **к**оуѣкы 48, **к**оторѣи 39, 124, 130 136, 138, 141, 152, 153, **р**озмѣишѣи **и**гры 69, **в**ѣлѣи **г**оловы 49, **п**ослѣднѣи **ч**асты (poslednie części) 91, **ц**ноты **п**рѣстрѣнѣи **х**рѣіаскѣи 32.

рідкі випадки, де замість *и* є *ѣ*: *цѣѣчѣ* (*ćwiczą*) 99, *наро^д*
печинѣго (*narod Pieczynigow*) 133, *нижѣли* (*niżej*) 135.

д) В речівниках середнього роду з закінченням
-ѣ ($\geq$ **епѣ*) наголошене *ѣ* не завжди континуує *ѣ*, часто й *е*
які тут під *ѣ* наголосом перейшли в *і* (підвищення артикуляції),
але для традиції писар означає їх знаком *ѣ*; може бути, що
вони звучали дещо відмінно, від *іе*, однак зближено до *іі*.

е) Підсумки повище описаних явищ вказують, що *ѣ* (*ѣ*)
вимовлялося тоді як *і*. Оскільки мав вплив наголос, вказує,
остання ознака, що саме він не все допускав до переходу *ѣ*
в *і*. Традиція церковщини насувала сумніви щодо вимови
ѣ. Тому стрічається у Шл. випадки заміни *ѣ* на *е* (*е*);
може в вимові *іе*. Здається найбільше заважив тут польський
вплив: *превѣномѣ* *майстатокѣ* 225, на соборѣ 23 побіч: на со-
борѣ *іб.*, в которѣю то недѣлю 243, ремесници (*rzemieśnicy*) 191,
ремесника (*rzemieśnika*) 175, *цѣса* (*Cesarz*) 156 — майже стало, дуже
рідко *ѣ* або *и*; *оу цѣсарѣ* 21, 162, 164, з *цѣсарѣ* *и* *цѣсарѣвоу* 239,
рады цѣсарскѣ (*radę Cesarzskę*) 165, *коу сѣди* 253. В деклінації
речівників loc. plur.: в *лѣтѣ* (*w latach*) 150, в *пѣнѣзѣ* (*w skarby*)
153, в *нѣмѣ* 131, *ѣѣ влошѣ* 108, 114 (*bis*), 152, 154, побіч: *ѣѣ вло-*
шѣ (*we włoszech*) 75.

е) Мішання *ѣ* — *е* є також у слові: *папѣ* — *папѣ*.

є) Однак є теж випадки писання *ѣ* в місці *е* (в поль-
ській мові *е* після функціонально м'яких приголосних): *непрѣѣѣѣ*
(*nieprzyjacieli*) 35, *ѣ чѣрвоноу ѣдежи* (*w czerwonym odzieniu*) 9, *зо-*
лотѣ чѣрвоны (*złoty czerwonych*) 192, 37 (*czyrwonnych*), *ѣ рѣчѣни*
(*rzecznik*) 25, *рицѣстѣѣ* (*rycerstwu*) 186/7, *мѣ* (*miecz*) 183, побіч: *мѣѣ*
(*miecz*) 184, *мѣ* (*też*) 23, 174, (також *ѣѣ* (*też*) 175, *книгѣ* *ни мали*
(*nie mieli*) 183, *жадноу мѣѣ* (*żadnej mocy niema*) 175, *ни мали мѣѣ*
мѣѣ 239, *кацѣскѣѣ влоудѣ* 247, *цѣѣѣ мѣѣѣѣ* 250, *ма-*
мѣѣѣ (*macierza*) 85, *оу сѣѣѣ вѣѣѣѣ* (*v ś. Wawrzyńca*) 146.

11) **Перехід $\dot{ie} \geq o$.** На початку слова деколи $\dot{ie}$ - (в-) переходить в $\dot{o}$ - ($\dot{w}$ -): в $\dot{w}\dot{le}\dot{k}\dot{i}$ ($\dot{w}$ oleiu) 41, $\dot{s}\dot{t}\dot{y}$ $\dot{w}\dot{le}\dot{e}$ (oleiem) 78, $\dot{w}$ $\dot{w}$ дино́го $\dot{e}\dot{p}\dot{i}\dot{s}\dot{t}\dot{w}$ a (z iednego Biskupstwa) 51, $\dot{i}$ $\dot{w}$ ди́н $\dot{s}$ то́ло $\dot{w}$ $\dot{w}$ со́бо $\dot{u}$ 250, $\dot{n}$ $\dot{i}$ $\dot{w}$ ди́н $\dot{s}$ пап $\dot{k}$ 256, $\dot{n}$ $\dot{e}$ тро́ $\dot{s}\dot{a}\dot{n}\dot{c}\dot{w}$ $\dot{a}\dot{l}\dot{e}$ $\dot{w}$ ди́но́го $\dot{s}\dot{a}\dot{n}\dot{c}\dot{a}$ 266, $\dot{n}$ $\dot{e}$ х $\dot{a}$ $\dot{i}$ $\dot{j}\dot{e}$ б $\dot{y}$ $\dot{w}$ ди́но́ $\dot{p}\dot{a}\dot{n}\dot{e}$ б $\dot{e}$ $\dot{o}\dot{x}$ ова́й 247, $\dot{w}\dot{le}\dot{n}$ (Jeleń) 110.

12) **Перехід лямбілізованого $e \geq o$** після м'яких приголосних досить численний: $\dot{m}\dot{a}\dot{c}\dot{o}\dot{x}\dot{a}$ 101, $\dot{m}\dot{a}\dot{c}\dot{o}\dot{x}$ ($\dot{m}\dot{a}\dot{c}\dot{o}\dot{c}\dot{h}$) 49, $\dot{c}\dot{h}\dot{o}\dot{l}\dot{o}$ ($\dot{c}\dot{z}\dot{o}\dot{l}\dot{e}\dot{m}$) 23, $\dot{o}\dot{x}$ о́н $\dot{y}$ 164, $\dot{o}\dot{x}$ о́н $\dot{y}$ 34, 75, 131, 147, 148, $\dot{o}\dot{x}$ о́н $\dot{y}$ 65, 127, $\dot{o}\dot{x}$ о́н $\dot{y}$ 127, 148, $\dot{n}\dot{a}\dot{z}\dot{n}\dot{a}\dot{c}\dot{o}\dot{n}\dot{y}$ 243, $\dot{c}\dot{h}\dot{o}\dot{g}\dot{o}$ $\dot{t}\dot{n}$ ($\dot{c}\dot{z}\dot{e}\dot{g}\dot{o}\dot{c}$) 80, $\dot{c}\dot{h}\dot{o}\dot{t}\dot{y}\dot{r}\dot{e}$ $\dot{s}\dot{o}\dot{t}$ 256, $\dot{p}\dot{o}\dot{c}\dot{h}\dot{w}\dot{y}\dot{c}\dot{o}\dot{n}$ 53, $\dot{d}\dot{l}\dot{a}\dot{c}\dot{h}\dot{o}\dot{g}\dot{o}$ ($\dot{d}\dot{l}\dot{a}$ $\dot{c}\dot{z}\dot{e}\dot{g}\dot{o}$) 82, $\dot{p}\dot{o}\dot{r}\dot{a}\dot{z}\dot{o}$ ($\dot{p}\dot{o}\dot{r}\dot{a}\dot{z}\dot{o}\dot{n}$) 67, 110, 133, $\dot{p}\dot{o}\dot{r}\dot{a}\dot{z}\dot{o}\dot{n}$ 109, 138, 140, $\dot{p}\dot{r}\dot{e}\dot{w}\dot{i}\dot{s}\dot{a}\dot{z}\dot{o}$ 52, $\dot{o}\dot{s}\dot{a}\dot{z}\dot{o}\dot{n}$ ($\dot{w}\dot{s}\dot{a}\dot{d}\dot{z}\dot{o}\dot{n}\dot{y}$) 30, $\dot{p}\dot{r}\dot{e}\dot{l}\dot{o}\dot{z}\dot{o}\dot{n}$ ($\dot{p}\dot{r}\dot{z}\dot{e}\dot{l}\dot{o}\dot{z}\dot{o}\dot{n}$) 35, $\dot{k}\dot{s}\dot{a}\dot{z}\dot{o}$ ($\dot{w}\dot{s}\dot{a}\dot{d}\dot{z}\dot{o}\dot{n}$) 127, $\dot{z}\dot{a}\dot{r}\dot{a}\dot{z}\dot{o}$ ($\dot{z}\dot{a}\dot{r}\dot{a}\dot{z}\dot{o}\dot{n}$) 64, 87, $\dot{z}\dot{o}\dot{n}\dot{y}$ ($\dot{z}\dot{o}\dot{n}\dot{y}$) 31, 94 (bis) 91, 103, 136, 176, 184, $\dot{z}\dot{o}\dot{n}\dot{a}$ ($\dot{z}\dot{o}\dot{n}\dot{a}$) 30, 42, 58, 67, 82, 87, 111, 133, $\dot{s}\dot{z}\dot{o}$ ($\dot{s}\dot{z}\dot{e}\dot{d}\dot{l}$) 57, 80, 35, 37, 140, $\dot{w}\dot{s}\dot{o}\dot{l}$ 85, 110, $\dot{w}\dot{s}\dot{o}$ 66, $\dot{w}\dot{s}\dot{o}\dot{l}$ ($\dot{w}\dot{s}\dot{e}\dot{d}\dot{l}$) 126, $\dot{w}\dot{s}\dot{o}$ ($\dot{w}\dot{s}\dot{e}\dot{d}\dot{l}$) 46, 130, 150, $\dot{p}\dot{o}\dot{s}\dot{o}\dot{l}$ 106, 111, $\dot{o}\dot{x}\dot{s}\dot{o}\dot{l}$ 107, $\dot{w}\dot{s}\dot{o}\dot{s}\dot{n}\dot{i}$ 116, $\dot{p}\dot{r}\dot{i}\dot{s}\dot{o}\dot{s}\dot{n}\dot{i}$ 139, $\dot{s}\dot{o}\dot{s}\dot{n}\dot{i}$ 30, 128, $\dot{z}\dot{n}\dot{a}\dot{s}\dot{o}$ ($\dot{n}\dot{a}\dot{l}\dot{a}\dot{z}\dot{l}$) 137, $\dot{p}\dot{r}\dot{i}\dot{s}\dot{o}\dot{l}$ ($\dot{p}\dot{r}\dot{z}\dot{y}\dot{s}\dot{e}\dot{d}\dot{l}$) 59, 76, 86, 148, 189, $\dot{z}\dot{a}\dot{w}\dot{i}\dot{s}\dot{o}\dot{n}$ ($\dot{z}\dot{a}\dot{w}\dot{i}\dot{e}\dot{s}\dot{o}\dot{n}$) 91, $\dot{n}\dot{a}$ $\dot{s}\dot{o}\dot{s}\dot{t}\dot{o}$ $\dot{s}\dot{o}\dot{b}\dot{o}\dot{r}\dot{k}$ 237, $\dot{n}\dot{a}\dot{s}\dot{o}\dot{g}\dot{o}$ ($\dot{n}\dot{a}\dot{s}\dot{e}\dot{g}\dot{o}$) 22, 76, 222, $\dot{w}\dot{i}\dot{s}\dot{o}\dot{g}\dot{o}$ 242), $\dot{w}\dot{k}\dot{r}\dot{e}\dot{s}\dot{n}\dot{e}\dot{i}\dot{s}\dot{o}\dot{e}$ $\dot{a}\dot{l}\dot{e}$ $\dot{i}$ $\dot{d}\dot{l}\dot{y}\dot{s}\dot{z}\dot{e}$ 235,¹⁾ $\dot{w}\dot{y}\dot{p}\dot{u}\dot{s}\dot{c}\dot{z}\dot{o}\dot{n}$ ($\dot{w}\dot{y}\dot{p}\dot{u}\dot{s}\dot{c}\dot{z}\dot{o}\dot{n}$) 137.

13) **Змішання $i - y$.** а) Зближення артикуляції i й y (i , n — y) зазначається у Шл. тим, що писар послідовно вживає знаку $\dot{i}$ та $\dot{y}$ для вирізнення їх вимови. Саме $\dot{i}$ стоїть після м'яких приголосних тоді, коли після нього йде голосний та означає $\dot{i}\dot{i}$: $\dot{w}\dot{y}\dot{b}\dot{i}\dot{e}\dot{m}\dot{o}$ ($\dot{w}\dot{y}\dot{b}\dot{i}\dot{j}\dot{e}\dot{m}$) 178, $\dot{p}\dot{o}\dot{b}\dot{i}\dot{e}\dot{s}\dot{t}\dot{a}$ ($\dot{p}\dot{o}\dot{b}\dot{i}\dot{j}\dot{e}$) 182, $\dot{n}\dot{e}\dot{l}\dot{u}\dot{t}\dot{o}\dot{s}\dot{t}\dot{i}\dot{w}\dot{i}$ ($\dot{n}\dot{e}\dot{l}\dot{u}\dot{t}\dot{o}\dot{s}\dot{t}\dot{i}\dot{w}\dot{i}$) 183, $\dot{c}\dot{y}\dot{k}\dot{w}\dot{i}$ ($\dot{g}\dot{e}\dot{n}\dot{.}\dot{p}\dot{l}\dot{.}$) 239, 240, $\dot{l}\dot{u}\dot{d}\dot{z}\dot{i}$ ($\dot{l}\dot{u}\dot{d}\dot{z}\dot{i}$) 178, $\dot{d}\dot{i}\dot{a}\dot{k}\dot{o}\dot{n}\dot{o}\dot{w}\dot{i}$ ($\dot{D}\dot{y}\dot{a}\dot{k}\dot{o}\dot{n}\dot{o}\dot{w}\dot{i}$) 190, $\dot{g}\dot{n}\dot{i}\dot{w}$ $\dot{b}\dot{z}\dot{i}$ ($\dot{g}\dot{n}\dot{i}\dot{e}\dot{w}$ $\dot{B}\dot{o}\dot{z}\dot{y}$) 182 (bis),

¹⁾ В цій формі як і в інших закінченнях відміни речівників та займенників $\dot{p}\dot{a}\dot{p}\dot{i}\dot{e}\dot{z}\dot{o}\dot{w}\dot{i}$ — $\dot{P}\dot{a}\dot{p}\dot{i}\dot{e}\dot{z}\dot{o}\dot{w}\dot{i}$ 77, 188, 163, 132) мали значіння також впливи морфологічні.

маврикіа (Mauricego) 183, ^лбіблію (Biblią) 183, 184, ^лоліфіша 238, ратушній (Ratuśny) 181, даніи 251), ^лохиніа (Ochinusá) 189, пійте (pijcie) 185, маріа (Maria) 191, ^мпрієнстю 239, ^мпрійдѣть (przydzie) 183, 185, до ^лгасіи (do Hasyey) 181, ^лфарнецію (Farnezyą) 189, ^лзлостій (złości) 174, ^рмонастысній (Monastyrscy) 183, ^ммонархію 250, ^лрѣчій 189, 180, 239, ^лвыводачі и! (wywodząc im) 177, ^лбол'шій (więtzy) 171, ^ли тислчій (osiem tysiąc) 190, ^ли тислщій (osiem tysiąc) 179, ^лсплщій (spłace) 196, ^лтацій (tacy — n. pl.) 185, ^лреституюціѡ (Restytutionum) 184, ^лѣвдоѣію 239.

б) Натомість небагато випадків змішання ^ли - ^лы; часто є воно в чужих словах: ^лбрылныи ^лѡбычай (brzydliwe obyczaje) 49, ^лѡбрыди 49, з ^лдобри ^ла ^лпианы ^лрозознанамъ (z dobrym a pilnym rozeznanie) 176, ^ли ^лрибы ^лими ^лловиши 32, з ^лсаракыни (s Saraceny) 103, ^лкардынали 190, ^лкардина, ^лкардинала 190.

14) **Перехід $i \geq \dot{i}$.** а) У визвуці складу або слова ненаголошене $\dot{i}$ після голосного переходить в $\dot{i}$ нескладове. В рукописі зазначається його буквою ^ли (з дужкою) або ^ли, значком винесеним над попереднього голосного: ^лкотрый (ktory) 42, ^лдалей (daley) 60, по ^лсѣрти ^лмахометовой (po śmierci Machometowej) 81, ^лѣдиноспайны ^лгласо 118, ^лнайдѣсѣ (nayduie się) 123, ^лнайцѣнѣйшій 99, ^лдай ^лти ^лбже 238, ^лвойноу (walkę) 86, 103, 111, з ^лсвоѣй ^лземли (w swej ziemi) 23, ^ллю ^лпосполины (lud polspolity) 187, 192, ^лсто ^лтислчи (sto tysiąc) 36, ^лмонасты ^лвѣсковскы 31, ^лхотѣ (chocia) 23, 141, ^лчита ^лкронины 232 ^лко^л7^лы 253.

б) Такий знак під наголосом звучить як $\dot{i}$. Випадків цього писання дуже мало: ^лзатайши (zataić) 126, ^лсвоими (swoimi) 93, ^лрозмантѣй ^ллю (acc. sg.) 86. Нема також переходу ненаголош. $i \geq \dot{i}$ у слові ^лимату: ^лпѣйма 154, ^лпѣймалъ (poimał) 154, 153, 165, ^лпѣймавши (poimawszy) 167, ^лабы ^лима ^лзглѣ (aby miał wzgląd) 202, ^лпѣймава (podeymował) 61.

15) **Перехід $\bar{z} + i \geq y$ (ы).** Рідко стрічається у, що повстало з $\bar{z} + i$ (поль. е): розышли (rozešli) 167, зышо^л (zešedl) 50, тедыся зыйдѣтъ (tedy się zeydą) 90, жывы сѧ ѡбышолѧ (żeby się zachował) 71, коли сѧ были зышли (kiedy się byli zešli) 176, абы сѧ зышли (aby się zeszli) 185, ѡ скоро^м зыйстїи (skończeniu) 187, к то^м ѡбыгнаню (w tym obegnaniu) 184, ѡбыгналь (obegnał) 71, ѡбыгнаицѡмъ (помика писаря! — obegnańsom) 151/52.

16) **Стягнення голосних дуже рідке.** Один приклад являється в морфології: с потвары свои (swojei) жоны (s potwarzy swey żony) 65.

17) **Заміна $u - u - v$.** Явище, звязане з голосними та приголосними — це заміна v на u . Цьому переходові сприяє вимова v як u вже від прасловянської епохи; це тимсамим трапляється в найстарших пам'ятках української мови. У Шл. заміна $v - u$ дуже часта. а) В першу чергу стрічається її в прийменнях $u - v$ (у, в). Часто така виміна $v - u - u$ та прийменник u повстає для звукової евфонії; рідко трапляється v - придинове: ѡбычай ѡу нихъ (obyczaj u nich) 25, кды ѡу^ж вшикы в роука^х ѡу^х 177, ѡу^х премышли ѡу^х сѧго іѡа^н (w Przemyślu u świętego Iwana) 142, ѡу^х персо^х ѡу^х кѧ сѧговъ^х (u Persow u v Węgrow) 82; былъ ю в ни априль 245, беру^х в на коли хошѧ^х (biorą nam kiedy chcą) 17; в рѧси ѡу^х греко^х (v Rusi u v Grekow) 44, бо кѧ грековъ ѡу^х рѧси (albowiem v Grekow u v Rusi) 107, ѡу^х в ни ѡу^х ѡбычаю^х (iest v nich w obyczajau) 95, бо сѧ коха^х ѡу^х койна^х (abowiem się kochał w walkach) 151, спале ѡу^х єдино мѣстѣкоу^х (spalon w jednym miasteczku) 67, ѡу^х монастыри іако ѡу^х вѣчнои тмѣ^х (w klasztorze iako w wieczney ciemności) 108, сѧдѧчи ѡу^х теплои водѣ^х (siedząc w ciepłej wodzye) 32, мачаю ѡу^х водѣ^х (maczając w wodzye) 107, ѡу^х найболши грѣсѣ^х 93, ѡу^х ѡчизнѣ^х (w oyczyźnie) 148, ѡу^х вѣтебріи^х (w Witebrium) 146, пришолѧ ѡу^х псолѧивы ѡу^х чинѧ^х (w psotliwych czynkach) 189, бо ѡу^х європѣ^х (albowiem w Europie)

100; кды ѿ ^жи ны ^хрѣчѣхъ gdyż w innych rzeczach) 92, ѿ ^рме ѿ ^рвѣзѣнїю
(vmarł w więzieniu) 126, вѣсть ѿ ^мскою ^нвѣрствѣхъ (jest w swym
okrucieństwie) 163; а ^мпотомъ ѿ ^рвѣчѣхъ ѿ ^рпѣмнїцїю 243), сподѣ-
ваѣчисѣ ѿ ^паприли 245, ѿ ^пако с ^паглїи 248; ѿ ^ппа ѿ ^ппѣхъ (w pychę)
62, ѿ ^птѣкль ѿ ^пгоры (vciekł w gory) 126, встѣпнѣ ѿ ^пмонастырь
(wstąpił v klasztor) 109, пошолъ къ ^пмонастырь (wstąpił do kla-
storu) 111, звѣлаша къ ^пжнїва (zwałaſzcza we żniwa) 100, къ
своѣи ^пвѣрацїи 233, в ^поколицы 227, къ ^псвоѣи ^пвѣрѣхъ (w swoiey
wierze) 182, къ ^пскврѣно ^пжнїи (w szkaradnym żywocie) 170,
того ^прокоу ѿ ^ппа ^пхѣробоу (tegoż roku wpadł w chorobę) 162; къ
флорѣн^пцїи (we Florencyey) 130, къ ^пвлошѣхъ (we Włoszech) 114, 108,
153, вѣ ^пвлошѣхъ къ ^пвеликойпол^пщи 154, и ^пна ѿ ^пвѣгндоу до ^пнаши
приправили 225, в ^прынокъ ѿ ^пвѣхалъ (w rynek wyjechał) 186,
ѿ ^пдари ^пкъ ^пфорнкѣхъ ^пзолотоу 150.

18) **Палятальзізація приголосних.** Цікавим явищем у Шл. є палятальність приголосних. Не лише після *č, ž, š, šč, ɥ*, але й *t, d, r, n, l* часто є замість *a, ɔ, ɤ* (*a, u*) *ia, ɤa* (*ia*) *ju* (*ju*). Після них стоїть -*i* - перед наступним голосним. Замість *i* появляються часто в морфологічних формах речівників чоловічого роду *ŕ*. Хоча це явище означає змішання твердих і м'яких основ цих речівників, таки й тут мала вплив палятальність приголосних. Так виразне і численне явище зм'ягчення приголосних указує зв'язок мови перекладача з карпатськими говорами ¹⁾: *чм* 31, 34, 84, 79, в *чм* 36, 110, 143, *чм* (*czasu*) 45, 178/9, *чмсто* 40, але й *час* 70, 110, *чмсы* 63, *нѣвчмсно* (*niewczesność*) 89, *нѣвчмсностѣи* 33, *всмкѣю* *вчмсностѣ* (*wśelaką wczesność*) 23, *ѡбѣчм* 35, до *бѣчм* (*do Bieczy*) 142, *звѣчмѣи* ^м 113, *крѣчмч* 38, *змѡчмчл* 73, *чмровникѣ* 107, *мѣчм* (*mieczą*) 81, *почмткѣ* (*początki*) 63, *мѡчмчч* *всмкѣи*

¹⁾ Шахматов-Кримський: Нариси, 72.; І. Зілинський, *Opis fonetyczny języka ukraińskiego*, 86, 87.

(męcząc Biskupy) 178, ^кѣ ^тѣчѣ слова (iák vczá słová) 176, на ^хплечѣ 107, плечѣ (ramię) 91; чюжоземцѣ (cudzoziemce) 25, с ^хтою рѣчю (s tą rzeczą) 22, ^хины рѣчїѣ (inych rzeczy) 183, княжѣ швабьскоѣ (książę Szwabskie) 179, 110, 128, 142, княжѣти (książęcia) 138, 148, княжѣти (książęcia) 55, княжѣти (książęciu) 163, ^хкрьоль ѣ княжѣти (krol y krolowie) 185, ^хплѣжа 82, 102, 103, 106, 118, 126 (bis) 140, 141, 150, збожѣ 54, 82, 84, 179, ѣ зо збожѣ (ze zboża) 179, збожю (zbożu) 100, ^мголы збожѣ (gołym zbożem) 128, 179, ^мсторожѣ 100 жаловати 50, жаловалѣ сѣ (żałował się) 57, жаловѣчи (żałowie) 171, ^ллежѣти 124, ^ллежѣ 51, ^ллежѣ (leżał) 57, ^лѣсвѣжѣла црѣкѣ (oświeżał kościół) 63, ^лпрѣжѣвши 85, ^лперѣжѣти 100; ^тшѣтоѣ 90, ^хшѣти (baty) 80, (bis) 89, ^тшѣти 36, 92, 95, ^хшѣть 100, ^хшѣ 63, 183, в ^хшѣти 117, ^хшѣкы 95, в ^хшѣкѣ (w czapkach) 33, 95, ^хшѣнцѣ (bańc) 37, ^лмшѣ 44, ^лшѣфокати (śafować) 65, ^лшѣленого 91, ^лшѣлѣши 110, ^лшѣлѣши (oślalawŕy) 110, ^лтоварнѣшѣ 67, ^лшѣцоѣють 96, с ^лкшѣми (s kuŕami) 37, ^лбогшѣ рѣсина (Boguŕa Rusina) 21, на ^лрѣкѣ шѣлѣѣ (nad rzeką Salą) 170; ^лмѣшѣнина (mieŕczaniną) 45, 126, ^лмѣшѣни 95, ^лмѣшѣны 80, ^лпѣшѣкы 90, с ^лпишѣлками (z piŕczalki) 94, ^лплашѣ 44, ^лшѣсливыѣ 111, ^лпѣшѣти 38, 40, не ^лпѣшѣ (nie puŕcza) 91, ^лпоѣшѣли 111, ^лдопоѣшѣти 94, ^лзапѣшѣти 44; ^лмѣцѣ (maca Archidyakon) 117, на ^лмѣсцѣ (na mieysca) 100, 182/3, с ^лпроцѣми (s procami) 37, ^лѣбѣцѣ (obiecał) 111, але: ^лѣбѣцѣ (obiecał) 84, на ^лдрѣвѣцѣ (na drzewcach) 89, ^лкоѣпѣцѣ (kurca) 86, ^лсѣстрѣнѣцѣ 65; ^лланѣцю (łańcuch) 99, ^лшѣбѣницѣ (ŕubienicę) 37, ^лсклѣницѣ (sklenicę) 19, ^лкотѣвѣцю (kotwicę) 42, на ^лмѣсцѣ (na mieyscu) 66, 101, 117 237, 249, 254, з ^лчицѣ (z Czyŕcu) 181, ^лѣ чѣстѣцю (o czyŕcu) 181, ^лхлопѣцю (chłopcę) 147, ^лѣцѣ (oysę) 62, ^лвино цѣкрованоѣ (wino cukrowane) 95, ^лты ^лсправѣцю (tym sprawcom) 186, ^лпарѣйсѣти (Pariyscy) 186; ^лвормацѣти (Wormacyey) 165, ^лпѣлѣницѣ (n. pl.)

10, хюти (chuci — gen. sg.) 126; людїй (ludzi — gen. pl.) 73, 128
третяго 93, третюю 60, 100, кесташиннопала 152, кесташино-
поскаго 151, з жалостю 162, тїи 92, хртіаньскаж 63, третїй спи-
сокъ (trzeci spisak) 166, въ третюю или четвертоу но 243; ри-
церж (Rycerz) 54, з астржко 11, выражжали 62, поча быти
рѣднымъ (począł być rzadnym) 174, цесарж 42, 69, 106, 126,
нашли вѣрю (wieczera) 185, вѣчерю (wieczera) 176, 179, 187,
на земли и морю 254, 42, показѣль дати паперю (kazał dać
papieru) 184, врюхы brzuchy 37, 154, карю (karca) 94; писарѣ
(pisarze — n. pl.) 152, ноздрѣ (nozdrze) 91, кдѣ оуслыши спо-
люю мать (gdą vsłyży spólną miłość) 22, на спѣдешнюю спо-
ронѣ (Na południą stronę) 90, кровнюю (krewną) 94, скораня-
ный (помилка!) 90 (skorzanu), шаленїи 92; ролѣ (acc. pl.) 95, до
лазніѣ (do łaźniey) 93, з веселїе (z weselim) 94.

19) **Група ді.** Праславянська група *dī виступає в постаті
ж, рідко жд, жч: навѣжаючи цесарж (nawiedzając Cesárz) 21, вса-
жо (wsadzon) 127, довожоу 250, довождѣ 236, вынжало и много
(wyteżdżało ich wiele) 165, выѣждаль (wieżdżał) 168, кдѣ прї-
ѣжча (kdy przyjeżdżał) 24.

21) **Заміна ѣ - с.** Питайний сполучник чи (ѣу) виступає
тільки в постаті ци (су). Це явище є питоменною признакою
карпатських і долівських говорів: а ци кто не вачнїтъ (а zą kto
nie baczy) 166, ци сѣ тїеѣ маю наиспи цили коли іѣ оумрѣ (czy
się ciebe tam naieść, czyli kiedy ia umrę) 38, цили 165, ци в пер-
воу ци в дрѣгѣѣ аѣо къ третюю или в четвертоу недѣлю 243, ци
римляне... цили ми цили ты котори... цили свои 245.

22) **Звук г,** що в нашій памяті зазначений звичайною
буквою к, рідко кг, виступає лише в чужих, словах (гл. розділ
про чужі слова).

23) **Епентетичне і.** Т. зв. епентетичне і не зовсім запану-
вало в мові рукопису. Мабуть найбільше перешкоджував цьому
вплив польської мови. Трапляється теж вагання в тому самому
слові: земляне (Ziemiani) 178, с подикаѣмъ (spodziwieniem) 24,

ѡбѡвлѣ^нѣ 254, поздорова^нѣ 162, дай бѣ здорова^нѣ (day Boże zdrowie) 24, 50, въ здорова^нѣ (we zdrowiu) 167, дво^х пог^хбелены^х (straconych) 175, — выг^лбелать 100, засн^лп^лють (zásypią) 93, зна^лправ^лѣ 107, 146, пот^лп^лѣти (potępić) 165, вы^лмова^лѣч^лн^лсѣ (wymawiając się) 175, наста^лва^лѣють ла^лво^лкы (nastawia ławek) 190, вел^лмы сѣ за^лста^лва^лѣ (bardzo się zástawiał) 131, вос^лста^лва^лѣ 100.

24) **Змішання s - z у приростках съ - ізъ.** Явище, зв'язане з асиміляційними впливами сусідних приголосних, а також із впливами польського оригіналу: с ними (s nimi) 179, з ними (z nimi) 168, с нами (s nami) 22, н^ж сп^жр^жѣдно^жстю (iż s trudnością) 172, 208, з жонами й з д^жѣт^жми (z żonami y z dziećmi) 239, й з жа^жлос^жт^жю (y z żałością) 162, з^ж жид^жами 241, з моск^жовскы^ж 22, змов^жн^жѣши сѣ з цесар^жѣ 239, 164, з лютерск^жою на^жу^жкою (z Lutrową nauką) 174, с пора^жды хитро^жи (z porady chytrey) 143, с^ж сторо^жны (ze strony) 132, ѡни сѣ с кон^жѣ р^жш^жи (s konia) 23, с пам^жѣти лю^жско^жи 242, с по^жкол^жѣн^жѣ 250, с по^жп^жѣдли^жво^жсти (s popędliwości) 166, спер^жво^жу пи^жсѣл^жѣ (na przodku pisał) 188, чере^ж сѣѣ йс^жхо^жди 233, с чого сп^жра^ж вз^жѣли (z czego strach wzięli) 183; з ли^жбан^жскы^ж ке^ждр^жов^жѣ (z Libańskich cedrow) 133, з ѡл^жтар^жѣ (z ołtarzá) 35, хло^жпы з сѣ^жла (chłopi ze wsi) 190, зы^жшли з сѣ^жк^жѣ (zeszli ze swiátá) 176, з сѣ^жк^жѣ (s sukna) 189.

25) **Уподібнення приголосних і** пол^шучене з ним стяг^шнення: рос^шпи^шсѣл^шѣ (rozpisał) 165, кл^шѣц^шѣми рос^шпал^шены^шми (kleszczami rospalonymi) 187, най^швы^шши сѣ^шд^шѣѣю 239, и н^ш мо^шць пр^шевы^шшѣл^шѣ (iż ich moc przewyżsa) 183, пр^шевы^шшѣл^шѣ (przewyżsała) 60, нер^шона пр^шевы^шшѣл^шѣ (Nerona przewyżsał) 189; ч^шл^шкы без^шакон^шѣ 216, бла^шж^шѣного 238.

Займенникова форма neutr. *ѣто ≥ што: ш^што (co) 162, ш^што ѣ посла 162, ш^што 88, 94, 99, 131, 165, 174, к^што к^шого ѡ ш^што позы^шва (kto kogo o co pozywa) 78, н^шѣш^што мо^шж^шчи 86, ш^штоко^шл^шѣ 84, ш^штовы^ш вор^шшѣ вы^шшли (aby rychley wyšli) 181.

26) **Дисиміляція** рідка, переважно в чужих словах; маш^шта^шр^шѣл^шѣ (maßtalerze) 176, ср^шѣкло 121; гл. розділ про чужі слова.

27) **Заник приголосних:** реме^шсник^шѣ 90, зна^шѣмо того реме^шсника (znamy tego rzemieśnika) 175, реме^шсники (rzemieśnicy) 191,

а ремісники ремісло^м живоутъ (a rzemieślnicy rzemiosłem żyją). Про зник -лъ в part. praet. II. гляди в розділі про морфольогію.

28) **Випад t, d:** на своє мѣсце (na swoje mieysce) 11, 90, 113, 114, 185, мѣсца (mieysca) 167, на мѣсцю (na mieiscu) 66, 101, 117, 141, на мѣсцѣх (na mieyscach) 179, прѣ лѣкрафѣ (przed Lantgrafem) 187, срогої сѣдѣ П. 40, срого дѣкретоу (srogiego dekretu) 167, сросѣ (srodze) 169, ѣсли (iesli) 100 (bis), шѣсликыѣ 111, власныѣ (własne) 94, до ѡчизны (do oyczyzny) 113, ѡ ѡчизнѣ (w oyczyźnie) 148, ѡчизноу (oyczyznę) 84, ѡчизны мѣсцѣ (oyczyстым mieyscem) хотѣчи ѡбызрѣти мѣсцѣх 65, 169, ѣ сего рока 256, приѣх (przywiodł) 130, зѣх (zwiódł) 59, ѡмѣх (omdłala) 117, ѡпалы (vpadłych) 107, княжа ломбарѣскы (książąt Lombardskich) 130

29) **Випад v (u):** до собора константиѣи (do Synodu w Konstancyey) 149, ѣ мочи негносныѣ зоушамъ (ich mocy nieznośne zwatlimy) 177, бѣ ѡпѣх (bez wąpienia) 176, каликѣх ѡѣх (Kaliguli wuia) 32, хотѣ ѡзко (choć wązko) 100; были згоржѣни (byli wzgardzeni) 182, абы ѣмѣ згѣх на зѣмлю (aby miał wzgląd na ziemię) 174, ѡѣхы спомѣх (vczynki wspominał) 84, сѣх сѣх (słońce wschodzi) 87, мѣх (mrawki) 96, ѡ ѡрмаѣи (w Wormacyey) 175, коюѣчи вѣх зѣмѣх (woiuiąc po wŹytkich włoskich zyemiach) 115.

30) а) **Випад п** лучається дуже часто в слові Константи^н та утворених від цього слова інших: константи^н: в константи^нї (w Konstancyey) 167, в константинопольскы соборѣ 68, до константи^нїѣи (do Konstancyey) 149. Випад цього **н** є також впливом змішання двох слів: Константин і Кость.

б) Є теж кілька випадків знику **h, k** (якщо це не помилка) між приголосними: розгнѣх сѣ (rozgniewał się) 63, калиста папѣжа (Kalixta Papieża) 153, котнѣх двѣ пѣх (wetknąwŹy dwa palce) 90.

31) **Поява приголосних.** Є знова випадки з появою приголосних **n, d, t:** ѣндрѣанъ папѣ (Adryan Papież) 146, 175, на мѣсцю ѣндрѣана 239, — але **й** є: кардыѣнала ѣндрѣана (Adryana) 162, собора

лѣидѣньского (Soboru Lugduńskiego) 146, роздрѣ^х (rostyrk) 37, роздрѣ^мхо (rostyrkiem) 37, розѣдрѣхы (kłopoty) 146.

32) Т. зв. розсунення ^пі в ^і дуже рідке:¹⁾ написа ^лѣсмы то^жу^и кни^жкѣ коротейкѣю 222, аче (a przecież) 135.

33) Переставка приголосних до ѿцифіала (do Officiała) 208, ѿцифіала 208, побіч: ѿцифіаль (Official) 208, на фырмаркоу (na frymarku) 106, атрей (Attreus) 34.

34) Заміна ^ш — ^щ. В словах школа, шкода, дошка ^ш в су-
сідстві ^к переходить в ^щ: шкода 41, 126, шкоды 79, 102, 152,
153, шкодоу (škodę) 73, 125, шкодѣ 94, 138, шкодоу (škoda) 55,
148, по шкодѣ (po škodzye) 152, шкодлива (škodliwa) 33, на^жкѣ
шкодливоу (n. škodliwą) 175, шкодили (škodzili) 141, шкодаши^м
(škodzących) 136, порушѣнѣ шкодливоу (poruszenie škodliwe) 174,
не бѣде^т на ко^мше перешкожати (nie będzie nam więcej przekazał)
181, школы (školy) 84, и тѣлѣ в дошкоу (w deskę) 181, дошками
(deskami) 90.

В. Морфологія.

а) Іменники.

У відміні імен, а також їхньому словотворенні затрачують-
ся сліди давних форм староцерковних, а появляються нові часто
під впливом польської мови. В відміні імеників та прикметни-
ків побіч нових форм трапляються врядигоди старі закінчення.
Важне є змішання палятальної і непалатальної відміни іменико-
вої та прикметникової (фонетичний вплив), а також змішання
деклінаційних основ у рамках поодиноких родів.

Жіночий рід.

35) **Одина.** а) В називному відмінку є такі форми як кро^а.

б) Родовий: ^аз матере ^азмайлської (z matki Hizmaelskiej)
115, трѣсѣнѣ зѣмля 38; с пѣннѣіей (s Pannoniey) 80; не смѣли^и
мшѣ сѣлжити 146, матицѣ (macice) 170, до вислицѣ (do Wislice)
171, до ^авиніи (do Awinium) 177; до пѣннѣи (do Pannoniey) 18, 46.

в) Давальний. Брак прикладів.

г) **Місцевий:** ѿ троїе^и (o Troey) 37, вѣ ^илѣ^иадрїи (w Alexan-
dryey) 87, вѣ антїѿхїи (w Antyochiey) 64, вѣ своїи парафїи 176.

¹⁾ І. Зілинський, Opis fonetyczny języka ukraińskiego, 131.

б) В орудному відмінку закінчення -і пнів -ііу і деяких консонантичних стягаються в -іу; дуже рідкі старші закінчення: ^чзоуплѣноу моцю (zupełną mocą) 50, 52, за ^чпомочю (za pomocą) 158, ^чгрєскоу рѣчю (Grecką rzeczą) 34, побіч ^чрѣчю самоу 242 і широкоу ^чрѣчю 35, з ^ччєлѣдю (z czeładzią) 213, з ^чсолю (s solą) 72, з ^чхощю (s chucią) 21; з ^джалостю 190, с ^дтрѣдностю (s trudnością) 109, 202, ^дчѣстю 52/3, з ^длагностю й ^дпріѣмностю своєю 239, ^дѡкрѣпностю ^двєлєкоу (okrutnością wielką) 47; перехід -о ≥ -ю після и вказує перехідну стадію до нинішньої форми: ^докрутністю; з ^дмѣтѣрю 77/78, ^дчѣжю ^дкрѣкю 39.

35) **Мвожина.** а) Закінчення знахідного вдирається до називного відмінку.

б) В родовому закінчення - і пнів вдирається до пнів -а, -іа, і консонантичних: ^мѡкро ^хтрє ^хвєжіѣ ^хнайкрасєнійши (okrom trzech wież napiękniewszych) 66, ^мѡни ^мцркви ^мнє ^млѣпили (ani kościołow łupili) 164, 24S, ^ммного ^мцркви (wiele kościołow) 57, 14S.

в) В давальному відмінку немає змін: ^мкнига 190, 193, ^мѡстава ^мформосовы (wstawam Formozowym) 151.

г) В оруднику закінчення -ами дістається з основ -а до інших: ^ттymi ^тшпєностѣми (temi łkaradościami) 124.

г) В місцевому закінчення -ах, -ѡх, -єх: в ^хвєлєкы ^хнєбєспєчностѣ ^хй ^хвалѣ 103, на ^хвшиткы ^хрѣчѣ 24, ^хѡ ^хйне ^хрѣчѣ (w innych rzeczach) 120, 35, в ^хтѣх ^хпрємѣнностѣх (w tych przemiennościach) 202.

36) **Чоловічий і ніякий рід. Однина.** а) В родовім відмінку устальюється закінчення -а, -іу в осіб і звірят та -и, -іу в річей неживих, абстрактних і збірних; однаке в останній категорії є ще багато закінчень: -а, -іа: ^сКарла (Karłá) 190, ^сцєсарѣ (Cesarzá) 146, 190, ^скардынала 190, ^спосла 196, за ^счѡ ^сгєдєѡна (za czasu Gedeona) 37, с ^хпоскарѣ ^хи ^хвыпѣди ^лз ^лрѣма ^лѡлѣверѣка (poswaru ich wypędził z Rzymu Alberyka) 150, в ^тѣгипта (z Egiptu) 105, 42, до ^ткракова (do Krakowa) 22, з ^тмєста (z mostu) 220, ^тсєбора (Synodu) 194, ^тѡбы ^тпрѣбѣтѣ нє ^тдавали (aby trybutu nie dawali, 46; ^тзаконѣ ^тѡвгѡу-

стинного (mniŝy zakonu Augustynow) 203, закону́ а́браа́мового (zakonu Abrahamowego) 114, того́ роко́у (tego roku) 190, розсѣмѣ 155, 210, з ма́йста́тоу рѣско́го (z maiestatu Rzymskiego) 83, того́ ча́у 22, 191, 207, ѿ цѣ́нгра́у (s Konstantynopola) 109.

б) В давальнім однини побіч закінчень -у, -іу закінчення -еві виступає в меншій кількості; є частіше: -ові: койце́хові́ карды́налови́ архі́єппѣ мо́гѣтиско́мѣ (Woyciechowi Kardynałowi Arcybiskupowi Mogutińskiemu) 190, мо́лоше́мѣ сѣ́юкн 142, го́усоки́ (Hussowi) 195, го́усі́аюкн (Hussowi Janowi) 193, це́сарєки́ (Cesarzowi) 195, папѣ́жєвы́ (!) 190, мѣ́шисла́кови́ мѣ́жєвн (Mścislawowi mężowi) 164. Закінчення -ові, -еві є в імен осіб, і живих річей, натомість -у в неживих, відношення в відсотках 78%: 22% (-ові, еві: -у).

в) У знахіднім особи та живі річі дістають закінчення gen. sg. Форми інших речивників цього роду зливаються з асс. sg.: на ё́го сѣ́а і́рода 46, прє́ложи́ ловика́ а́кви́ле́нського́ па́тріа́рха́ (przełożył Ludwiga Akwileńskiego Patryarchę) 180, на сто́лі папѣ́зкі́й 178.

г) В оруднику чоловічого роду та середнього є тільки два закінчення: -ом у непалятальних основ та -ем у палятальних: бѣ́ пасі́рбє (był pasierbem) 47, роздрѣ́ухо́ 65, стра́хо 145, чѣ́ко 130, ѿщє́по (ośczerem) 211, по́стоу́нко́ (postępkiem) 192, с по́поу́до (s popędem) 198, с ча́со (z czasem) 37, по́ послѣ́шенє́нськє́ (pod posłuszeństwem) 190, ѿ́быча́є (obyczajem) 190, 196, з це́сарє́ (s Cesarzem) 192, 51, с прѣ́ши́ мо́у́жє́ (s pierwszym mężem) 51, папѣ́́жє́ 174, сѣ́по́лє́к з влѣ́мнрє́ (Świętopełk z Włodzimierzem) 167, прє́ хѣ́в ро́жє́сткє́ (przed Bożym Narodzeniem) 33, мѣ́стє́ 190, пра́во (prawem) 190, рє́мє́сло́ (rzemiosłem) 123.

г) В місцевику закінчення -ѣ, -и є у пнів -о, -іо, натомість закінчення -ѣ, виступає у пнів -о після k, h (не стало), а зак. -ю вдирається до пнів на -і та на -іо: на пиза́нськє́ со́ворѣ́ (na piżańskim Synodzie) 178, ѿ́ й́ванѣ́ крє́стни́тели́ 40, в лѣ́стѣ́ вє́лми́ до́лгѣ́ 229, ѿ́ а́при́лѣ́ 245; на влѣ́мнрє́ (na Włodzimierz) 167, в ѿ́лѣ́н

горячо^м (w oleiu gorącym)^п 69; в роу^мскы^м языкоу^м 228, 141, в собо^млѣ^м копакѣ (w Kołpaku) 24, на фыр^ммаркоу^м (na frymarku) 106, ѿ дѣ^мсѣ^м спѣ^м 231, побіч ѿ дѣ^мсѣ^м стѣ^момь 231, в мѣ^мсѣ^м (w worze) 147, в ко^мстанинополю (w Konstantynopolu) 86, на стол^мцю папѣ^мзко (na Stolcu Papieskim) 97, 100, 203, на цмы^мтарю (na smyntarzu) 87, на зем^мли й морю 254, в збав^мленію (w zbawieniu) 97, на тѣ^м мѣ^мсѣ^м (na tym mieyscu) 145, 169, 249, 264.

37) **Множина.** а) Називний чолов. роду побіч правильних форм: вла^мстни 38, гет^ммани х^млопесті^мй (Hetmani chłopscy) 206, пр^мотив^мни (przeciwnicy) 190, пр^мотив^мниці 194, дістає закінчення знахідного відмінку -о та іо пнів: оу^мслышали то сара^мкины (wsłyszeli Saraceni) 133, кап^мланы і^мрїанстї^мй 93, кап^мланы ч^мжоложнї^мй 146, стра^мхы 38; досвѣ^мдченї^мй мѣ^мжѣ (doświadczone męże) 122, мн^мимали н^мпрїателѣ^м 65, пѣ^мданицѣ^м 38, чародѣ^мйницѣ^м 38, вы^мкладачѣ^м 100; крім цього є закінчення -оу^м й -є (у пнів -анї^мѣ): докторо^му парї^мйсцї^мй (Doktorowie Pariyscy) 196, татар^ме (Tatarowie) 143, поган^ме 40.

б) Знахідний чоловічого роду заховує давнє закінчення. Також в осіб побіч закінчень родового є дуже часто давні закінчення; форми родового відмінка дуже рідкі: вз^мажши з собо^мю і^мп^млы й оу^мченикы^м (wziąwszy s sobą Apostoły i zwolenniki) 42, пр^ме і^мны^м папѣ^мжѣ (przez inne Papieże) 96, ѿ^мп^мл^м вло^мхы вы^мзволи^м 110, лю^м оу^мчени^м вы^мганя^мль (ludzi wczone precz wyganiał) 69, і^м рим^мланы к'тѣ^ммоу^м при^мсд^милъ (у Rzymiany k temu przypędził) 154; пр^моси^м вши^мкы прї^мателѣ^м (prosił wśytkich przyjaciół) 216, наб^мравши^м в^мзнї^мй (nabrawszy więźniów) 67.

в) В родовому відмінку закінчення основи *-и: -оу^м, -є^м, -є^м дістається до основ -о; закінчення пнів -і мають вид -ї^м, -ї^м; правильні форми рідкі: ѿ^м нѣ^мко^мторы^м ры^ммла^м нѣ^ммѣ^мкы (od niektórych Rzymian Niemieckich) 146, ѿ^м пр^меслѣ^мдо^мвѣ^мць (od prześladowiec) 190; грѣ^мхы 40, ч^мж^ми при^мписѣ^мкы і^мли при^мчитѣ^м 95, сл^мужб^мникы^м (służebnikow) 207, оу^мр^мяд^мникы^м (urzędnikow) 47, листѣ^м до прї^мателѣ^м (listow do przyjaciół) 197, ѿ^м кро^млѣ^м (od Krolow) 181, (у двох останніх прикладах

видно, що писар не знав як писати ^н1), ^нокръстѣно цесаревъ (okrucieństwo Cesarzow) 50, до ^вцесарѣ ^хвлоскы (do Cesarzow włoskich) 137, побіч: ^хгреческы цесарій (Greckich Cesarzow) 161, ч^хтырѣ ^хдѣчн-мѣлій (czterech doktorow) 175, 254, не ждѣчн мѣжій сво^ххъ (nie czekając mężow swych) 164, пыталъ ^хрыцерій свои (pytał Rycerzow swych) 101, гѣ ^хкораблій (trzynaćcie okrętow) 180, набравши ^хвѣзній (nabrawszy więźniow) 67, правды^х сторожей (prawdziwych strożow) 138, шпиталей (szpitalow) 146.

г) Давальний чоловічого й середнього роду дістають закінчення: -ом, -оу^м, -ем; зак. -ом: не сиріа^л хртіано^с (у nie sprzał krześcianom) 92/93, папак^мжників^м 197, капла^мно 197, 209, neutr: княжато^м 196; -оу: неприа^мтелю^м (nieprzyaciółom) 66; -юм: а тро^мано^л іако^м вѣ^мрю^л впоу^ссти (a Troianom iáko oyczynom odpuścił) 51, а^мзю^л жоньї^т каже^м мѣ^лти (a księżey żony każe mieć) 197; -ем: люд^ме (ludziom) 120.

г) В оруднику чоловічого роду у пнів -*jo* замість -и появляється закінчення -*k*; форми основ сонантичних ніякого роду вдираються до основ консонантичних: а) с *половцъk* (z Polowcy) 196, й з *его наслідовцъk* (z jego naśladowcy) 193, на не-*пріаѣлѣ* *своѣмѣ* 40, з *рѣсѣ* з *нѣмцъk* й с *полѣкы* (z Rusią z Niemcy a z Polaki) 160; б) зак. -и: *словакы* (słowcy) 193; с *прѣсѣ* *д* *печенѣкы* (z Prusy a Piecynigi) 161, з *бѣбны* (z bębny) 122; г) зак. -ми: *мѣжн* *цѣсарѣмѣ* 140.

д) Місцевий відмінок чоловічого й ніякого роду має закінчення: -^хх, -^хх, -^хх, -^хх: а) -^хх: на ^хбл^хнц^ха в м^хк^хст^хк^х (na vlicach w mieściech) 123, по чот^хыр^хі л^хк^хст^хк^х (po czterech lat) 73, при ко^хст^хил^хк^хх^х (przy kościeciech) 130, на лист^хк^х пап^хк^хкы^х (na liściech Papieskich) 68, ѿ ^хи^хрод^хк^х (o Herodzyech) 45; б) -^хх: на св^хон^х ^хб^хр^хад^хо^х (na swych wrzędzyech) 176, в ^хдо^хко^х (w domkach) 130, по л^хк^хсо^х (po lesie) 171, по ^хб^хч^хин^хк^хо^х (po vczynkach) 174, на ^хѡ^хб^хдо^хк^хо^х б^хр^хег^хо^х (na obydwu brzegach) 142, в ^хг^хро^х (w Węgrzech) 177, к^х к^хс^хек^хо^х з^хол^хоты^х

(w kubkach złotych) 121, в роспырко^х (w rosterkach) 61, при оу^хче-
 нико^х (przy zwolennikach) 42, в' добры^х ѿбыча^х (w dobrych obyczaiach) 165, в тѣжы^х выстоу^хкѣх^х 51, в шпитало^х (w szpitalach) 146; 7) -ѣх:
 по вшыкы^х конце^х (po wšystkich krańcach) 51, в нѣмцѣ^х 198, 202, вѣ
 клоше^х (we Włoszech) 182, в пѣнѣзѣ^х 181, по ѡкыко^хлѣвѣ^х грѣсѣ^х (po
 iakichkolwiek grzechach) 115, на посѣны^х ѡтаре^х (na poświęconych
 ołtarzach) 81, ѿ оу^хченицѣ^х (o zwolennikach) 43, в кораблѣ^х (w okrę-
 ciech) 144, послове^х и на конѣ^х ѡхали 24; 8) -ѡх: ѡ во ѿны^х тре^х днѣ^х
 (a w onych trzech dniach) 36.¹⁾

38) **Закінчення -ѡ (ia) [$\leq$ *-iie] в нїякім роді.** В серед-
 нїм (нїякім) роді закінчення п^ом. а сс. voc. sg. -iie // -ѣ ie
 виступає у стягненому виді -ѡ (-ia) з одним приголосним²⁾.
 Стягнені голосні є теж в інших відмінках однини та множини:
 ѿ которо^{го} сѡ начало роздѣлѣнѡ^х цесарства 141, было замѣшанѡ^х
 велико^е межн^и дѡх^овнымѣ^и (było zamieśanie wielkie między duchow-
 пумѣ^и) 100, злато сръкело камѣнѡ^х драго^е шѡшы^х ѡвѣны^х 121, ѡбы
 да познанѡ^х правдѣ^ико^е (aby dał vзнание prawdziwe) 36, на вѣсѣлѡ^х
 122, досы розшропнѣ^х постановѣнѡ^х чини 177, оу^хбрасѡ^х оу^х просто^е
 ѡдѣнѡ^х 138, пре ѡбѡвѣнѡ^х ѡгѣльско^е (przez objawienie Anyelskie)
 41, на губѣлѡ^х землѣ^и прїѡхали (na gubienie ziemi przyjechali) 144;
 просила ѡпѡщѣнѡ^х грѣхѡвѣ^х 59, бы причино^ю ѡго вѡзѣнѡ^х ѿ нѣмцо^х
 151, до вѡзѣнѡ^х 151, 133, колоу^х прѣмѡжѣнѡ^х (według przemożenia)
 121, длѡ оу^хтиснѣнѡ^х погаско^{го} (dla vdreczenia pogańskiego) 99,
 безѣ^х кыбирѡнѡ^х (bez elekcyey) 157, пре ѡскаржѣнѡ^х непрїѡтелѣ^и ѡго
 (przez oskarzenie nieprzyjaciół iego) 101, которѣ^и гдѣ^и ѡнде^и збѡвѣ-
 лѣнѡ^х глѡдаюшѣ^х (ktorzy gdzie indziej zbawienia szukaia) 121; ѡ за-
 ложѣнѡ^х рима (od założenia Rzymu) 99; пре сѡхѡванѡ^х шѣла 132,
 з великы^х дивѡванѡ^х (z wielkim podziwieniem) 145, з великы^х повѣлѣ-

¹⁾ Пор. J. Janów, Z deklinacji małopolskiej, P. F. X. 351. Ів. Верхратський,
 Про говір галицьких Лемків, 119, 120.

²⁾ Шахматов-Кримський 74. І. Верхратський: Про Говір гал. Лемків, 100.

нама̃ (z wielkim podziwieniem) 120, оѣздоровна̃ свои поцѣлована̃^м прокаженого (vzdrowił swym pocałowaniem iednego trędowatego) 112, за єго злы захована̃ма̃ (za iego złym zachowaniem) 157, качѣна̃^м 196, пины розознама̃ма̃ 204, къ захованю̃ 40, къ ѡчищѣню̃ 40, іаковы томы̃ запалѣню̃ в ча заѣѣжати̃ (iákoby themu zápáleniu w czas zabieżeli) 199, къ воѣваню̃ (ku walce) 206, къ вѣсплѣню̃ (ku wątpieniu) 194; ѡ зниколѣню̃ (o zniewoleniu) 191, 196, при писаню̃ (przy pisaniu) 194, в то зобраню̃ (w tym zborze) 45, в ѡно годова̃ню̃ (w onym Godowaniu) 121, оѣ ѡно замкнѣню̃ 218; старші форми дуже рідкі: на ѡѣвѣскѣ цркви̃ (na wysokim krolestwie) 42.

39) **Основи консонантичні** уступають перед основою сонантичною. Вони перейшли до -о пнів; старші форми рідкі: вына̃^л срце̃ з дити̃на̃^д (wyjął serce z dziecięcia) 113; пере̃ схова̃на̃^м тѣла̃ 132, з єго тѣло̃ рѣвана̃ма̃ (z iego ciałem siekanym) 156, в томы̃ слова̃ (w ty słowa 193, взѣ̃ томы̃ слова̃ (wziął ty słowa) 45. Слово кна̃жа є ніякого роду: кна̃жа ідѣме̃йскоѣ̃ (książę Idumeyskie) 45, кна̃жа галлѣскоѣ̃ 161, 171.

40) **Двійне число**. Форми двійного числа рідкі. І серед них є зміни на користь множини: даны соѣ̃ неѣѣспѣ̃ двѣ̃ крылѣ̃^т 254, малы двѣ̃ дѣвцѣ̃ пророкы̃нѣ̃ (Były dwie dziewce od tego prorokinie) 211, ѡ два палца̃ оѣпѣвѣши̃ (y dwa palca vciąwŕŕy) 152, слѣпыми̃ ѡчи̃ма̃ 255, двѣ̃ лѣ̃та̃ (dwie lecie) 139.

В. Прикметники та займенники і числівники з прикметниковою відміною.

41) У відміні прикметників та займенників і числівників з прикметниковою відміною, за малими виїмками давних форм, стало виступають форми живої мови, переважно нестягнені. Форми, речівникової відміни прикметників рідкі. Крім того у відміні виступають в однаковій мірі оба типи, палятальний і непалятальний. Тому що при відміні речівників подано прикметники й заїменники з прикметниковою одміною, подаю тут лише перегляд закінчень з прикладами та деякі замітніші форми.

Pluralis.

nom.	-ыи, -йи
gen.	-ых м
dat.	-ым
acc.	-ыи, -ых
instr.	-ыми
loc.	-ых, -нх
voc.	-ыи, -йи

Множина. п. вшиткѣ рѣчи 97, доскѣченіи мѣжѣ 122, г. вѣжій ^хнаикраснейши 66, до ^вцесарѣ ^хкласкы 37, д. ^мбѣстава ^мформосокы 151, ас. ^тдлѣгыи ^хѡволокы ^хймаю 98, вшиткы ^хпрѣдѣль 216, і. ^хсвоими ^зпо^хвѣстѣми 98, і. вѣ ^хвеликы ^хвалка 103, на ^хлиствѣ ^зпапѣкы 68.

42) **Замітніші форми іменникової відміни.** Прикметники з посесивним значінням: до ^мавгустовъ 61, само^ни ^мсовъ папѣживъ (samey osoby Papieskiey) 190, ^нѣрси ^ждрієвъ (od sekty Arryańskiey) 109, ^нлєддрокъ ^жналонницю (Aleksandrowę nałożnicę) 207, на црѣкѣ ^ссоломоновѣ (na kościele Salomonowym) 66; з предикативним значінням: ^сабы ^лбы ^ппожиточенъ (abyś był pożytoczen) 49; форми староцерковні: з допущѣнъ ^лбжїа (przez dopuśczenie boskie) 11, не замазали ^лмѣсца ^пбжїа (nie zmazali miejsca Bożego) 124.

з) **Займенники.**

43) **Особові;** (подаю форми ті, що найшов у рукописі):
1. **ос.** ^{ми}іа с ^{ни}ни (ia s nimi) 195, ^мѣ мене (ode mnie) 190, ^лабы ^мма не ^лпринеколанъ (aby mię nie zniewalano) 190; 2. **ос.** с ^{тебе}тебє (s ciebie) 193, ^лкоторыи ^лтѣ ^лкѣзвали (ktorzy cię wezwali) 193; 3. **особа:** ^лѣмъ (tu) 192, 193, ^жи ^лго ^лгризло ^лсѣмѣнѣ 40, ^лабы ^лѣго ^лкорони 190, ^лзасла ^лѣи ^лна ^лкысо (zasłał ią na wysep) 109, ^лрописѣ ^лю (rospisał ią) 193; зворотний: ^лкды ^лѣи ^лсѣнъ ^лвыврѣгъ ^лѣ ^лсѣбє (gdy ią syn wyrzucił od siebie) 136; **множина:** ^лвсѣ ^ли ^лмѣчити 189, ^лабы ^ли ^лпоидналъ (aby ie poiednał) 181. Форми скорочені рідкі: ^лкоторыи ^лнанъ ^лпоездилъ ^лкорола 181. Займенник третьої особи ^лѣго, ^лѣмъ ^лвиступає з препозицією, а також без неї: до ^лнего (do niego) 49, к ^лнемъ 39, проти ^лнемоу (przeciw iemu) 51, проти ^лнюи (przeciw iey) 216; проти ^лѣмъ (przeciw iemu) 193, проти ^ли (przeciw im) 194.

44) **Вказовий** займенник має здвоєні форми: ^лсє, ^лтот, ^лонон: а) ^лсє ^лмалый ^лподарокъ 222, б) ^лв ^лто ^лча 38, 121, 196, ^лтомо ^лзапалѣнѣ (to zapalenie) 195, ^лтомо ^лрѣчѣ (tę rzecz) 36, 37, ^лтомо ^лжены 122, в ^лтомо ^лслова (w ty słowa) 47, 193, 103, ^лвѣспавилъ ^лтомо ^лвѣспавы (vstawił ty vstawy) 116, с ^лтомо ^лрѣчю 22.

45) Дуже часто **питайний** і **відносний** займенник має форму, ^лкотрый ^лпобіч рідшої ^лкоторыи: ^лкотры 46, 74, 128, 150, ^лкотрыи 96, 142, ^лкотрый ^лафрикѣ ^лвсѣде 38, ^лкотрого ^лгрековѣ ^лзакорѣ 228/29, ^лкъ ^лкотромъ ^лвыѣхалъ (ku ktoremu wyjechał) 23, ^лкотрыи 168, ^лкотры 63. Один раз є форма ^лктерын: ^лно ^лѣще ^лктерый ^лѣппѣ 240.

46) **Інші замітніші форми займенникові:** ^лжаны ^лсвѣтскый (żadny laik) 158, ^лгды ^лса ^лсами ^лнашѣ ^лрозорвали (gdy się sami paży

rozerwali) 114, аще и прїѣде 256, пополочи ѿны 39; невідмінний займенник: по колкось днѣ (po kilku dniach) 195.

б) **Числівники.** 47) **Головні.** а) Числівник один твориться від двох форм: *iednъ і *iedinъ. Першої основа є рідка і є тільки в формі nominat.: єдинъ (ieden) 119. Натомість від другої основи творяться форми всіх відмінків. Ця форма єдинъ в залежних відмінках не тратить -и-, однак задержує значіння одиниці, не самотності. Від такої основи творяться теж інші іменники і прикметники: єдинъ (ieden) 127, єди 177, ѿ єдиного кардинала до другого (od iednego kardynała do drugiego) 217, пре єдиного аки дво (przez iednego albo dwu) 203, єдиной во триє вѣрь (iednę wiarę ze trzy) 114, єдинны спиналы другыи сажалы 210; єдиность (jedność) 92, въ єдинѣствѣ (w iedności) 96, єдиностайныи гласы (iednostaynymi głosy) 115. б) два: Числівники 2, 3, 4: двѣ двѣцѣ 211, дво сны (dwu s nich) 215; во двома стѣ (ze dwiema sty) 57, во двома тысящи людѣи (ze dwiema tysiąc ludzi) 98; триє сѣны (trzey synowie) 187, гдѣ бы и триє не были (gdzieby ich trzey nie było) 75, єдиной во триє вѣрь (iednę wiarę ze trzey) 114, ѿ триє лѣтъ 255, чотыре патріарховъ чотыре со лѣтъ 255 в) Числівники від 5-99, та від 100 вгору: ѿкро шести (okrom sześci) 218, межѣи тоѣ шести кардиналы (między tą шеścią kardynałow) 218, ѿ семидесяти мѣжи (od siedemdziesiąt mѣжow) 95, за коды сто лѣтъ (za každyem stem lat) 80, бли три со лѣтъ (blizko trzech set lat) 105, 135, шестѣ (!) шедеса ше 256, ѿколо три со трикра сто тысящи (około trzech set trzykroć sto tysiąc) 135, воудѣи тысяча єи ѿ днѣи 234.

48) **Порядкові числівники:** на второ соборѣ 237, до другои ѣде (do drugiey idze) 122, на третѣ соборѣ 237, третѣи (trzeci) 194, третѣго (trzeciego) 41, 195, третѣго днѣи 122, третѣго днѣи (trzeciego dnia) 43, 45, до третѣ 122.

49) **Неозначені числівники:** почетверта лѣта 254, колкодесяти тысящи (kilkadziesiąt tysiąc) 118.

є. **Дієслово.** Відміна дієслова не різниться від пересічних видів і форм цієї частини книжної мови XVI-XVII ст., як нпр. мови »Крехівського Апостола«. Загинули вже форми давнього аористу, імперфекту й перфекту, а їх місце заняли форми минулого часу від основ доконаних і недоконаних. З помежи загальних форм книжної мови заслуговують на увагу деякі новітні форми і такі, що вказують на територіальне походження автора рукопису.

50) **Дієіменник** має закінчення -ши, або -ш над рядком, а в класі IV (Лєскіна) пнів на к, г кінчиться на -чи: **ѡкликѡвати** (odwoływać) 162, **росказѡвати** (roskazować) 89, **потѣплѡти** (potępieć) 193, **панѡвати** (panować) 212, **выверѣчи** 40, **ѡприсѡчи** 194.

51) **У третій особі однини теперішнього часу** є часто форми без кінцевого -тъ (-tъ), яке задержалося в укр. конюгації книжній ще до XVIII ст.: **йде** (idzie) 69, 120, 123, **прѡйде** (przejdzie) 93, **прѣйде** (przysjdzie) 128, **найде** (naydzye) 123, **може поїти** (może poiać) 122, **кылькѣ на вежѡу** (wlizie na wieżę) 118, **потече** (pociecze) 110, **зове и вѣхъвы** (przeto Pismo święte zowie ie Magi) 41, **когоуѣ закауѣ проклинаши** (ktore zakazuje potępieć) 193, **што сѡ тыче** (co się tyczy) 193, **ѣкою смѣтѣю зыѣде** 69, **не може йначе быти** 210.

52) **Замітні є стягнені форми 2 sg. ind. prs. і 3 sg. ind. prs. у пнів на -а:** -аєш ($\leq$ -aješi) $\geq$ -аш; **аєть** ($\leq$ -ajetъ) $\geq$ -ат. Прикладів на другу особу не багато тому, що Хроніка оповідає в третій особі, а мало дає діяльогованих розмов двох чи більше осіб. Натомість є багато прикладів на 3. ос.: **повѣда** (odpowiadaż!) 194, **зоставашь** (zostawaś) 194, **копроѣ** (писмо) **сѡ кыклада** (co się wykłada) 41, **не допѣцашь** (nie dopuścza) 122, **и та мѣшка** (iż tam mieśka) 190, **то сѡ не сѣга** (to się nie ściaga) 190, **спыта вшиткы** (spyta wśytkich) 23, **повѣдашь** (powieda) 87, 246, 247, 248, **ѡбръта** 127, **ѡбръта пварѣ** (obraca twarzy) 118/119, **ѡбръта** 127, **ѡпомина и ты** (vromina ich) 203, **замѡурѡвана бывашь** (zamurowana bywa) 119, **гладашь рады** (buka rady) 202, **и сѡ то часто траѣла** 243, **перекажашь** (przekaza) 128, **захѡвашь** (zachowa) 128, **хѡва** (chowa) 127, **позыва** 3*

106. Такі стягнені форми заховалися до нині в говорах карпатських, а саме лемківських і бойківських.¹⁾

53) **Минулий час.** В минулому часі в 3. ос. однини і множини страдального виду вживає перекладач форми зложеної з допоміжного дієслова *быти* (бути) й форми *part. praet. pass.*, при чому часто опускає допомічне слово. Цих форм особових і неособових (зі значінням *praet.*) вживає він часто в предикативному значінню: *бы заражѣн сектою* (*był zarażon sekta*) 92, 92/93, *бы вывола и зада до паннони* (*był wywołan i zadan do Pannoniey*) 46, с. той *причины пре ѿтосла* (*s tey przyczyny precz odesłan*) 46, и *волочень по земли ажъ ѿмрь* 109, *абы мѧ тѣ не при-некожано ѿкликати* (*aby mię też nie przyniewalano odwoływać*) 190, *абы не постригано* (*aby nie postrzyhano*) 74, *были поимани два мниси* (*byli poimani dwa mniŝy*) 203, *пѧгнѧли проти полоцо, але пораженн гнѧвѣнѣ* (*βli przeciw Połowcom, ale porażeni haniebnie*) 166.

Одначе є форми часу минулоло з *part. praet. act. II.*: с *пекла* *выбави* *своими молитвами* (*s piekła wybawił swemi modlitwami*) 83, *ѿмрь* (*vmarł*) 24, *помѣ* (*vmarł*) 112, 128, *принѣсь* (*przyniósł*) 133; ці форми, хоч не без виїмків, тратять *-ль.

54) **Спосіб можливий і форму намірову речення** виражується відмінною формою дієприкметника минулого часу II. та допомічним дієсловом *бых*, *абых*: *абы вы папѣжѣмъ* (*abych był Papieżem*) 178, *абы с тебе вырозумѣлъ* (*abych s ciebie wyrozumiał*) 193, *абы до него писа* (*abych doń pisał*) 190, *абы люди ѿблугъ* (*abych ludzi obległ*) 66, *абыхмо не выспѣвали* 243.

С. Невідмінні частини мови.

Невідмінні частини мови континуують давній стан праслов'янський та український. Вони розвиваються або під впливом чужих мов, тут передовсім польської, або зовсім самостійно.

55) Серед **прийменників** замітніші є: *к*, *ко*, *къ*, *з*, *с*, *из*, *зо*, *со*, *пре*, *ѿколо*: *не къ рѣчи повѣда* (*nie k rzeczy powiedaŝ*) 194,

¹⁾ Софія Рабій: Dialekt Bojków. Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademji Umiejętności, Czerwiec 1932, XXXVII, 6, - стор. 29, VI, 1. I. Верхратський: Про говір гал. Лемків, 134.

к ^мшы кннгамъ (k tym księgom) 193; к волн папѣжовн (k woli Pa-
pieżowi) 194; къ захованію 40; ко солснано ^м 250, кѣ ѡчищѣнню 40,
251, кѣ стоцю (ku stolcu) 190, кѣ ѡпадаюу (ku wpadku) 193, кѣ
ко7ромѣ (ku ktoremu) 23, кѣ зѣлжнвостіи (ku zelżywości) 195.

56) **Прислівники** утворені з форми асс. sg. neutr., або
з пня із закінченням -ѣ, трапляються дуже часто у Шл. з кінців-
кою ѣ, рідше з є; нині такі форми є на Лемківщині: ¹⁾ а) абы см
добрѣ спалѣ а пилнѣ спраковали 176, ганѣвнѣ (haniebnie) 166, не
мѣрнѣ а ѡпорнѣ (nie miernie a vpornie) 191, покторѣ (powtore)
191, 254, срозѣ (srodze) 197, досы ѡхѣдонѣ (ochędoźnie) 25,
ѡкладнѣ спрвоу папѣжовѣ писалѣ (układnie...) 116, досконалѣ (do-
skonale) 120, жасшыѣ (żądociwie) 161, знаменнѣ (znamienicie)
177, квалтовнѣ (gwałtownie) 157, вѣднѣ (biednie) 152; поронѣ мо-
вилѣ (prożno mowił) 197, довонѣ (dowodnie) 195, ѡтоле (stad) 196.

б) **Інші прислівники:** ѡпѣ (zasię) 93, гораздѣ розоумѣюшѣ
(dobrze rozumieją) 190, досы (dosić) 190, близько (blisko) 192, вѣера
(wczora) 139, назауру ^т 193, тепѣ (teraz) 193, завжди (zawždy) 216,
пре (precz) 195.

в) **Ступінювання прислівників:** хто потѡжнѣи стѡи ^т
247, што далѣи то горѣи (co daley to gorzey) 204, иначѣи по-
ставлено (inaczej) 202, поча найпрѣвѣ стѡгнатн (napierzy) 215,
ранѣи (radniey) 192, ширѣи (szerzey) 193, гдѣ болше сѣкѣи (więcey)
199, набоше ^{и п} (nawięcey) 199, гдѣи прѣснѣи 252; што рылей ^х (co
rychley) 196.

57) **Сполучники:** аכולѣѣ (aczkolwiek) 194, выстѣпи па мар-
шало ^к (wystąpił tedy Marzałek) 24, кды пакѣ ^м (Gdym tedy) 193, 199,
202, 218, 220, в вѣцѣ вѣ такы ^х справа не бывѣ ^п (on aczkolwiek w ta-
kich sprawach nie bywał) 215, абы ѡпѣ ^т дрѣгоу стороною вошли
(aby zasię) 210.

¹⁾ І. Верхратський, Про говір гал. Лемків, 160.

III. ЧУЖІ СЛОВА.

При розгляді граматичних ознак чужих слів, що в рукописі є розмірно дуже численні, належить мати на увазі, що українська вимова чужих слів залежна тут у великій мірі від польської мови. Через те затерлося багато ознак укр. вимови, однак оригінальність передачі чужих слів на українському ґрунті є досить значна та маркантна. При обговоренні поодиноких явищ звертаю увагу на опрацювання такого самого питання в мові »Крехівського Апостола« проф. Огієнком.¹⁾ При прикладах подаю теж польські слова для зілюстрування залежності впливу.

а) Звучня.

58) **Прейотовані голосні ia, io, iu** пишеться звичайно зі знаком *ĩ*- перед звуком *а*, *оу*: *ĩáкока* (Jakoba), *маніáка* (Mániaká) 167, *і́ўсифа* (Jozepha) 42, *захо́канъ і́ўсѣтиніáновъ* 133, на *шѣ і́ўрліáнтъ* (na tym Julianie) 94, до *гасі́н* 94.

Часто опускається *ĩ*- перед *оу* на початку слів і в середині слів після приголосного та перед іншими голосними, або пишеться *я*, *ю*: *Оу́сѣти* (Justynus) 110, *гашмана́ оу́сѣтиніáнового* (Hetmana Justynianowego) 109, *за оу́сѣтина* (od Justyná) 110; *за ѡ́кѣшавана́ цесаря́* (za Oktawiana Cesarzá) 36, *монитарю́* (Monytaryow) 82.

59) **Початкове е-** за традицією передається звуком *je* (*є*) і в новіших словах: до *ѣгипта́* (do Egiptu) 42, *ѣ́кка* 232, *ѣ́ндри* (Endrych) 203, *ѣ́ккіѣ* (Ekkius) 193, *ѣ́дѣса* (Edessá) 48.

60) **Взаїмна виміна е - а:** *гашмана́* (Hetmana) 109, 134, *дла́ шкарáдо́сѣи* (dla ŹkaradoŹci) 144, *барна́дана́ оу́хнїá* (Barnadyná Ochynusá) 217, *нарѣ́са* (Nársesá) 84.

61) **Виміна а - о:** *пола́та* (pałac) 177, *пола́ты* (palace, асс. pl.) 65, 72, 90, *к по́ла́та* (w pałacach) 189, *фїáлковѣ́и ма́сѣи* (fiółkowej maŹci) 217, *по́лемона́ црѣ́а* (Palemoná krola) 58/59, *ѡ́данасїѣ́и* 260, *ѡ́данасїѣ́и* 11, *мѣто́драста́* 11; слово: *подо́грѣ́* 105 переложено з польського *pedogre*.

62) **Виміна о - у:** *оу́ мѣ́ста́ оу́рта́* (v miastá Ortam) 153, *манѡ́й-ловы́ сї́ѡ* (Synem Manuelowym) 140 (це тогочасна форма людова).

¹⁾ Проф. Іван Огієнко: Українська літературна мова XVI-го ст. і український Крехівський Апостол. Варшава 1930. стор. 503-518. Не вхожу в історію впливів чужих мов на українську, лише подаю огляд процесу передачі чужих слів українською мовою.

63) **Виміна е - і, у (є - и)** походить часто від того, що в грецькій мові є *η*, яке на заході читали як *е*, а на сході згідно з новогрецькою вимовою як *і* (*у*). Ця вимова вказує теж на близькість фонем *е - у*: *никифора* (Niceforá) 160, *гамалійла* (Gamálielá) 196, *по йринк цесарькой* (po Irenie Cesarzowey) 137, *данїи прркъ* 261, *данїиль* 254, 252, - *климентъ* (Klimunt) 176, *климента* (Klementá) 177, *климентъ* (Klemens) 203, *клирико* (klerykom) 78, *дїѡклитїанъ* (Dyoklecyanus) 84; але також *дїѡклетїанови* (Dyoklecyanusowi) 83, *исмаїла* (Hizmaela) 48, *з маїере їзмаїльскои* (z matki Izmaelskiej) 113, *цицелїи* (Cecyliey) 181, *маїстапови* 223, *коѣкода ринскїй* (Woiewoda Reński) 195, *йринкъ* (Gierzyk) 207, 213, *архїєпискъ тревєренскїй* (Arcybiskup Trewireński) 195.

64) **Виміна 'о - 'е (о - є)**: *чаровникъ фрїѣкнѣй* (czarownik fryjowny) 135.

65) **Дифтонги аи, еи** переписує перекладач за польським оригіналом буквами *аѡ, ѡѡ*; рідко вживає *ав*, яке вже було в церк. слов. письмі: *аѡѡль* (Aulus) 75, *тапаре маѡѡкопскїй* (Tatarowie Maukopscy) 143, *жа̀ного каѡѡра* (żadnego Gaurá) 122, *каѡѡровъ* (Gaurów) 174, *а̀бы на звали каѡѡры* (aby nas zwali Gaury) 118, *кровъ каѡѡскоѡю* (krew gauriska) 109, *михаїло траѡѡ* (Michał Traulus) 138, *аѡѡшпѡрскоѡѡ вискѡпови* (Aušpurškiemu Biskupowi) 110, *и аѡѡшпѡркъ* (y z Aušpurku) 190, *жоны фаѡѡсты* (żony Fausty) 93, *съ женоѡ фаѡѡстиниѡ* (z żoną Faustyną) 91, 61, *поѡтъ ѡѡѡѡни* (Pontus Euxinus) 143, *до а̀вѡѡустовъ* 61, *законъ а̀вѡѡстининого* (zakonu Augustynów) 203.

66) Писанням *ѣ* замість *к* у слові *ѣлеѣтерїй* (Eleuterus) 75, мабуть хотів перекладач віддати польську вимову беззвучного *w* (*f*) (тут не на місці).

67) На початку, а також і в середині слів чужі *h, g*, що стоять перед *е, і*, за церковною традицією випадають не лиш у старших (церк. - слов. словах), але і в нових (польських, німецьких, латинських): *ѣлена* (Helená) 86, *ѣраклїй* (Heraklius) 86, 116, *пре поле ѣлеспонтъ* (przez Morze Helespont) 128, *на палатѣ а̀ндрїанової* (na pałacu Hadryana) 155, *исмаїла* (Hizmaelá) 48, *ѡ крѡлѡв ѣспаского и а̀нглїйского* (od królów Hiszpańskiego y Angielskiego), *їстори*

(historyk) 34, историкове (historikowie) 132, з испаніѣ (z Hiszpaniey) 71; ѿ ёнѣсирка (Gensyryka) 118, брата ѿдѣ да забити (bratá Getę dał zabić) 77, йнокентіѣ й родо ёнѣкентіѣ (Innocencyus Genuensis) 181; йрикѣ (Gierzyk) 207, цесарѣ йлбертѣ (na Cesarza Gilbertá) 159, йлбертѣ 160, проти йлбертови (przeciw Gilbertowi) 160; - за часѣ приємѣста (za czasu Tryzmegista) 34, мастраты ѿбо рацѣ (Magistratus álbo Rayce) 40. — Один раз навпаки появляється г; гдѣ была трогіѣ (gdzie była Troia) 36.

68) Чуже g в новозапозичених словах, вимовляє перекладач як g i зазначає буквами к, кг. Одначе й цей звук та к передає деколи знаком г. а) клеѣтъ (gleyt) 164, 165, квалтовнѣ (gwałtownie) 129, квалтъ 131, квалто (gwałtem) 65, 132, 182, пре лѣкграфѣ (przed Lantgrafem) 187, фолковалѣ и (folgowali im) 183, крѣнтѣ 100, 153, ѡ крѣнтоу 131, крѣнтѣ 115, каликѣлы 32, жикмонтѣ (Zygmunta) 151, кды (gdy) 22, 23, 26, 164, 165, 181, 182, 184, 187, никды конец не боудѣ (nikdy koniec nie zachodzi) 171, роке-ліѣви (Rogeriusowi) 137; кранокѣ 254, ёслиже поурѣгатпоріѣ хто не вкрѣе 234, ѿ пѣрѣгатпорѣ то ёсть ѿ чистимѣлно ѿгин 235; никды (nigdy) 176; тут асоціює вимову g до г. б) ѣ англіѣ 248, 112, кролаѣ англіѣского (krola Angielskiego) 181, агрипа (Agrypá) 37, 63, пррка малахіѣ аггѣѣ (Proroka Malachiasza Aggeá) 35, (асоціяція до церковн. аггѣлъ), за чѣу гедѣѣна (za czasu Gedeoná) 37, магоу (Magus) 41, Ёиргиліѣ (Wergilius) 35, ѿуль геліѣ (Aulus Gelius 75, в мѣстѣ гергоуѣ (w mieście Gergicium) 35, горѣ гарганѣ (gore Garganum) 143, ангѣлици, англіѣци (Angelicy, Anglicy) 112, фолговѣ (folgować) 214, гвилѣлма (Gwilelmá) 169, проти апіѣновѣ гра-матиковѣ (przeciw Appianusowi Grammatykowi) 68, аѣли (angeli) 72, лѣвика (Lodwigá) 180, кофредѣ (Godfredá) 158/159; в) ѿ африги (z Afryki) 79, 80, 57, татаре гергѣльскіѣ (Tatarzy Kierkielscy) 143, гвири (Quirynus) 82. Таке мішання к - г вказує на тенденцію до вимови чужого g як h.

г) Польський звук h рідко передає перекладач знаком х, віддаючи вимову польського спіранту ʒ: гетіманѣ ѿдатный хо-норіѣ (Hetman udatny Honoriusow) 98.

69) **Придихове h**: Поява г (h) як придиху: гитлаара (Itlárá) 167.

70) **Звук в** передається звичайно як в (v), якщо є грецького походження, а як в (b), коли латинського. Одначе в обох випадках є виїмки: а) василика ^нмоужа (Bazylika męża) (104), жона ^пабраамова (żona Abrahamowá) 116, ^нвавило Babilon) 190, ^поча ^мнаоучаши арабкѣ (iał nawracać Arabym) 114, ^марабскы ^мязыко (Arabskim językiem) 119, ^жвыкладачѣ были рабина ѿ рабаса (Wykładowcy byli Rabina y Rabasa) 100; и ^жбыла з либіѣ (iż była z Libiey) 33, ^жсивила (Sybilla) 34, 35, 37, ^жсавеліаны (Sabelliani) 88, ^жвенедиктъ (Benedictus) 175, ^жпрокій (Probus) 84, до ^жсавеліан (do Sabaudyey) 179.

б) За польським оригіналом передається в знаком в: в ^пбазиліи (w Bazylii) 179, до ^плювика ^пбалбусá (do Ludwika Balbusá) 146, ^памбросіа (Ambrożego) 175, ^пбібліотекы да починити (Biblioteki dał poczynić) 69.

71) **Звук с** залежно від латинського і грецького походження передається укр. звуками ц, к. Знак к пишеться в словах старинних (староцерковних), а в новіших к і ц: а) ^пкеса (Cesarz) 45, 47, ^пкеса Cesarza 36, 46, до ^пкесаріи (do Cesaryey) 67, ^псѣ спѣи прискилѣ (v świętey Pryscylle) 85, ^пмилікіа (od Milticiusá) 190, ^пмедицкы речениы (medices rzeczony) 203, ^пкелестинѣ (Celestynie) 195, ^пмѣсто реченоѣ ^пвезункій (miasto rzeczzone Wezuncyum) 157; ^пкѣнцій (Cyncius) 165, на ^пдво ^пкинціѣкы (na dwor Cyncyusá) 159; ^псаракини (Saraceni) 83, ^псаракины ^пвыгна (Saraceny wygnał) 156; ^пцесаре ^пбы (był Cesarzem) 51, ^пспѣи ^пцицеліи (ś. Cecyliey) 181.

б) Дуже рідко передається с укр. знаком т (t): ^пкрѣстѣнкій (Krescencyus) 155.

72) Латинський і грецький звук s між двома голосними в польській мові пишеться й вимовляється як z. В українському перекладі є переважно с (s) в словах церковнослов'янських і нових, рідше з (z): ^звасилій (Bazylius) 94, ^замбросіа 105, ^заціа (Azya) 87, ^зсофіа (Zofia) 110, ^занастасіа (Anastazyusá) 134, 169, ^зпре ^зформоса (przez Formozá) 152, ^зфернецій (Fernezejus) 182, ^зврисгоѣ

(Bryzgoiā) 206, французскѣ (Francuzowie) 175; азѣѣ 38, францѣзы (Francuzy) 84; писання звука з вказує на тенденцію до вимови z в місці чужого s.

73) Пригосний І наш перекладач віддає не палятально, даючи після л голосні заднього ряду або непрейотовані. Рідко вимовляє як І. У визвуку складу дає після л значок ь або паєрик ('): до латерана (do Latheranum) 156, лаврѣ (Laure) 217, класкѣѣви 49, архелай (Archelaus) 42, тѣкы плациды (ciotki) Placydy) 101, апелел-цѣа (Apelasya) 180, меланктѣо (Melankton) 196; аполодорій Apollodorus) 37, ірода аскалонитѣ (Heroda Askalonite) 46, крола лонд-барьского (Krola Longobarskiego) 143; до лугдунѣ (do Lugdunu) 46; палеолога (Paleologa) 179, сестрѣ юліѣ александровѣ (siostrę Julia Aleksandrowę 217; калигула (Kaligula) 46, в каплицѣ аполлина й ѣ дефѣ (w kościele Apolinowym v Delfu) 33; агильмунда (Agilmunda) 143, арнолфѣ (Arnolf) 152, арнолфа 155, алкоранѣ (Alkoran) 122, въ алкоранѣ (w Alkoranie) 116, фольговати (folgować) 214.

74) Грецький звук θ (th) і латинський t (рідко передає перекладач звуком д, ф; цим знаком передає також деколи звук р. Дуже рідко чуже th передає звуком д (d): а) аданасей 229, адаей (Tadeus) 48, дома аппалѣ (Thomas Apostol) 58, ѡдофата (Jotofata) 64, цркѣ кадолискаа 233, деѡрѣ (Teodore) 80, цорѣ деѡ-рикс (corke Teodoryke) 181, доброго деѡлога 231, до видинїи (do Bityniey) 98, до ефїѡпїи (do Etyopiey) 57, гѣ савлаѡ (Deus Sabaoth) 73, валентїи дитлѣ (Valenti Dythleb) 191, до пардѣ (do Partyey) 45: б) въ ефисполїи прѣвои 244, епѣртинаѣѣ (Epertynax) 76, прѣ гори алѣ (przez gory Alpes) 53; в) рѣкы данай (rzeki Tanais) 142.

75) Польське s (ś) передає наш перекладач подекуди через ш, а часом навпаки замінює ś на s. а) шлахотный (slachetny) 89, жены шлахетной (żony slachetney) 136, розшлалѣ (ros-slapal) 71, на волю шлахѣтѣ (nad wolę slachty) 63; б) на рѣкѣ шалеѣ (nad rzeką Sálą) 198, алшацѣѣ (Alsacia) 203, їѡвисѣ (Jowiszem) 84. Може в цьому випадку перекладач шепеляв.

76) Нахил до **короткої** вимови приголосних проявляється в тім, що коли в чужому слові є побіч себе два ті самі приголосні, перекладач передає їх звичайно одним приголосним:

сѣвѣлѣ ^нѣдеспотѣка (Sybilla Hellespontyká) 35, сѣвѣлѣани (Sabelliani) 88, протѣи сѣвѣлѣано ^м(przeciw Sabellianom) 94, сѣвѣлю (Sybille) 36, сѣвѣлѣ (Seqnellá) 61, ^нѣхѣлла (!) домикилѣ (Achilles Domicella) 69, цоркѣ вѣтелѣѣвоу (corke Witelliusowe) 62, колѣлато (kolleiatow) 192, ^нѣ брѣѣлли (w Bruxelli) 203, вѣлисарѣа (Bellisáryusá) 205, ^нѣппѣлѣцѣю (Apellaciá) 191, ^нѣдѣса (Edessá) 48, з брѣпанѣ (z Brytaney) 78, вѣлѣженоу ^нѣлѣоуша 238, ^нѣсарѣдѣкадѣсѣ (Tessaradecades) 190, ^нѣрѣаскоу сѣктоу (Sektá Arryusowa) 92/93, босѣоуса (Bossiusá) 217.

77) **Подвоєння приголосних.** Зновже часто, де в польськѣм тексті є один приголосний, там в українськѣм є два. Рѣдко натомѣсть є згѣдно з польськѣм оригѣналом: рѣкѣлѣѣки ^нѣппѣлѣйскоу (Regeriusowi Apuliyskemu) 165, з сѣнѣны (z Seny) 159, 181, мѣрро (Mirre) 41, ^нѣппѣлѣцѣю (Apellaciá) 191, кѣшиткѣ ^нѣппѣратѣы (wŹytki áparaty) 208, ^нѣлѣирикѣу (Illiryku) 143, 143.

78) **Поява й випад приголосних.** а) У групѣ приголосних слова ^нѣдрѣян появѣється приголосний н, а звук р у словѣ: ^нѣ гѣлѣберѣа (od Gilbertá) 155. Поява н у першому словѣ є впливом змѣшання зѣ словом ^нѣндрѣй; одначе не все в цѣм словѣ й подѣбних є звук н: а) ^нѣндрѣанѣ (Adryan) 203, 199, 173, 72, ^нѣндрѣана (Adryana) 169, 19, ^нѣндрѣано ^м73, також: ^нѣндрѣана (Adryána) 190, ^нѣндрѣинополѣ (v Adrynopola) 143.

б) Зновже випад у словѣ ^нѣкѣнѣнтѣн і похѣдних вѣд нього є пѣд впливом людѣвого слова Костѣ: ^нѣкѣнѣнтѣй (Konstancysus) 92, ^нѣппѣ ^нѣкѣнѣнтѣй (Biskup Konstancyey) 205, ^нѣкѣнѣнина (Konstancysusá) 86, ^нѣо вѣврѣжено ^нѣкѣнѣнѣнѣкѣ (po wyrzuconym Konstanynie) 136, ^нѣцѣ ^нѣкѣнѣнѣсѣ (ociiec Konstans) 131, до ^нѣзѣтѣ ^нѣкѣнѣнѣинополѣ 138, 180, ^нѣ ^нѣкѣнѣнѣинополѣкѣ 237, вѣ ^нѣкѣнѣнѣиноградѣкѣ 237; в) з домоу ^нѣлѣрѣнѣскоу (z domu florentskiego) 203, прѣтѣи ^нѣтарѣскѣы (przeciw Tarentskim) 55, ^нѣофрѣда ^нѣнрѣмаскоу (Gotfredá Nortmańskiego) 158/59, ^нѣсѣѣ (Syxtus álbo Xystus) 180, ^нѣалѣнѣ ^нѣ (Kalixty trzeći) 180, ^нѣалѣнѣта ^нѣпѣпѣжа (Kalixtá Papieža) 181, 75 (Kalixtego), ^нѣмабуѣть ^нѣбукѣву ^нѣѣ читав як kst подѣбно як ^нѣд = ft; ^нѣлѣйда ^нѣ кѣнипѣрдоли (Kniperdoling) 214, кѣнипѣрдолинѣ 211, зложѣлѣ кѣнипѣрдолинѣ з радѣцѣтѣка (złożył Kniperdolinga z radziestwa) 211, вѣрѣнадѣна (Barnadana) 217, ^нѣсѣдаментѣкѣ 242; г) ^нѣѣѣрмацѣкѣи (w Wormacyey) 203.

— тут перекладач мабуть боявся вульгаризації звучні подібно до слова: вочі, вуста.

79) **Переставка приголосних:** кды $\dot{a}$ ртій послалъ (gdy Attreus do niey posłał 34, на фырма $\dot{r}$ коу (na frymarku) 106, до $\dot{w}$ цифі $\dot{a}$ ла (do officiala) 208, $\dot{w}$ цифі $\dot{a}$ ла 208, — побіч: $\dot{w}$ фиці $\dot{a}$ лъ (Official); з намовы па $\dot{f}$ носі $\dot{a}$ (z parnowy Pafuncyusa) 131.

80) **Диссиміляція у віддалі:** маштар $\dot{k}$ лъ (ma $\dot{s}$ talerze) 176, фер $\dot{d}$ ынар $\dot{d}$ а (Ferdynanda) 22, з кородо $\dot{r}$ о (z Worodorem) 167, ро $\dot{k}$ елі $\dot{e}$ ви (Rogeriusowi) 165.

81) **Подробиці з фонетики.** Вставка та пропущення являється теж в обсягу голосних. Це явище звичайно зв'язане з певними словами, які український перекладач передав на свій лад:

$\dot{e}$ ппа сал $\dot{k}$ оу $\dot{p}$ урского (Biskupa Salcpurskiego) 181, $\dot{a}$ вгарь ц $\dot{r}$ ь (Abagarus krol) 48, $\dot{a}$ вгарь зал $\dot{c}$ ни (Abagarus $\dot{a}$ vzdrowil) 44, кн $\dot{b}$ антій (Bonifacius) 175, з $\dot{w}$ ингилій (Zwinglius) 204, св $\dot{a}$ тоній (Swetonius) 50. Перекладач приписує цьому слову значіння святости, по етимології людовій, $\dot{h}$ е $\dot{g}$ ній (Ihignus) 73.

8) **Імена власні:** 82) В чужих іменах власних польський оригінал заховує закінчення латинські і грецькі. Натомість наш перекладач дає українські закінчення в називнику і в залежних відмінках. Подаю переклад чужих імен по закінченнях:

а) -us — укр. -о та -ій: lofredus — і $\dot{w}$ ф $\dot{r}$ е 154, Montanus — м $\dot{o}$ нта 75, Solinus — со $\dot{r}$ о 36, Fabianus — ф $\dot{a}$ ві $\dot{a}$ нь 78, Anagninus — $\dot{a}$ наг $\dot{n}$ инь 175, Rufinus — р $\dot{u}$ ф $\dot{i}$ н 68, Aulus — $\dot{a}$ оу $\dot{l}$ ь 75, Radolus — ра $\dot{d}$ о 158/59, Adryanus — $\dot{a}$ ндрі $\dot{a}$ нь 174, M $\dot{a}$ slaus — ма $\dot{s}$ ла $\dot{v}$ ь 161, Benediktus — бе $\dot{n}$ едик $\dot{t}$ ь 175; Inarus — $\dot{i}$ на $\dot{r}$ ій 94, Pr $\acute{o}$ b $\acute{u}$ s Cesarz — про $\dot{v}$ ій це $\dot{s}$ а 84, Heliogabalus — $\dot{e}$ лі $\dot{o}$ га $\dot{b}$ али 77, Apollodorus — $\dot{a}$ поло $\dot{d}$ орій 37.

б) -ius — ій, -і $\dot{a}$: Tyberius — тив $\dot{e}$ рій 46, 47, Kaius — ка $\dot{s}$ ій 49, Leoncyus — ле $\dot{o}$ н $\dot{t}$ ій 132, Bereng $\dot{a}$ ryus — бе $\dot{r}$ е $\dot{r}$ гарій 158, Zwin $\dot{g}$ lius — з $\dot{w}$ ингилій 204, Ennius — $\dot{e}$ н $\dot{n}$ ій 34, Konstanc $\dot{y}$ us — ко $\dot{s}$ тан $\dot{t}$ ій 92, Bonif $\acute{a}$ cyus) кн $\dot{b}$ антій 175, Azynius $\dot{a}$ — $\dot{a}$ зині $\dot{a}$ 47, Cesarza Arkadyus $\dot{a}$ — це $\dot{s}$ арь $\dot{a}$ ркаді $\dot{a}$ 97, Anastazyus $\dot{a}$ — $\dot{a}$ настазі $\dot{a}$ 169, Walerius $\dot{a}$ — ва $\dot{l}$ ері $\dot{a}$ 46.

в) eus — -ей, ій (к $\dot{h}$ й): Erytreus — $\dot{e}$ ритре 37, ва $\dot{s}$ илей 238, $\dot{a}$ дана $\dot{s}$ ей 229, $\dot{w}$ дана $\dot{s}$ ей 238, Nereus — нирі $\dot{y}$ 69, Ptolomeus — пто $\dot{m}$ ом $\dot{k}$ 74, o tym Klodoweusie — $\dot{o}$ то $\dot{m}$ клодо $\dot{v}$ ей 106.

- г) -aus — -аѣ: Nikolaus — николай 217.
 г) -as (-a) — -оѣ, -а: Kozdras — коздрой 86, Thomaß —
 дома 45, 58, Báršabas — ^рвасака 43, Apostata — апостата 93, v Eza-
 iášá — ѿ ісаїа 35, według Jeremiášá Proroká — ^рведлоу ёремѣѣ
 пррка 45 (nom. Єремій).
 д) -es — -іѣ, -а, -е: Nykomedes — никомидіѣ 69, Achilles —
 ахила 69, Bardanes — барданѣ 134, Machtyldys — махтида 159.
 е) -o, -k, -i — -о: Michał Paflago — михайло пафлаго 139,
 140, Marek — марко 43, Filipik — филипко 134.
 є) -os — -о: z wyspu Patmos — ѿ патмѣс wyspъ 71.
 ж) -e, ѣ — -ѣ: Demofile — демофилѣ 25.
 з) -a — -ѣ: Domicella домикилѣ 69, Komana Sybillá — кс-
 мана сивилѣ 34.
 і) -ium — -іѣ, -іѣ, -а: gdzie nieraz Koncilium zbłądziło
 где ^знера ^нкоциліѣ зблѣдило 194/95, do Awinium — до авиніѣ 177,
 z Lowanium з лованіѣ 190, w Arcyum — въ ареціѣ 174, Lowań-
 skiego Kollegium — ловаскоѣ колѣѣ 197; невідмінне: do Wite-
 brium — до витѣбріѣмъ 178; тут треба допустити, що побіч за-
 кінчення -іѣ, -іѣмъ було -іѣ як нинішнє гімназія, семинарія;
 w mieście Gergicium — в мѣстѣ гергеріѣмъ 35, kapitolium osadzili
 — капітолѣ ѿсадили 179.
 й) -um — -о: v Lateranum pochowan — ѿ латеранѣс похованѣ
 165, Syem albo Synod v Lateranum — соборъ в латеранѣс 160,
 osiedli gorę Garganum — ѿсѣли горѣ гарганѣс 143, Sceptrum —
 скипетръ 90, 139, 140.
 к) -is — -ѣ, -ис: s książęciem Toxys — с ^мкнѣжатѣ ^мтоѣѣ 153,
 iż przechodziła Semiramis — ^жи ^спереходила семирами 51 (невідмінне).
 л) -im — -им (невідмінне): od Neapolim niedaleko — ѿ ^мне-
 аполи ^мнедалеко 68, założyli miasto Istrynopolim — заложили ^ммѣсто
 ѿстрінополе 143.

IV.

ТЕХНІКА ПЕРЕКЛАДУ.

Хоча автор рукопису »Шлейдана« старався перекладати з польського оригіналу дуже докладно, то пробилися сліди духа української мови, які й зазначили оригінальність перекладача.

83) Характеристична ознака української мови XVI-XVIII. ст., польське слівництво, виступає і в мові нашого рукопису. Це слова

або взяті живцем з польської мови й переписані кирилицею, або достроєні до українських звукових законів; н. пр.: а) Krasotowca — красомокца 75, ś. Małżeństwa — сѣго маженѣства 198, rożnemi literami — розны^{ми} литерамы 100, na chędogim posłaniu — на хендо^{го} простыралѣ 118; б) dzyad iego Chábry — дѣда^о его хабры 161, dziáda Bolesława Chábre — дѣда^о колеслава хаброго 164, miesiąca Pázdzyernika — мѣца паздѣрника 57, s popędliwością — с попѣдлиivosti 194, z bękartu wybran — з бѣкарта кыбра 77, w grobie mosiądzowym — в гробѣ^м мосязево 178, w księstwie Wi-temberskim — в ѣмствѣ^м витербѣрско^м 182, w Gnieźnie — в гнѣзнѣ^д 161, wśędzyc — всѣдѣи 56, mnimaiać — мнимайѣчи 115.

84) Одначе не завсѣди подобалися перекладачеві польські слова. Тому він заступає їх українськими зовсім іншої словотвірної основи, але такими, що вірно віддають зміст оригіналу: Слова termini technici римського й грецького світогляду перекладає відповідними староукраїнськими згл. церковними, або зовсім уже народними: wielki tryumf uczyniwiŝy — великы^и празникъ^д ѡчинивши 84, Sceptrum Cesarские — скипетръ^р цесарскы^н 90, 139, 140 odeymie łaskę krolewską — ѡймѣть^м скипетръ^ч цѣрскый^м 42, potem męczeńką koroną ōczedł — пото^м мѣчнискы^п кѣнце зышо 78, przesładowanie kapłańskie — прѣслѣванѣ^{до} попокоѣ^в 74, Grzegorz Opát — григорѣа^и ѣроумена 111, kielichy ornaty — коувкѣи^х ризы 169, Pismo święte zowie ie Magi — писмо^м стоѣ зове^и баухы 41, potem go znaleźli z doktory gadaiać — пото^м его знашли з оучнипелѣк^п гадаѣчи 42, potem go pytał Exorcistá — пото^м его закиннашель^п пыша 208, przy Exorcyscie — при закинначоу 208, s kościoła pogańskiego — ѡ^и капища поганького 112, skoro mŝę odczucieŝ — скоро сѣзжвоу ѡпраки^ш 150; przełożon na Senactwo — прѣложѣ^н на сенарѣтко 68; miasto Konstantynopole — мѣсто^н константиногра^д 140, Cesarz Konstantynopolski — цѣригорскы^д и

тин^в 93, na miejsce Waleriusa *Grakkusa* — на м^ксцє валеріа кра-
к^дса 46, Vprzedził go *Kaius* — о^лпереди ёго кай^л 49, *Romulusowe*
widzenie — роме^ле^леко видені^е 99, między rzekami *Wyárem* a Sanem
— меж^ми р^кками кайро^л 1) й с^мно 167, Czerniechowską *włość* — чер-
нигов^льско^лю влас^лть 166, *Belázyus* wtory / Kaietan rodem — в^лад^лі
ё кайетан^ль родо^л 165, Wychowaniec *Paśkálá* y Eugenia — в^лухованец^л
па^лхуал^ла й ёвгені^ла 144, ktoremu dał *Swinigrod* — котором^лс дал^ль сви-
н^лг^лоро 170, Senat *Tyguryński* — сенат^ль триго^луриньскі^лй 199, do *Tygury*
— до^л т^лыг^лур^лы 199, Saraceny z *Sycylii* wygnał — саракини з килік^ліи
выгна 156, rady *Wulpiana* Rayce — рад^лы в^лулафана ра^лц^лк 78, mali Pa-
Papież *Reliquie domowe* — ёсли ма^ле пап^лк домо^лвоё го^лспода^лство 146;
gdy vsłyśał żonę swego synowca *Palliano* z miary swey wystąpić —
кды^л о^луслыша жо^лн^лс своёго с^лновца д^лска з своёй м^лк^лры вы^ліст^лспити 220.

86) В перекладі наш автор часто шукає не тільки від-
мінного словотвору, але слів, що більше зближені до духа на-
родної мови, або естетичних таких, що достроюються до ро-
зуміння народної мови: tę rękę zaśię mu Panna *Márya wrocila*
— том^лс р^лк^лс о^лп^л ём^лс в^ліда м^лріа и^лсц^лтанаа 103, zgody z nimi *śukaiąc*
— зго^лди с ними жада^лючі 160, poruczył wilkom *owce* — пор^лшчи в^лл^лко
и^лгна^лтка 98, a to było *naokrutniejszye* — а то в^лыло на^лгорше^ле 108, padł
na nos — па на зема^лю 108; śklenicę s *pięknego* szkła — скл^лениц^лю с чи-
стого скла 47, dla *śkaradości* imienia — д^лл^л шп^латно^лсти ймен^лі 144,
ku vmywaniu *zadney* twarzy — к^лс о^лмыван^лю шп^латно^лй т^лвар^лы 127/28,
omdląa y *vmarła* na tym miejscu — о^лм^лл^лла й за^лоула на то^л м^лк^лсц^лю
146, na krzyżu *rościągnon* — на кр^лст^лк рас^лпа^л 43, maia tam *śoptki*
swoie — ма^лю та в^лл^лкы сво^лй 120.

87) Коли М. Бельський цитує у своїй Хроніці латинські
фрази і звичайно біля них додає польський переклад, то наш
перекладач дає лиш переклад польського тексту, або відповідні
церковні цитати:

1) І. Верхратський, Про говор долівський: Вігор, назва ріки (97).

Sanctus sanctus sanctus Dominus Deus Sabaoth,
vstawił śpiewać we mśy Gloria in excelsis Deo etc.,

Klaśtor założył w Rzymie in monte Cellio,

ten (vstawił) takie pozdrowienie Salutem et Apostolicam benedictionem na liściech Papieskich.

88) Дуже рідко старається перекладач переписати чужу фразу кирилицькою азбукою: Kirye eleyzon — кѣ елеса 111.

89) Пояснення якоїсь фрази, або походження особи, названої латинською мовою, український перекладач звичайно опускає:

Ecce bestia conculcaberis et caet. / to iest oto czarcie —

Pius wtory rodem z Senny / Eneas Sylvius przed tym rzeczony —

Deus dedit to iest Бог даł był Papieżem —

tego pirwey zwano Os porci / to iest świni pysk —

ktore zwiemy Palus Meotis albo Bicen —

Ten Florus był Gallix albo Francuz —

Tedy swoim obyczaiem swoje wota albo głosy dawaia (oni zową sufragia) —

Ecce veniet diues et nascetur ex paupercula etc. to iest: Oto przydzye ná świat bogaty Pan —

Virgine matre natus et caet. to iest: Przydzye na świat wielki Prorok z wysokich krain przez obłok —

сѣ сѣ сѣ гѣ сакаѡ 73,

оустави спѣвати въ мши слава въ вышны боу 73,

манасти заложилъ к' римѣ оу горилѣ келѣм 131,

то оустакнулъ поздоровалнмъ ѡ аплъкаго бакенъстка на листѣ папѣскы 64.

ѡто чортѣ боудешъ потоптанъ 33, пѣоуся к' родо з сеникѣ 180,

богданъ бы папѣже 113,

того прѣвѣ звано свинѣй пыскъ 144.

котороѣ зовемо биценъ 143,

то фло бы францоу 63,

пѣды ты ѡбмчае вота або голосы даваю 217,

ѡто прѣидѣ на свѣт богатыи на 34,

прѣидѣ на свѣт великий пррктъ з высокы краи прѣ ѡблакъ 34.

90) Часом знов перекладач опускає якусь частину речення, яка видається йому не конечно потрібна, щоб зрозуміти текст:

Pochowan na cmentarzu s. Kalixtego in via salaria —

поховѣ на цмытари сѣаго калѣста 75,

woiuiąc po wŝytkich Włoskich
i Francuskich zyemiach —

nieto o nim napiszę krotko 50,

Grzegorz siodmy (Papież /
mnich) *przed tym Hildebrandus*
wezwany *Etruskus* z miasta Seny
rodem —

Syxtus álbo Xystus czwarty ro-
dem Ligur / *Franciŝek przedtym*
rzeczony / Minister zakonu mniej-
ŝego —

Mikołay piąty *Genuensis / Tho-*
mas przedtym rzeczony Syn bar-
wirski —

Adrianus ŝosty z miasta Tra-
iektum Papież rodem z Niemiec
/ *o którym też ŝyrzey przy Szley-*
danie stoi —

Tego czasu Konstantynopole
wzięli Turcy / *iáko ŝyrzey przy*
Tureckich krolach stoi —

ŝukaiąc lepŝey żywności zye-
mie / *drudzy piszą, żeby ie Tataro-*
wie wycisnęli / nad morze. —

91) Рідше трапляється, що перекладач додає від себе якесь
слово або речення (звичайно побічне чи вставне):

vbody iuž skory y psy sobie
warzyli

kazał mu dać sianá —

Przyiechał krol do Polski —

było tego błędu czterdzieści
lat —

aby żadney pamiątki po nim
nie było —

92) Ще рідше трапляється, що наш автор замість перекла-
дати довше речення дає лиш його зміст:

A gdy się iuž gotował Alary-
kus Krol Gotski kwoli Honory-

воюючи в' власкы и францоускы
земля 144,

проха ѿ ню напишѣ 50,

Григорій сѣмий папѣ минѣ мѣ-
ста сѣнны родо 159,

сиѣѣ ѿ родо лигоу 180,

николаѣ ѣ сѣѣ карекѣскый 179,

Индриѣ ѣ з мѣста трабѣкта па-
пѣѣ родо з иѣмиѣ 182,

Того часѣ константинополи вѣ-
ли тѣрци 179,

гладаючи лѣпшей живности
земли пришли на море 143.

оубови ю скоры ѿкракы псы
собѣ варили 65,

каза ёмоу дати казанкоу сѣна 94,

выбши волеслава оу кданьскѣ и прѣ-
ѣхалѣ до польскѣ 169,

было того вѣдѣѣ мѣ лѣ вѣ роуѣ
177,

люде пакѣ ѣѣѣ жаноѣ памѣткы
по ню не было 220.

ѿблгѣѣ з войско сѣнилицѣ гѣп-

usowi do Galliey / obległ go ^вмань гоноріє, в' дйь великодний
z woyskiem Styliko / Hetman ^всѣ пошкляли 98,
Honoryusow / na dzyeń Wielka-
nocy się potykali —

Ruskie książęta wŕysztkie ba- ^впоѣстали ѡпашь княжати рѣс-
zcząc iż Boslelaw w then czas miał ^вкыи проти болеславоки 170.
s sobą co czynić / powstały prze-
ciw iemu —

В останньому реченні перекладач пропускає те, що могло вразити його національні почування.

93) Вкінці слід підкреслити ще деякі зміни у фразеології. Вони становлять теж складові різниці двох мов: *chodzą przez bo-
tow* — ^тходѣ ^тбого 120, albowiem miał pedogrę w *ktorey* nie mógł cho-
dzić — бо ^пима ^пподогрѣ про которѣ не могли ходити 133, rok był
na stolcu — рокъ ^пбы ^ппапоѣ 150/151, słońce się nad przyrodzenie
pod pełnią zăcmiło — сѣнце сѣ ^дна ^дприрожѣмъ ^ткшико ^тзатмило 43,
Padł na nos proŕając odpuŕczenia — ^дпа ^дна ^дземлю ^ппроси ^пѡпѣщѣнѣ 108,
ktorą łaskę oni zową posoch — ^кпосохо ^ктомо ^кзвали 24, poczał
zasię *kościół y Rzeczpospolitą* ^пvpadł ^пnaprawiać, z nieprzyiacielmi
się poiednał — ^пцѣркы ^ппонаправѣ... з ^днепрѣѣтелы ^дсѣ ^дпойдѣналь 177.

V.

Закінчення.

Дати подані в рукописі, вказують, що походить він найскорше із кінця XVI ст. Як місце походження твору чи радше автора треба прийняти за проф. М. Возняком землі на південь і півд.-захід від Перемишля. Підтверджує це той факт, що в виборі хронікарських уступів автор присвячує спеціальну увагу перемиській землі. Ще більше промовляє за цим мова рукопису. Видно це з ознак: 1) здовжені *o*, *e* в замкнених складах - *o*, -*o* (5), 2) група *ir*, *yr* — *ry*-, *ly*- (7), 3) голосний *i* (10), 4) паляталізація приголосних (18), 5) група *di* (19), 6) група *zv* (20), 7) заміна *č* - *s* (21), 8) розсунення *n* (32), 9) орудник жін. роду одн. — *помочю* (34 г), 10) місцевик одн. чолов. роду (36 г), 11) закінчення -*ж* в ніякому роді (38), 12) 2. і 3. ос. sing. indic. praes. - *aš*, - *at* (52), 13) слівництво (84). Саме ці ознаки знаходяться ще нині в говорі галицьких Лемків та говорах бойківських на південь від Перемишля.

VI.

Тексти й фотографії.

Рукопис Бібліотеки Музею Чарторийських у Кракові,
ч. 1273.

(31) Євѣилъ речѣна е^{ст} ты^м слово^м греческы^м, пророкыни^м бо то не^{ст}
е^{ст} власноѣ ймѣ^н некѣспіѣ, єдно ѿ таѣмности бжїї речѣно та. Євѣилъ
ѣбо пѣшѣли^н вшико то єдно. выкладасѣ^т рада ѣбо волѣ бжїа, а то
и к^х тому^х справовало и мали^ж хю^т сръдечною кѣ^х бѣ^х. а числѣмъ
милѣвали, хотѣ и поганкѣ были. спарыи^х людѣ звали и мѣлѣре^с євѣилъ.
по греческѣ то єсть некѣспы^х которы^д сръцѣ бѣ прїѣли. а было такы^х
некѣспы^х перкѣи^х много оу^х поганъ. которыи^х давали ѿповѣди. и^хкото-
ри^х бѣ^хсескою^х справѣ. ѣко было оу^х дѣлѣоу. некѣспѣ на вѣрхѣ^х ѣмы
сѣдѣла^х людѣ ѿповѣдаючи. Некоторїи^х пѣ^х за часѣу^х пророковъ и моу-
жїи^х спы. были наоучены^х познаши бѣ правдивого. ѿколе^х и гѣ^х бѣ^х
давалъ дѣла^х пррческого. и писма^х спыи^х по собѣ^х зостаковали ѿ прїитию^х
хѣоу. и дѣцѣ^х мрїи. ѿ сѣдны^х дѣю. и ѿ^х йны, дрѣзїи^х сѣ та^х домы-
шлѣють и то мали ѿни^х с^х пррковъ^х жидоскы^х читаючи. а хотѣи^х бы^х
и та^х были. єднакѣ бы то было з^х дѣла^х спѣ а не с^х чорша. дрѣзїи^х
сѣ такѣ мѣлѣ. и бы то было по бжїи^х рѣдѣствѣ ѿ хрїіанъ на-
писано. а и^х причитано, ѣле то не може^х вышїи. ѣбо^хкѣмъ^х ма^хрко^х варто,
великого оу^хчѣна^х чѣкѣ^х погаскыи^х которыи^х быль на свѣтѣ^х добрѣ^х прѣкѣ^х
и^хкѣ^х іс хс (32) пришо то и^х выличѣ^х дѣсѣ^х оу^х лактакїа, а пише та и^х
римляне послали до грецїи, до живскы^ххъ греческы^х и латинскы^ххъ
мѣспѣ, мѣжѣ^х заныи^х и оу^хченныи. гавинїа. калерїа. и ѣкпалїа, и^х жибѣи^х
гдѣ колѣ^х найдоу^х сивилины^х книги^х вшикы^х переписали, а до римѣ^х при-
несли. та же оу^хчинили. пошто^х цѣса^х оу^хстави^х ѣбы^х до ты^х кни^х никто
не^х ходи^х токо^х тїи^х мѣживѣ^х которы^х на то^х кѣло^х выбрано єѣ. а поховано

и бѣло до единого мѣсца сѣго за бѣсѣ скаръбѣ, до златой алмарій.
 повелѣ бы поше кесарь ѡкѣмъ попалиши вѣики книгѣ вѣко ѡкро
 сивилины. Ергилій великий поѣта цесаскый, оупроси бы ледва то собѣ
 оу кесаря, ижъ до шы книгъ сивилины могъ ходити, таже знашо
 в сивилѣ кѣмѣ пошѣ спихи, и мой слова ѡстапенѣ правды соу,
 боудоу кѣчны, написа въ ѣвлогы (sic!) свои. Едно и ѡ томъ не ро-
 розѣмъ на шо то бѣло пррчство, приписа то полѣновѣ с похлѣ-
 ства, кды сѣ ѣмоу сѣнь солныъ оуроди, што не моло бѣти бо было
 никѣмъ и скоро оумрѣло. Але тоѣ пррчство спѣгло сѣ на хѣо
 прѣйтѣ, писали тѣ ѡ ни и инѣи людѣ оученѣи прѣ бѣжѣи рождѣствомъ
 ѣще іако ѣнѣи поѣта. гераклій калерій мажѣи проти катилинѣ и ины
 много, тоу може ѡбачити и шы рѣчѣи погани не могъ вымыслити
 ани жи, едно то бѣла колѣ бѣжѣи. гды ѡни не знали ани розоумѣли
 што сѣ имало дѣлѣти, а коли римляне спалисѣ хрѣтіанѣ, тѣды ѡба-
 чили вшикоу прадѣ оу свои кнѣга полнитѣ, то и межѣи лю іавѣнѣ
 поуспили, по хѣо рождѣствѣ тѣ и жаныи не могъ вымыслѣти,
 кды прѣты ѡ ни памѣ бѣкала.

(96) Коли колѣкѣ ѣсть выправа вѣйна тоурицѣка проти хрѣтіа-
 номъ вѣзвѣвши гетманѣ прѣнѣишеѣ рицѣствѣ свое до себе, оучини до
 ни рѣчѣ вѣ тошы слова, Завжды е то йма и маю оу себе мой милыи
 рицѣре, и тошы паньспѣка которы мой прѣдѣковѣ с вами восполокъ
 рицѣрскы ѡбываѣ доставалии. абы и сполоу с вами дрѣжалѣ ѡ кото-
 рыи не меншей сѣ мнѣ слоушно стараши, едно іако и ва вами свѣчоу
 и ѣсте не йнакшѣи повагы были оу мене, едно іако и ѣ оу ва, кото-
 рыи е не толко са собѣ жиль аѣо живоу на свѣтѣ, але и ва вшит-
 кымъ іако и ваши потоко, дѣлѣ которы ѣ всѣкыи невѣжасносѣи по-
 ймока завжды, та и за божѣѣю помощѣю, гдѣ конѣ мой копыто по-

не оумѣю. слоуы шоко коюю а не оучинико. жаной справы коѣнной не
 ймають ани ремесла оумѣю. конѣ толоко до шокъ ховають, хотѣ ли
 мѣти добрый конѣ кж рицеской потрекѣ. мѣситъ го ѿ на набы7н.
 непрѣпайкы голодови. зѣмна, горяча и працы примово. еше по себе
 плюгавѣть, з нечѣстами вѣдѣ, кысоко сѣдають и лѣгаю, горячо
 идѣ, а зимно коюють, а въ ва наймилше рицеско. такового на-
 логоу нѣмашъ, живота и ранъ собѣ не кажитѣ, мало спитѣ бо безъ
 подышокъ, рожноу рѣчу сѣ выховаѣте, нечѣстности выпрѣкаѣте.
 земаѣ ва спѣ лакица и ложе, ничѣ такъ оу ва пѣвердоу, проуного
 шѣко шѣобы сѣ ка за легко и лацно не здало, та и с того звѣчаю
 цношавого не толоко быс7ѣ сѣ ймали коу боѣтѣ, а и не помышлѣ-
 те, нехайже та прѣйдоу к на мовнѣ хрѣтѣне кысварѣ на на црѣво
 грескоу, давно сѣ на 7ѣ брали. але и неспоро. повно памѣтають вар-
 неньскѣу бѣтѣоу аѣо василѣйскоуѣ, але ѿни хотѣ и спрашѣ бѣтѣоу,
 пѣша сѣ сквойми покѣстѣми. ѿмовляю своѣ заѣю справѣ мовѣчи.
 неровно на бѣло, то на зралѣ принаѣли поуѣрци. прѣ незгодоу королевѣ
 поуѣрци вѣзѣли црѣво. пришли на на безвѣсти а не мовѣ, што прав-
 дѣ пристѣи и бѣ с ты людѣ естѣ, прото повно мо ймаю. вѣрѣте
 ми мой наймилшѣи рицѣре. змѣнѣ оумыслѣ смѣшнѣи калѣчници. досѣ
 оу ни выгранѣ кды побѣуди на себе непрѣпѣлѣ. бо и дома з собою
 мають што чинишѣи. оу ни кожды хочѣть пѣно быти. а слѣхати
 жаднѣи рѣдко бы спокое было кнѣжатѣко. едѣно з собою калѣчѣ кѣзе.
 помози ты мѣ дѣи а ѣа тоѣѣ заура, ѿ власное сѣ бѣлѣше стараю
 нѣли ѿ посполипоуѣу рѣчѣ. хѣлѣпки соу. свѣрѣли, кѣ пракѣ оупорни,
 длѣгѣи ѿволоки ймаю на рѣчники своѣ добра прѣ (99) кладаю. рицѣ-
 ский чѣкъ низѣ. ремѣсини низѣ не вѣдоу годносѣи. едѣно вѣдоу ма-
 етѣности оу ни зацѣность. а што горшоуѣ, послѣшѣнѣствѣ жанѣѣ. на

копоро^м вшика^т справа^т рицѣрська^т залежи. с того некарность. за пы^м
мордестко^р, забѣниѣ, квалпы^и. злодѣства и много рѣчій^х злы^т маю.
оуспѣи^л пою^т собѣ^т чинѣ^т хвалѣ^и а не роукою. але сѣ^х и не бойте^н хопѣ^н
бы и ша^к было. смѣйшесѣ^т з ихъ^ж справы. Быдѣчи^ж то и чого^м и не^с
доспаѣ. по кѣ^т дома^т маѣте^д погоспоѣ. нато^д само мѣсце^л моцноѣ^т ва
кѣды^т ѡборони, боудѣ^т и попо^м жѣ^л своѣго замыслѣ. не зыйде^т вамъ
ни^м нато^т, соу^с конѣ^д жикино, лю^ж моуиий, зѣроѣ^к и вшино^к достапо^к:

(182) прѣтѣ^сни^с книги^с кроникѣ^и свѣта^и івана^и шлейдана^и ѡ^и поста-
новѣ^ини^и цѣ^ирки^и хртіаньско^ии^и и рѣчипосполито^и роздѣлѣ^ини^и прѣкоѣ:

Лѣвѣ^х папѣжѣ^х і римьскыи^х. З'домѣ^т княжати^х медіцѣньскы^х з фло-
ренцій^х. розослалѣ^с листы^х по вшикы^с цртва^х хртіаньскы^х на ѡпоуцѣ^хни^х
грѣхо^х вшикы^х. ѡбѣцуючи^х кождомѣ^х вѣчноѣ^ж збавѣ^лни^ж пропо^ж кото-
рыи^м сѣ^м к ни^м оутикоути^ж з ѡфѣроѣ^л пѣ^жни^жноѣ. посла^ж пѣ^ж к той^ж рѣчи^ж
поборцѣ^ж з скринѣ^жми. до кождо^жи зѣмѣ^ж з особи^ж, зѣлаѣа^ж до нѣмѣ^жцѣ.
а^ж листы^ж люде^ж оуказокали^ж, на которы^ж было^ж выписано. бы^ж кто най-
болий^ж грѣ^ж ма^ж боудѣ^ж ѣмоу^ж пропо^ж ѡпшчино, и прочѣ^ж. былѣ^ж на то^жмъ^ж
ча^ж оу^ж вишѣмѣ^жбѣ^ж мѣстѣ^ж ма^жрцины^ж люте^ж докто^ж в' писмѣ^ж сѣ^жтомъ, каз-
нодѣ^жмъ закона^ж аѣгоуспиноѣ^ж, которыи^ж іакъ^ж оуви^ждѣ^жлѣ^ж лю^ж посполитыи^ж
и сѣ^ж к' тымъ^ж ѡпшесто^ж ѡвѣрноу^жлѣ, а до скринѣ^ж много^ж пѣ^жни^жзѣи^ж на-
клали. ѡпшестивши^ж слово^ж божіѣ^ж (183) оу^жпомина^ж и на казанію^ж. абы^ж
собѣ^ж лѣише^ж починали, а на то^жмъ^ж крамы^ж не накладалѣи^ж, могоу^жчи то на
што^ж по^жтребнѣи^жшого^ж ѡвѣрноу^жли (sic!) было то^ж а^ж аѣ^жфѣ^жзі. абы^ж то^жмоу^ж рѣ^ж
з^ж бо^жли^ж по^жжитко^ж оу^жчинилѣ, писалѣ^ж до архіѣппа^ж могоу^жтиско^жго. іакъ^ж
пѣи^ж ка^жзнодѣ^жи^ж ристѣи^ж зѣ^жводѣ, словкѣ^ж и листы^ж пошѣ^жвѣржаю^ж посла^ж пѣ^ж
и^ж тѣмъ^жкѣ, то^ж ѣ^ж заложѣ^жни^ж рѣчи^ж на до^жводѣ. поспо^жлѣ з^ж листы^ж которы^ж
было^ж число^ж ѣѣ^ж на то^ж ѣмоу^ж архіѣппѣ^ж ни^ж не ѡ^жписа. по^жто^ж скоро^ж іѣ^ж
мни^ж тѣ^жкали^ж і^ж франфортѣ^ж. иныи^ж тѣ^жмы^ж лю^жтро^жвы^ж про^жти^жны^ж розѣ^жсла^жвѣ^жни^ж

а кды і мало прійти кс гаданю оу випискѣ, іако собѣ рекли, не была
никто ѿ текиліа кс ѿпоеѣди. Темы лютровѣ вшиці з расѣми
читали. которыи поѣ люте ширѣи з доводо росписа, а посла най-
прѣвѣи еронимови епоу брадевоурскомѣ оу которого епѣи бы посла
тѣ ѿапови споупикѣви. просѣчи абы то папѣжови послали і са тѣ
люте писалъ до апа папѣжа, іако тѣи послове ёго зводѣть люди
свои казанѣ, проти правдѣ і словоу божѣмоу чинѣчи, ласкѣ
ѿказѣчи на шлѣкѣ папѣзкѣи, просѣчи тѣ, и бы ёсли бы што ѿ ню
ислѣшного повѣдали. абы и кѣри не давалъ. Поѣ ѿванъ ёккѣи до-
кѣ писма сѣго. писалъ і выдалъ на аленость великѣи рѣчи проти
лютровѣ темѣмъ. ѿписалъ ёмоу лютерѣ, и ты пишешъ не ведѣгъ
писма сѣго. але с ны і жѣкоѣскѣ гаданѣ ниченоѣ. По ёкѣоуѣ ѿбо-
риль сѣ (sic!) нанѣ мни селѣвѣстрѣ каѣемисѣрь папѣзкого дворѣ.
і писалъ проти ёмоу темѣи свои мовѣчи. ёли ми поѣи выведѣ,
напишѣ ёмѣ тѣрѣдѣи люте ёмѣ ѿписалъ, и поѣи свои кинѣи соу
ѿ вѣса надѣванѣи матѣмѣ вѣчны і поѣварю великоѣ. з блѣзѣи
проти сѣоу вѣжѣи. ёсли папѣжѣ і кардыналі на тоѣ зѣоѣ писанѣ
призѣолю. бы воупѣкѣи ри ёсть сполицѣ аѣтихристѣи. Писа тѣ
і дрѣгѣи (184) мни іако ѿгѣстра проти ёмѣ поѣдѣчи на папѣжѣ.
люте ёго писанѣ к сѣмѣ ѿбѣрѣнѣль. писанѣ свои и ни не ѿмѣѣтъ.
Мѣимѣиіа цѣса зложѣ сѣимѣ великѣи в аѣшпѣркѣ на которѣи тѣ
ле папѣ посла своѣго послѣ ѿомѣ каѣѣтана кардынала, на которѣмъ
сѣимѣ были вшици ёлѣкторѣи. радили ѿколо ѿборѣи проти поѣр-
кѣ. Мѣимѣиіа кды сѣ доѣдѣ ѿ лютровѣ писаню. писалъ до апа
папѣжа, абы в ча томѣ завѣ бы сѣ то далѣ не розмагалѣ, бо в по
ѣколивѣи мѣшканѣ. селѣвѣстрѣ повѣль папѣжѣ на лютрѣ. с тои при-
чинѣи поѣка го папѣ до рѣма. по виноѣ. ёсли бы не станоу. к томоу

бѣспѣны. бѣдина абыі ской владѣі ѿклика што писа. дрсгаа авкї боа-
ше не писа.

Шл. 6.

Годна величаня на свѣтѣ
боудѣ дѣца къ младомѣ / лѣтѣ.
зна все гоность боудѣ мѣти,
црѣ в рѣка / пѣстоватї.
котремоу принесоу дарї.
при црѣ / пакни вѣрї.
поклонъ и чть ёмоу даючі.
прѣ дѣа / стго знаючі.
гдѣ кождѣ створѣнъ ёго.
боудѣ сѣ весели с того.

Дрібне письмо довкруги тексту на стор. 134 - 135.

Шл.

Оуслышаша ѿ герда и рѣстоу
(sic!) тако лѣвардѣ ѿ смрти ка-
зімирово. ишли до рѣскы краи
и звоевали володымѣскыи краинѣ.
а кды до замкоу припѣгнѣли
петра піѣрскыи з лѣчинкой землѣ
про боязнь пода и замо не има-
ючи квалѣтѣ нїединого. та кра-
сны замо сказали. Которо ёще
бы казими трохы не добѣдова.

В. III. 133.

Sybilla Chirniká álbo Chimerya.

Będzie pánna w młodym lecie /
Godna wielbienia ná świecie.
Z nas wszech godność będzie [miała /
Krola w ręku piastowała.
Ktoremu przyniosą dary /
Trzey krolowie pełni wiary.
Chwałę y cześć iemu daiąc /
Przez Duchá świętego znaiąc.
Gdzye każde stworzenie iego,
Będzie się weselić s tego.

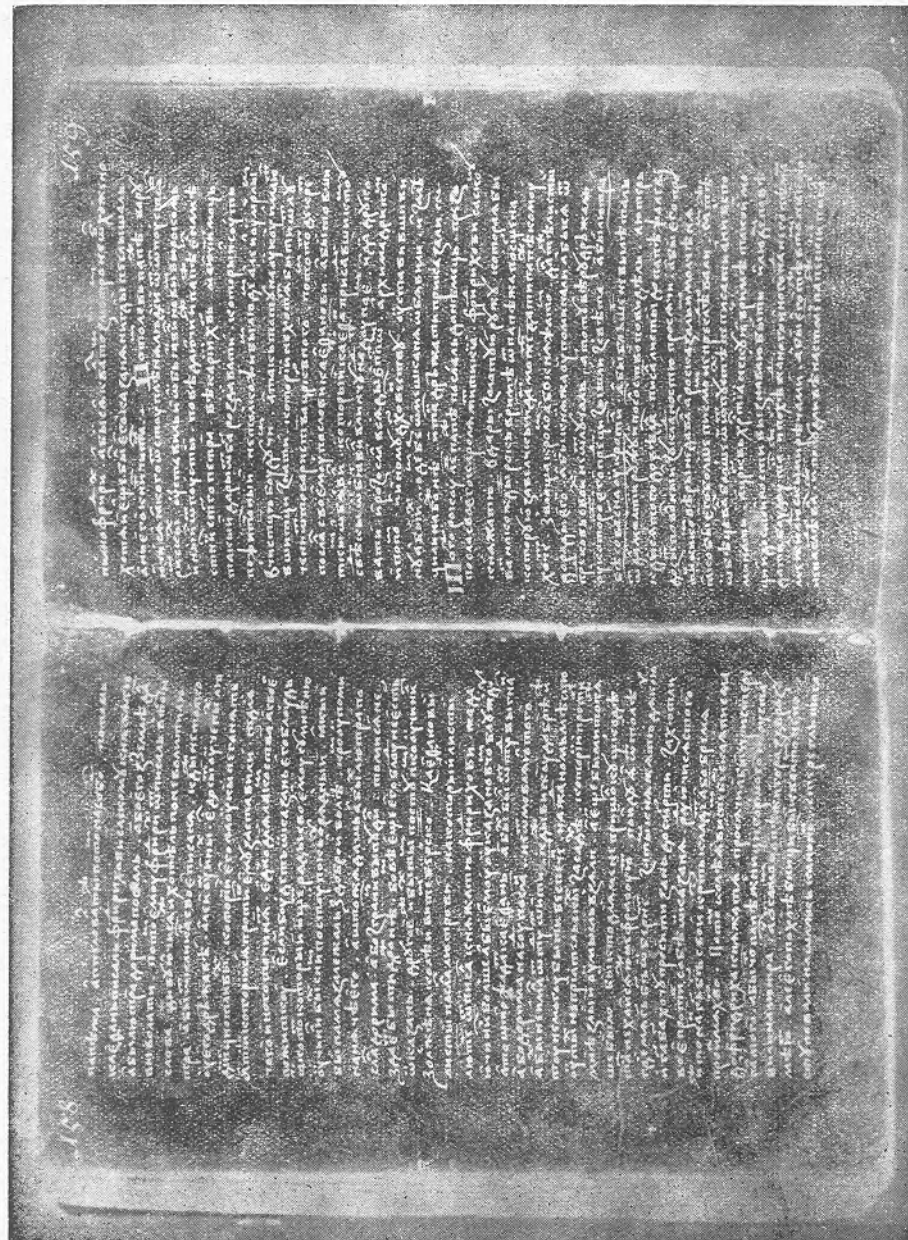
Б. III. 376 v.

Księgi Osme O Polskim Kro-
lestwie.

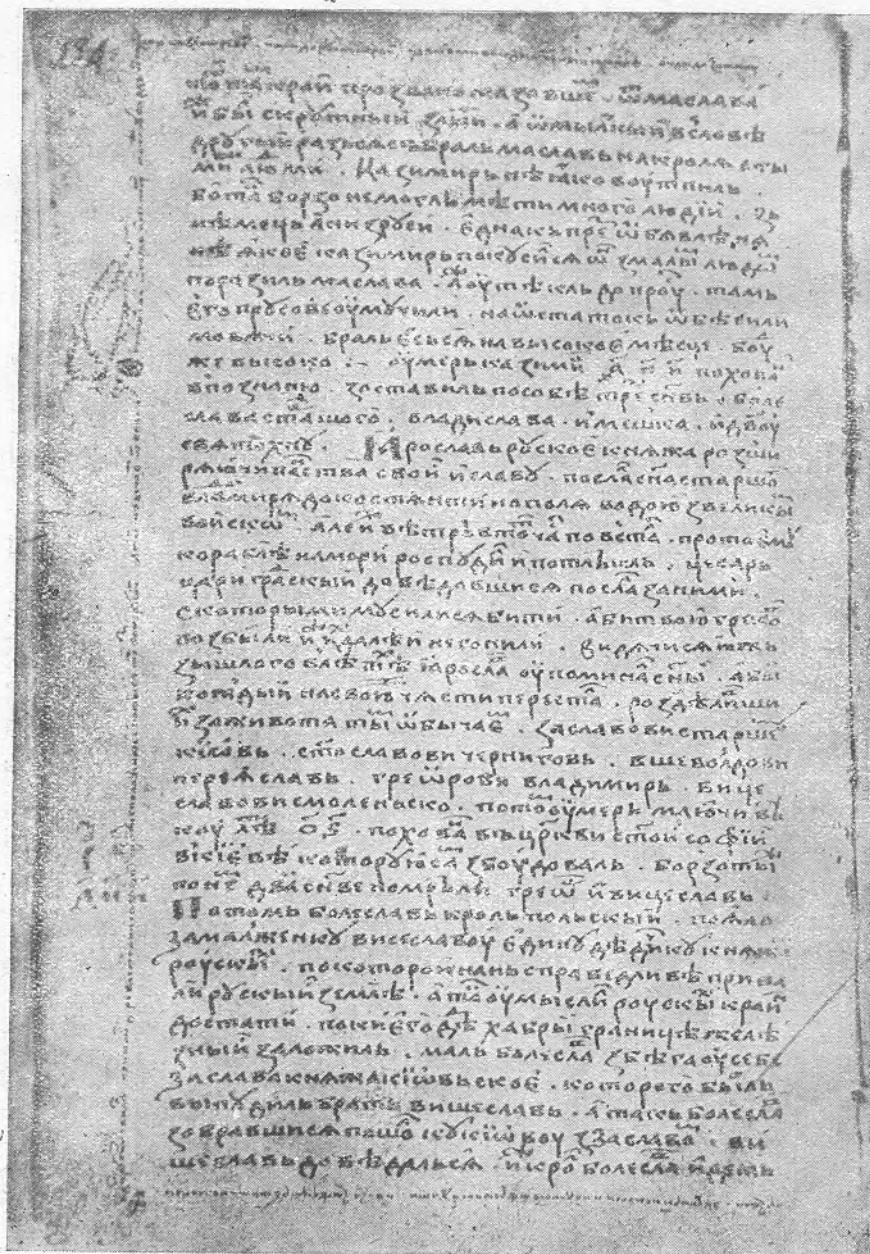
Vslyšawšy Olgierd y Kieystut /
takież Lubard Książęta Litewskie
śmierć Kaźimierzowę / wciągnęli
do ruskich kráin / zwoiowali włó-
dźmierski kray. A gdy do zamku
przyciągli / Piotrás Thurski z Łę-
czyckey zyemie dla boiaźni pod-
dał im zamek / nie mając gwałtu
żadnego / Thám sláchetny za-
mek skázili / którego ieścze był
Kaźimierz trochy nie domuował.

потом любекѣмъ зѣлю ковали а
 прини до сѣдомиской зѣлкѣ
 которо чинили великѣи шкоды
 пре мѣ и ѿгѣ. Костѣ сѣго крижа
 на лысо горѣкѣ вышпили и древо
 крижа сѣго ѿзали. с которы
 не могли ни единою мѣрою вы-
 ѣхати. и воза з мѣсца рѣшати
 не могли. а еди рѣси повидѣ.
 помы то древа сѣго на своє
 мѣсце не положите помы сѣ то
 во не рѣши. и ты ѿбычае ѿслали
 ѿпѣ древо сѣго крижа на свое
 мѣсце пре караболѣ симахѣса.

Potym Lubelską ziemię woiowa-
 li / aż przyśli do Sandomierskiej
 ziemie / w ktorej czynili wielkie
 škody przez miecz y ogień / Koś-
 ciol S. Krzyża ná łysej gorze
 wylupili / y drzewo Krzyża S.
 wzyęli / s którym nie mogli żad-
 ną miarą wiechać / bo woza z
 miejsca nie można rużyć / aż
 ieden Rusin powiedział / Poki
 thego drzewa Świętego na swe
 miejsce nie doslecie / poty się
 ten woz nie ruży. A tym oby-
 czaiem odesłali zasię drzewo
 Krzyża S. na swe miejsce przez
 Kárábolę Polaká który był od
 nich poiman. Potym się Litwá
 rużyła i wyšla cáło z plonem.

Поменшена відбитка (негатив) рукопису, стор. 158-159.

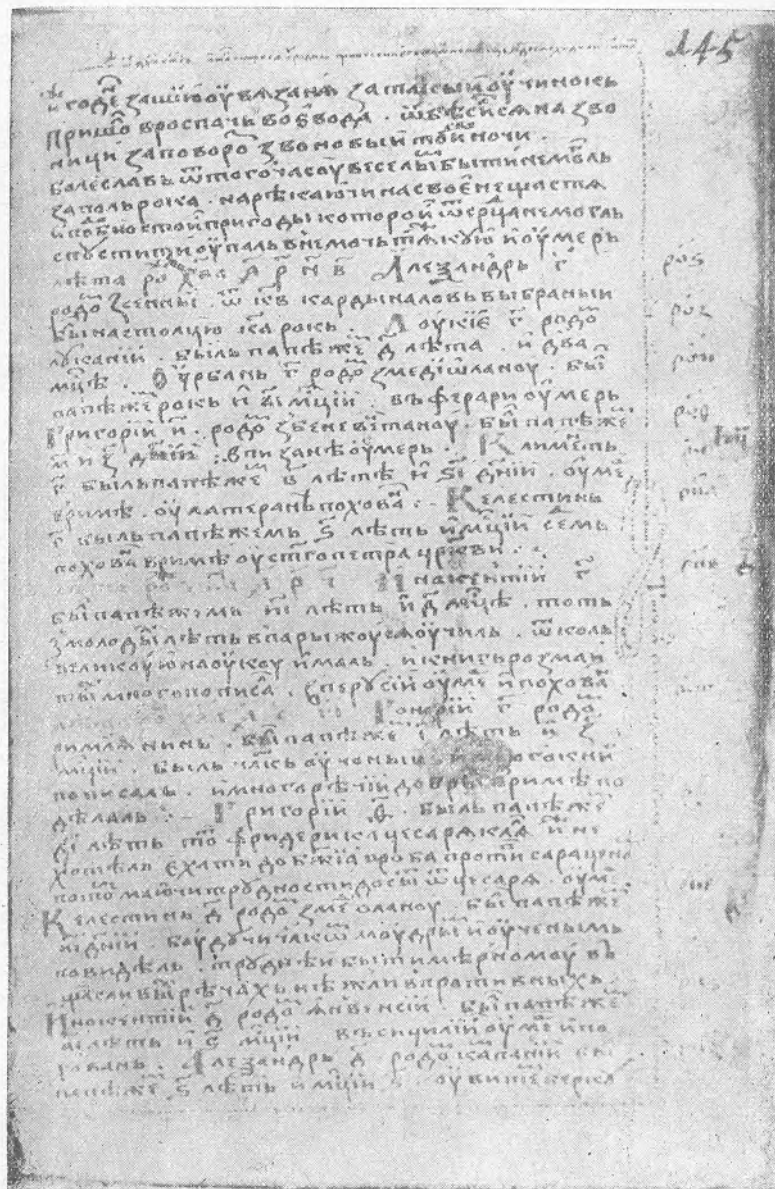
Позитив, стор. 134., децю побільшений, з дрібним написом на маргінесі.

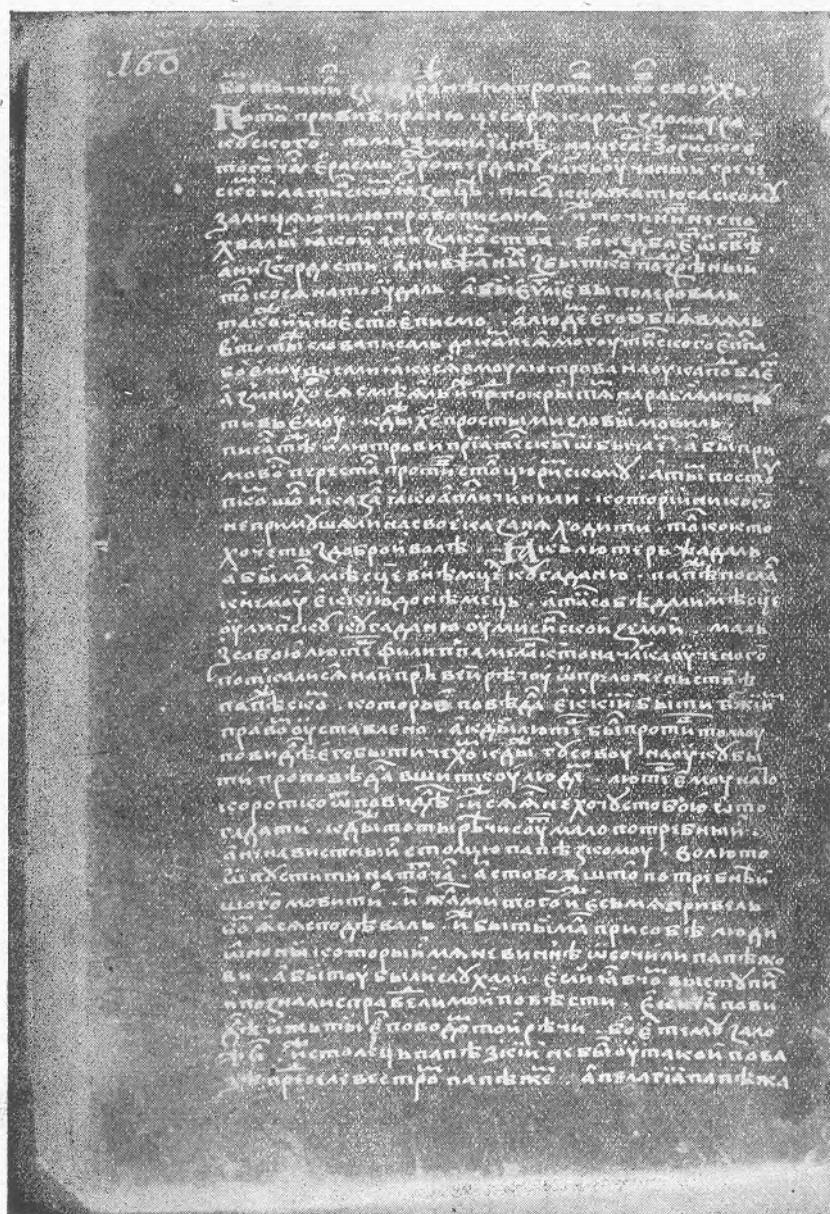
[illegible]

[illegible]

Така сама сторінка ркп. 144, природна величина.

Така сама сторінка ркп. 145, природна величина.

Негатив стор. 160, природна величина рукопису.

Така сама сторінка ркп. 161.

VII.

Résumé.

Le manuscrit N° 1273 de la bibliothèque du musée de Czartoryski à Cracovie est un petit volume (15·2 × 9·5 cm.) de 220 pages. Ecriture: petit »nibyctab« lisible, sans ornements, aux rares ligatures.

Désigné dans le catalogue de cette bibliothèque sous le titre «Kronika Slejdana» («La Chronique de Slejdan»), il contient une traduction d'extraits choisis de la Chronique polonaise du XVI siècle de Martin Bielski ainsi que d'une lettre d'Ignace Potiy, appelée »Union«. Le choix de ces extraits (le quatrième empire romain, les oracles sibyllins, la naissance et la vie de Jésus-Christ, l'oeuvre des apôtres, l'histoire des Slaves et des terres ukrainiennes, en premier lieu de la province Przemyśl, dissertation sur les qualités et les défauts de la noblesse, l'histoire de la Réformation et de la réforme du calendrier) indique que ce recueil, empreint de l'esprit polémique du XVII et XVIII siècle, était destiné à servir de lecture aux masses populaires.

Deux feuilles du manuscrit, contenant un morceau des livres d'Esdras ainsi que quelques extraits des oeuvres morales des Pères de l'Eglise, font partie de la collection ayant appartenu à l'écrivain Ivan Franko.

La dernière feuille du manuscrit porte quelques notes de date plus récente, faites pour la plupart par un certain Pierre Koss, propriétaire du code en 1735.

Le langage du manuscrit, uniforme dans toutes ses parties et représentant en général le type du langage littéraire de l'époque, accuse pourtant certains traits de dialectes montagnards situés au sud de Przemyśl.

En voici les traits les plus importants. En phonétique, *ō*, *ē* allongés dans les syllabes fermées se changent en *u*, *iū*; l'apparition de l'*e* euphonique dans un groupe de consonnes; la confusion de *u*, *u*, *v*, comme conséquence de l'euphonie; palatalisation de *c*, *č*, *š*, *ž*, *šč*, *t*, *d*, *n*, *r*, *l*; assimilation, dissimilation, contraction, disparition et intercalation fréquentes de consonnes. Dans la déclinaison des substantifs, la confusion des bases marque une phase de la langue, préparant l'état de choses que nous trouvons

aujourd'hui dans l'ukrainien littéraire et dans les dialectes montagnards du Sud-Ouest. Traits caractéristiques de la conjugaison : disparition fréquente de la terminaison de la 3. p. sing. prés. *tb* (*tb*) et contraction de *-aieš* en *-aš* (2 p. sing. prés.) et de *-aiet* en *-at* (3 p. sing. prés.). — Le manuscrit contient une quantité de mots empruntés aux langues étrangères permettant d'étudier les lois de leurs transformations phonétiques et morphologiques.

Les lieux désignés dans le manuscrit et les particularités de la langue permettent de soutenir la thèse que le manuscrit en question a été rédigé vers la fin du XVI siècle, au sud-ouest de Przemyśl.

L'auteur du manuscrit était soit un prêtre, soit un laïque rapproché des milieux ecclésiastiques. C'est un polémiste, pourtant libre des excès de fanatisme.

Важніші друкарські похибки.

Стор.	рядок	надруковано:	має бути:
3	3 з долу	взаїмні	взаємні
4	6 »	Чарторийськиху	Чарторийських у
7	17 з гори	студії	студій
»	1 »	т ^в Петро ^в Косо ^в	т ^в Петро ^в Косо ^в
9	5 »	перекадач	перекладач
»	14 з долу	хроніки	інших хронік
10	2 »	(і е, е)	(і, е, ^в іе)
11	12 з гори	б ^в р ^в х ^в та ^т	б ^в р ^в х ^в та ^т
»	17 »	відбились	відбились
»	20 »	о (= ъ)	о (≤ ъ)
»	2 з долу	не	не
12	11 з гори	здовжені о ^в е	здовжені ^в о, ^в е
»	13 »	^в е ≥ і - у ю	^в е ≥ іу - ю
13	8 »	przywiodł	przywiodł
17	Замітка 1)	займеників пап ^в жови	займенників (і в іменнику [пап ^в жови]
18	11 з гори	б ^в р ^в х ^в та ^т	б ^в р ^в х ^в та ^т
19	11 з долу	х ^в ош ^в а ^т	х ^в ош ^в а ^т
22	9 з гори	brzuchy	(brzuchy)
»	11 »	сп ^в д ^в ш ^в ню ^в б	сп ^в д ^в ш ^в ню ^в б
»	16 з долу	wyieźdżało	wyieźdżało
»	»	wieźdżał	wieźdżał
»	15 »	kdy	gdy
»	1 »	spodziwieniem	s podziwieniem
23	10 з гори	сп ^в р ^в д ^в но ^в стю	с тр ^в д ^в но ^в стю
»	8 з долу	што	што
»	4 »	Дисиміляція рідка,	Дисиміляція приголосних
24	4 з гори	miejsu	miejsu [рідка,
»	13 з долу	лучається	трапляється
25	15 з гори	тажч ^в	тажч ^в
»	18 »	а)	а) наголовок м. б. товстим
»	6 з долу	Hizmaelskiej	Hizmaelskiej [друком
26	11 з гори	35)	35a)
»	4 з долу	poswaru	s poswaru
27	10 з гори	м ^в сн ^в с ^в л ^в ав ^в ови	м ^в сн ^в с ^в л ^в ав ^в ови
28	11 »	wysłzeli	vsłyszeli
29	5 з долу	kościelich	kościelich
»	11 з гори	пап ^в ж ^в ни ^в к ^в	пап ^в ж ^в ни ^в к ^в
31	7 »	(ku wąpieniu	(ku wąpieniu)
»	12 з долу	В.	β)
33	10 з гори	з)	γ)
34	3 »	б)	δ)
35	1 »	є.	ε)
38	20 »	до гасін	викинути.
»	23 »	О ^в ѣ ^в ст ^в и	О ^в ѣ ^в ст ^в и
39	1 з долу	krolow	krolow
41	3 »	звук в	звук b
42	4 з гори	Пригосний	Приголосний)
44	9 »		додати златон ^в д ^в мар ^в ін 32
46	5 з долу	пыш ^в а ^т	пыш ^в а ^т
47	4 з гори	śmiecią	śmiercią

ЗМІСТ.

Сторона

Сторона

І. ВСТУП.

1. Переклади Хроніки М. Бельсько-го на східно-словянські мови	3	3. Зміст рукопису	5
2. Палеографічний опис рукопису ч. 1273 Музею Чарторийських у Кракові	4	4. Уклад і зміст переложених місць польської хроніки	8

ІІ. МОВА Т. ЗВ. ШЛЕЙДАНА.

Правопис. 1. Правописні знаки	10
2. Правописні правила	10

А. ЗВУЧНЯ

3. Глухі	11
4. Повноголос	12
5. Здовжені $\bar{o}$, $\bar{e}$	12
6. Позірна вокалізація зміцнених глухих	13
7. Група ig , ug	13
8. Голосний a	13
9. Заміна $o - u$	13
10. Голосний i	14
11. Перехід $ie \geq o$	17
12. Перехід $лябіалізованого e \geq o$	17
13. Змішання $i - u$	17
14. Перехід $i \geq i$	18
15. Перехід $\bar{y} + i \geq y$ (y)	19
16. Стягнення голосних	19
17. Заміна $u - u - v$	19
18. Паляталізація приголосних	20
19. Група di	22
21. Заміна $\check{c} - c$	22
22. Звук g	22
23. Епентетичне l	22
24. Змішання $s - z$ у приростках $s\bar{y} - iz\bar{y}$	23
25. Уподібнення приголосних	23
26. Днсиміляція приголосних	23

27. Зник приголосних	23
28. Випад t, d	24
29. Випад v (u)	24
30. Випад n	24
31. Поява приголосних	24
32. Розсунення n	25
33. Переставка приголосних	25
34. Заміна $\check{s} - \check{s}\check{c}$	25

В. МОРФОЛЬОГІЯ

а) Іменники

Жіночий рід

35. Одина. а) називний, б) родовий, в) давальний, г) орудний	25
35а. Множина. а) знахідний-називний, б) родовий, в) давальний, г) орудний, г) місцевий	26
36. Чоловічий і ніякий рід. Одина. а) родовий б) давальний, в) знахідний, г) орудний, г) місцевий	26
37. Множина. а) називний, б) знахідний, в) родовий, г) давальний, г) орудний, д) місцевий	28
38. Закінчення $-a$ ($-ia \leq *-iie$) в ніякому роді	30
39. Основи консонантичні	31
40. Двійне число	31

	Сторона		Сторона
β) Прикметники та займенники і числівники з прикметниковою відмінною		48. Порядкові	34
41. Відміна та перегляд закінчень прикметників	31	49. Неозначені	34
42. Замітніші форми іменникової відміни	33	ε) Дієслово	35
γ) Займенники		50. Дієіменник	35
43. Особовий та зворотний	33	51. 3. ос. однини теперішн. часу	35
44. Вказовий	33	52. Стягнені форми 2. і 3. ос. ind. praes.	35
45. Питайний і відносний	33	53. Минулий час	36
46. Інші замітніші форми займенникові	33	54. Спосіб можливий і намір. речення	36
δ) Числівники		С) НЕВІДМІННІ ЧАСТИНИ МОВИ	
47. Головні	34	55. Прийменники	36
		56. Прислівники	37
		57. Сполучники	37

III. ЧУЖІ СЛОВА

α) Звучня		70. Звук ь	41
58. Прейотовані голосні іа, ію, іу	38	71. Звук с	41
59. Початкове е-	38	72. Латинський та грецький звук s	41
60. Взаємна виміна е - а	38	73. Приголосний l	42
61. Виміна а - о	38	74. Грецький звук ϕ і латинський t	42
62. Виміна о - у	38	75. Польське s	42
63. Виміна е - і (у) (и - н)	39	76. Коротка вимова приголосних	42
64. Виміна 'о - 'е	39	77. Подвоєння приголосних	43
65. Дифтонги au, eu	39	78. Поява й випад приголосних	43
66. Заміна ф - в	39	79. Переставка приголосних	44
67. Чужі g, h на початку і в середині слова	39	80. Дисиміляція у віддалі	44
68. Українська вимова чужого g	40	81. Подобиці з фонетики	44
69. Придинове h	41	β) Імена власні	
		82. Переклад імен власних і назв	44

IV. ТЕХНІКА ПЕРЕКЛАДУ.

83. Перепис і фонетичний переклад слів	45	88. Перепис чужих фраз	49
84. Слова з іншою основою	46	89. Пропущення пояснень фраз	49
85. Імена власні та прізвища	47	90. Пропущення частини речення	49
86. Слова зближені до духа на-родньої мови	48	91. Пояснювальний додаток до польського тексту	50
87. Переклад цитатів	48	92. Зміст довшого речення	50
		93. Зміни у фразеології	51

V. Закінчення	51
VI. Тексти й фотографії	52
VII. Résumé	68

Travaux de l'Institut Scientifique Ukrainien.

- Volume I. Série statistique, livraison 1. La population ukrainienne de l'U. R. S. S. Études de T. Olesievitch, O. Pytel, V. Sadovski et O. Tchubenko. Prix zł. 6.
- Volume II. Série statistique, livraison 2. Tableaux statistiques de la population ukrainienne de l'U. R. S. S. d'après le recensement du 17 décembre 1926. Prix zł. 20.
- Volume III. Série économique, livraison 1. E. Glovinski, K. Macievitch, V. Sadovski. Les problèmes contemporains de l'économie de l'Ukraine. Prix zł. 6.
- Volume IV. Série philologique, livraison 1. Constantin Tchekhovytych, docteur ès lettres. Alexandre Potebnia, philosophe-linguiste ukrainien. Prix zł. 6.
- Volume V. Série de droit, livraison 1. Prof. A. Lotocki. Les sources ukrainiennes du droit ecclésiastique. Prix zł. 12.
- Volume VI. Série de mémoires, livraison 1. A. Lotocki. Notes et souvenirs. I partie. Prix zł. 8.
- Volume VII. Série économique, livraison 2. V. Sadovski. Le travail en Ukraine Soviétique. Prix zł. 6.
- Volume VIII. Série de mémoires, livraison 2. Mémoires. L. Wasilewski, M. Galine, S. Stempowski, A. Toptchybachy, Tabouis. Prix zł. 6.
- Volume IX. Série de manuels, livraison 1. Prof. D. Dorochenko. Esquisses de l'histoire ukrainienne. Vol. I (jusqu'à la moitié du XVII siècle). Prix zł. 8.
- Volume X. Série philologique, livraison 2. Dr. Nicolas Pouchkar. La plus récente palatalisation des consonnes dans la langue ukrainienne. Prix zł. 5.
- Volume XI. Série économique, livraison 3. I. Ivasiuk. La coopération de crédit en Ukraine. Prix zł. 5.
- Volume XII. Série de mémoires, livraison 3. A. Lotocki. Notes et Souvenirs. II partie. Prix zł. 15.
- Volume XIII. Série historique, livraison 1. A. Docenko. La campagne d'hiver de 1920. Prix zł. 15.
- Volume XIV. Série philologique, livraison 3. Ivan Zilynski. Carte des dialectes ukrainiens avec explications. Prix zł. 250.
- Volume XV. Série historique, livraison 2. La guerre ukrainienne de 1920 contre Moscou I partie. Documents de l'Etat-Major de l'Armée de la République Démocratique Ukrainienne, publiés sous la direction du général V. Salski par le général P. Chandroucq. Prix zł. 15.
- Volume XVI. Série de droit, livraison 2. Prof. A. Lotocki. L'Autocéphalie. Volume I. Prix zł. 8.
- Volume XVII. Série historique, livraison 3. Le Journal de l'hetman Orlik avec notes et commentaires de Jean de Tokary Tokarzewski Karaszewicz. Prix zł. 6.
- Volume XVIII. Série de manuels, livraison 2. Prof. D. Dorochenko. Esquisses de l'histoire ukrainienne. Vol. II. Prix zł. 12.
- Volume XIX. Série de droit, livraison 3. Prof. A. Yakovliv. Les traités moscovito-ukrainiens aux XVII — XVIII siècles. Prix zł. 8.
- Volume XX. Série économique, livraison 4. Prof. ing. I. Chovheniv. Economie hydraulique en Ukraine, dans le bassin du Dnieper. Prix zł. 4.
- Volume XXI. Série des mémoires, livraison 4. A. Lotocki. Notes et souvenirs. III partie. Prix zł. 15.
- Volume XXII. Série pédagogique, livraison 1. S. Siropolko. L'instruction publique en Ukraine Soviétique. Prix 10.
- Volume XXIII. Série économique, livraison 5. Prof. V. Ivanys. Utilisation des forces de la nature dans l'économie de l'Ukraine et du Caucase du Nord. Prix zł. 5.
- Volume XXIV. Série philosophique, livraison 1. Prof. D. Tchyževskij. La philosophie de Grégoire Skovoroda. Prix zł. 8.
- Volume XXV. Série d'histoire de la littérature, livraison 1. E. Smal-Stocki. T. Chevchenko. Interprétations. Prix zł. 10.
- Volume XXVI. Série économique, livraison 6. V. Sadovski. La main-d'œuvre agricole en Ukraine. Prix zł. 8.
- Volume XXVII. Série économique, livraison 7. B. Ivanicki. Les forêts et l'économie forestière en Ukraine. Volume II (paraîtra prochainement).
- Volume XXVIII. Série spéciale: Travaux de la Commission d'études des questions polono-ukrainiennes, livraison 1. Leon Wasilewski. La question ukrainienne comme problème international (en langue polonaise). Prix zł. 5.
- Volume XXIX. Série philologique, livraison 4. Basile Lev, docteur ès lettres. Une traduction ukrainienne de la chronique polonaise de Martin Bielski.

Varsovie, Służewska 7, m. 4.

Праці Українського Наукового Інституту.

- Том I. Серія статистична, книга 1. Українська людність ССРСР. Розвідки Т. Олесеви́ча, О. Інтеля, В. Садовського і О. Чубенка. Ціна зол. 6.
- Том II. Серія статистична, книга 2. Тиміш Олесеви́ч. Статистичні таблиці українського населення ССРСР. за переписом 17 грудня 1926 року. Ціна 20 зол.
- Том III. Серія економічна, книга 1. Є. Гловінський, К. Мацієвич, В. Садовський. Сучасні проблеми економіки України. Ціна 6 зол.
- Том IV. Серія філільогічна, книга 1. Д-р Константин Чехови́ч. Олександр Потебня. Український мислитель-лінгвіст. Ціна 6 зол.
- Том V. Серія правни́ча, книга 1. Проф. О. Лотоцький. Українські джерела церковного права. Ціна 12 зол.
- Том VI. Серія мемуарів, книга 1. О. Лотоцький. Сторінки минулого. Частина перша. Ціна 8 зол.
- Том VII. Серія економічна, книга 2. В. Садовський. Праця в УСРСР. Ціна 6 зол.
- Том VIII. Серія мемуарів, книга 2. Л. Васілевський, М. Галін, С. Стемповський, А. Топчибаши, Табуї. Спогади. Ціна 6 зол.
- Том IX. Серія підручників, книга 1. Проф. Д. Дорошенко. Нарис історії України Том I. (до половини XVII ст.) Ціна 8 зол.
- Том X. Серія філільогічна, книга 2. Д-р Микола Пушкар. Наймолодша палаталізація шестівок в українській мові. Ціна 5 зол.
- Том XI. Серія економічна, книга 3. І. Івасюк. Кредитова кооперація на Україні. Ціна 5 зол.
- Том XII. Серія мемуарів, книга 3. О. Лотоцький. Сторінки минулого. Частина друга. Ціна 15 зол.
- Том XIII. Серія історична, книга 1. О. Доценко. Зимовий похід 1920 р. Ціна 15 зол.
- Том XIV. Серія філільогічна, книга 3. Іван Зілинський. Карта українських говорів з поясненнями. Ціна 2'50 зол.
- Том XV. Серія історична, книга 2. Українсько-московська війна 1920 р. Частина перша. Оперативні документи Армії Української Народної Республіки. Під редакцією генерала В. Сальського, документи впорядкував генерал П. Шандрук. Ціна 15 зол.
- Том XVI. Серія правни́ча, книга 2. Проф. О. Лотоцький. Автокефалія. Том 1. Ціна 8 зол.
- Том XVII. Серія історична, книга 3. Діярій гетьмана Пилипа Орлика. Опрацював для друку Ян з Токар Токаржевський Карашевич. Ціна 6 зол.
- Том XVIII. Серія підручників, книга 2. Проф. Д. Дорошенко. Нарис історії України. Том 2. Ціна 12 зол.
- Том XIX. Серія правни́ча, книга 3. Проф. А. Яковлів. Українсько-московські договори в XVII — XVIII ст. Ціна 8 зол.
- Том XX. Серія економічна, книга 4. Проф. інж. І. Шовгенів. Водне господарство в басейні р. Дніпра на Україні. Ціна 4 зол.
- Том XXI. Серія мемуарів, книга 4. О. Лотоцький. Сторінки минулого. Частина третя. Ціна 15 зол.
- Том XXII. Серія педагогічна, книга 1. Проф. С. Сірополко. Народня освіта на Советській Україні. Ціна 10 зол.
- Том XXIII. Серія економічна, книга 5. В. Іванис. Енергетичне господарство України та північного Кавказу. Ціна 5 зол.
- Том XXIV. Серія філільогічна, книга 1. Проф. Д. Чижевський. Філософія Г. С. Сквороди. Ціна 8 зол.
- Том XXV. Серія історично-літературна, книга 1. С. Смаль-Стоцький. Т. Шевченко. Інтерпретації. Ціна 10 зол.
- Том XXVI. Серія економічна, книга 6. В. Садовський. Робоча сила в сільському господарстві України. Ціна 6 зол.
- Том XXVII. Серія економічна, книга 7. Б. Іваницький. Ліси й лісове господарство України. Том II (друкується).
- Том XXVIII. Серія праць Комісії для дослідів над польсько-українськими питаннями, книга 1. Леон Васілевський. Справа українська як міжнародне питання (в мові польській). Ціна 5 зол.
- Том XXIX. Серія філільогічна, книга 4. Др. В. Лев. Український переклад хроніки Мартина Бельського. Ціна 3 зол.

Warszawa, Służewska 7, m. 4.